

22 april

Debatter m. m.

Onsdagen den 22 april

Sid.

Svar på fråga av herr Sveningsson ang. tidpunkten för förslag av 1960 års jordbruksutredning rörande vissa organisationer på jordbrukets område	5
Svar på interpellation av herr Kristiansson, Axel, ang. ersättning för vissa skördeskador i Halland	6
Anslag under elfte huvudtiteln:	
Länsstyrelserna	11
Arbetsmarknadsstyrelsens avlöningsanslag	15
Arbetsmarknadsstyrelsens omkostnadsanslag	20
Arbetsförmedlingens avlöningsanslag	21
Arbetsförmedlingens omkostnadsanslag	44
Allmänna beredskapsarbeten m. m.	45
Omskolning m. m.	62
Bidrag till driften av verkstäder för handikappade	68
Statens utlänningskommission	71
Lånefonden för allmänna samlingslokaler	72
Bidrag till skattetyngda kommuner, m. m.	75
Fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun	77
Kommunernas upplåning för vatten- och avloppsanläggningar ..	78
Utnyttjande av automatisk databehandling i riksdagsarbetet	83
Om förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen	87
Ändrade regler om semesters förläggning, m. m.	91

	Sid.
Statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.	97
Svar på interpellation av herr Wikner ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.	100
Familjepolitiken	117
Om införande av sommartid	128

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 22 april

Utrikesutskottets utlåtande nr 4, om godkännande av tre tilläggsprotokoll till konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna	11
— nr 5, om godkännande av ändring i konventionen angående upprättandet av Europeiska frihandelssammanslutningen	11
Statsutskottets utlåtande nr 11, ang. utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde	11
— nr 23, ang. utgifter å tilläggsstat II: inrikesdepartementet	74
— nr 47, ang. förstатligande av Vetenskapsakademiens forskningsinstitut för experimentell fysik m. m.	74
— nr 48, ang. anslag till Statistiska centralbyrån: Centralt företagsregister m. m. och till Bidrag till skattetyngda kommuner, m. m.	74
— nr 49, ang. inrättande av institut för verkstadsteknisk forskning	77
— nr 50, ang. pensionerna vid de av staten övertagna enskilda järnvägarna	77
— nr 51, ang. nybyggnad för Chalmers provningsanstalt, m. m.	77
— nr 52, ang. anslag till ersättning i anledning av nedläggning av viss tullstation	77
Bevillningsutskottets betänkande nr 36, ang. fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkon-torskommun	77
— nr 44, ang. avtal mellan Sverige och Island för undvikande av dubbelbeskattning	78
Bankoutskottets utlåtande nr 19, ang. kommunernas upplåning för vatten- och avloppsanläggningar	78
— nr 20, om ett särskilt kreditinstitut för investeringar i enskilda fritidshem	83
— nr 21, om en aktiv samhällsplanering av glesbygder, m. m. .	83
— nr 22, ang. utnyttjande av automatisk databehandling i riksdagsarbetet	83
— nr 23, ang. riksdagens behov av service för utlandskontakter	85
— nr 24, om livränta till fru Ebba Tranæus	85

	Sid.
Första lagutskottets utlåtande nr 19, om lagstadgad skyldighet för politisk organisation att offentligt redovisa sin finansiering ..	85
— nr 20, om enhetliga avgifter för polismyndighets förvaring av upphittat gods	85
— nr 21, ang. traktamentsersättningen till ledamot av jury i tryckfrihetsmål	85
Andra lagutskottets utlåtande nr 34, ang. ändrad lydelse av 1 § lagen om allmänna barnbidrag	87
— nr 35, om förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen	87
— nr 36, ang. ändring i lagen om semester, m. m.	91
— nr 37, ang. föreskrifter om gonorrétest på blivande mödrar ..	97
— nr 38, om ränta å arbetsgivaravgift inom ATP	97
— nr 39, ang. ändrad lydelse av 7 § förordningen om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.	97
— nr 40, om höjning av folkpensionsavgiften	97
Tredje lagutskottets utlåtande nr 22, om minimimåtten på fisk ..	97
— nr 23, ang. förarbevis vid passagerarbefordran med motorbåt ..	97
— nr 24, om djurägares ersättningsskyldighet	97
— nr 25, om förenkling av fastighetsböckerna	97
Jordbruksutskottets utlåtande nr 8, ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.	97
— memorial nr 9, ang. gemensam votering i fråga om anslag till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader	117
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, ang. familjepolitiken och om bättre förhållanden för kvinnlig arbetskraft m. m.	117
— nr 19, om effektivisering av samhällets rådgivnings- och hjälpverksamhet för kvinnor i abortsituation	128
— nr 20, om införande av sommartid	128

Onsdagen den 22 april förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

**Ang. tidpunkten för förslag av 1960 års
jordbruksutredning rörande vissa
organisationer på jordbrukets
område**

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Sveningssons fråga angående tidpunkten för förslag av 1960 års jordbruksutredning rörande vissa organisationer på jordbrukets område, vilken fråga inlagts i kammarens protokoll för den 14 april, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Sveningsson har frågat om förslag från 1960 års jordbruksutredning rörande de lokala statliga och statsunderstödda organisationerna på jordbrukets område — närmast hushållningssällskapen, lantbruksnämnderna och skogsvårdsstyrelserna — kan väntas inom sådan tid att proposition kan föreläggas 1965 års riksdag.

Enligt vad jag inhämtat bedömer utredningen det inte vara uteslutet att ett delbetänkande med principförslag i ämnet kan framläggas under sensommaren 1964. Först när betänkandet föreligger och remissbehandlats kan ställning tas till om proposition kan föreläggas nästa års riksdag.

Herr **SVENINGSSON** (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min fråga.

Jag förstår de svårigheter som finns för statsrådet att kunna lämna ett klart besked om huruvida förslag i detta

ärende kommer att föreläggas nästa års riksdag eller vid vilken tidpunkt ett förslag till riksdagen över huvud taget kan väntas. Jag vill bara vid detta tillfälle framhålla, att det bland många jordbrukare och de som arbetar i dessa institutioner finns ett betydande intresse av att få veta hur det skall bli med denna omorganisation och vid vilken tidpunkt den kan komma att genomföras. De uppgifter som kommit ut under det senaste året har talat om att det inom den delegation i 1960 års jordbruksutredning som sysslat med dessa frågor råder god enighet och att det där finns en stark majoritet för sammanläggning av dessa lokala organ på jordbrukets område, hushållningssällskapen, lantbruksnämnderna och skogsvårdsstyrelserna.

De andra frågor, som denna stora utredningskommitté har att handlägga, såsom prissättningen på jordbrukets produkter och den framtida målsättningen för jordbruket, är självfallet svåra frågor som det tar lång tid att klara ut. När det gäller det problem som jag här tagit upp, nämligen organisationsproblemet för dessa statliga och statsunderstödda organisationer, borde det vara mycket enklare och lättare att kunna komma fram till ett beslut. Jag uppfattar statsrådets svar som en antydning om att det kan vara möjligt att framlägga förslag härom i ett delbetänkande, så att vi inte behöver vänta till dess att den stora utredningen framlägger sitt material i dess helhet. Det kan inte vara en rationell arbetsordning att de olika organ, som jordbrukarna måste vända sig till och som står till jordbrukets förfogande, många gånger sysslar med mycket likartade uppgifter. En sammanläggning och rationalisering av dessa organ tror jag är en riktig åtgärd,

Ang. ersättning för vissa skördeskador i Halland

som med stor sannolikhet kommer att hälsas med allmän tillfredsställelse sedan den blivit genomförd. Det nuvarande tillståndet inom dessa organ, där man inte vet hur det kommer att bli i framtiden, skapar nog också en viss osäkerhet och olust.

Orsaken till att jag nu framställt min fråga är bl. a. att jag redan år 1947, när beslut första gången fattades om den framtida jordbrukspolitiken, hade den uppfattningen, vilken jag då också gav till känna, att lantbruksnämnderna inte borde ha tillkommit såsom självständiga organ, utan att deras verksamhet redan då borde ha lagts in under hushållningssällskapen. Jag har nu en stark förhoppning att det skall bli en bättre och rationellare organisation för framtiden. Jag hoppas att jordbruksministern gör vad han kan för att påskynda utredningsarbetet, så att vi så snart som möjligt får till stånd en reform på detta område. Det är inte bara jordbruket och skogsbruket som behöver rationaliseras, utan här behöver också ske en rationalisering i fråga om de organ som sysslar med jordbrukets och skogsbrukets angelägenheter.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag är inte i detalj underrättad om arbetet inom jordbruksutredningen och vet således inte om man där ännu tagit ställning i den här frågan. Jag har dock liksom herr Sveningsson observerat att det har skrivits en del i tidningarna och att en diskussion har kommit i gång. Jag delar därför frågeställarens uppfattning, att det är angeläget att ett förslag kommer fram så fort som möjligt, därför att det i en sådan situation som denna i regel bara vållar besvärligheter om förslaget dröjer alltför länge. Det orsakar ofta missförstånd och skapar en viss oro inte minst bland den personal som berörs av organisationsfrågan.

Jag kan således gärna ansluta mig till önskemålet om att förslag måtte komma så fort som möjligt.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag ber att särskilt få tacka herr statsrådet för detta senaste uttalande. Med den energi och det intresse för jordbruket som jordbruksministern ådagalagt har jag efter detta uttalande en ännu starkare förhoppning att det här skall bli ett resultat så fort som möjligt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. ersättning för vissa skördeskador i Halland

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **HOLMQVIST**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara även herr Axel Kristianssons den 1 april framställda interpellation angående ersättning för vissa skördeskador i Halland, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Axel Kristiansson har ställt vissa frågor till mig angående skördeskadeskyddets verkningar inom vissa av en tromb drabbade områden i Hallands län.

Såsom interpellanten anført har i enlighet med uttalande i propositionen angående det permanenta skördeskadeskyddet gjorts en tillfällig ändring av indelningen i ersättningsområden i de av tromben berörda bygderna. Härigenom har syftet med skyddet bättre kunnat tillgodoses.

Vad gäller herr Kristianssons fråga om ny anmälan av skördeskada vill jag framhålla, att det enligt min mening är naturligt, att en jordbrukare, som drabbats av skördeskada eller väntar att en sådan skall inträffa, lämnar in skördeskadeanmälan i föreskriven tid. Det är inte möjligt att på ett tillfredsställande sätt kontrollera uppgifterna i anmälningar, som skulle göras lång tid därefter. Med hänsyn bland annat härtill anser jag att möjlighet till ny anmälan ej bör medges då indelningen i ersättningsområden ändras tillfälligt.

Ang. ersättning för vissa skördeskadorna i Halland

Enligt vad jag inhämtat saknas förut-sättningarna att beräkna det merbelopp, som skulle ha utgått inom berörda områden, om ny tid för anmälan hade medgetts. Undersökningar i ämnet skulle endast leda till osäkra resultat av ringa värde.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag vill till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet säga ett tack för svaret på min interpellation. Jag måste emellertid säga, att jag inte är tillfreds med den konkreta innebörden i detsamma, främst med tanke på den mycket svåra situation som jordbrukarna i de trombskadade områdena har kommit i. Jag beklagar också att det inte har varit möjligt att ge svar på frågan om skördeskadeskyddets effektivitet i här berörda områden eller hur stort merbelopp som skulle utgått därest alla berörda jordbrukare hade kommit in med ansökningar. Det är inte min mening att här dra upp någon stor skördeskadeskyddsdebatt, men jag måste konstatera att skördeskadeskyddet i varje fall i mitt län efter vad som senast inträffat bokstavligt talat kommit in i ett mycket starkt blåsväder.

Det är möjligt att ledamöterna här i kammaren tycker att denna fråga har en alltför lokal karaktär för att över huvud taget tas upp i riksdagen. Jag vill emellertid ta upp den mera ur praktiska och principiella synpunkter och med utgångspunkt från dessa ännu en gång vädja till jordbruksministern om ett förnyat övervägande.

Då självfallet många, kanske flertalet av ledamöterna inte känner till vad det rör sig om, så vill jag i mycket korta drag rekapitulera vad som har hänt.

Den 1 augusti föregående år hemsöktes stora delar av Hallands län av en tromb, vars härjningar på den då nära nog mogna skörden var så svåra, att det i stora områden praktiskt taget inte fanns någonting kvar att skörda. Som

emellertid denna trombs härjningar inte följde de på förhand uppdragna gränserna för skördeskadeområdena, utan skar med ett relativt smalt bälte tvärs igenom flera sådana områden, så bedömdes det utifrån dåvarande utgångspunkter inte finnas några stora förut-sättningar att få ut ersättning från det reguljära skördeskadeskyddet. Det har vid lokala efterundersökningar kunnat konstateras, att dessa bedömanden har varit riktiga, och från de utgångspunkterna är det rätt naturligt att många jordbrukare inte lade in någon ansökan inom föreskriven tid.

Vad som har hänt efter ansöknings-tidens utgång är följande. Efter framställning från de lokala myndigheterna — bl. a. hushållningssällskapet — har det gjorts en justering av områdesgränserna. Man har inrutat ett tillfälligt skördeskadeområde, vars yttergränser följer gränsen för lägst 20-procentig skada. Man har därtill inom detta område avgränsat det hårdast drabbade området med skador över 50 procent. Detta är enligt mitt förmenande riktigt, ty det ger förutsättning för ett rättvisare utfall av försäkringen.

Det är rätt klart att jordbrukarna i dessa områden efter de i efterhand gjorda gränsjusteringarna har kommit i en helt ny situation i vad gäller ersättningsmöjligheter. De som tidigare räknat med att inte kunna få någonting i ersättning är nu i den situationen, att de skulle kunna få ersättning men på formella grunder ändå icke får det, eftersom de icke har lagt in någon ansökan.

Min konkreta fråga, som alltså har principiell innebörd, är helt enkelt denna: Om man gör en efterhandsjustering av områdesgränserna — jag förmodar att det sker efter mycket ingående övervägande — för att kunna ge jordbrukarna i de berörda områdena ett effektivt skydd, borde man då inte vara så konsekvent, att man öppnade möjligheter för alla i de berörda områdena att komma in med ansökan och

Ang. ersättning för vissa skördeskador i Halland

bli delaktiga av det skydd som man — vilket är tacknämligt — har velat ge jordbruket?

Jordbruksministern har i sitt svar sagt att det är svårt att vad gäller kontroll kunna klara ansökningar som kommer i efterhand. Jag vill i detta sammanhang upplysa om att det omedelbart efter dessa skördeskador — medan det var möjligt att överblicka dem — gjordes en rätt väl genomförd inventering och värdering av skadorna. Den gjordes av hushållningssällskapets instruktörer i samverkan med de lokala gillesombuden. Jag tror att det är någonting att falla tillbaka på då det gäller kontrollen, som är väl så stark som då det gäller den kontroll som kan göras under ordinarie ansökningstid.

Med utgångspunkt från vad jag här sagt vill jag än en gång tacka jordbruksministern för svaret och samtidigt rikta en vädjan om ett förnyat övervägande.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Kristiansson har nog inte tillräckligt observerat de svårigheter som här föreligger. Det har, såsom jag angav i mitt svar, redan i propositionen om skördeskadeskyddet förutsatts att när det inträffar någon speciell händelse, liknande den som nu inträffat, då en tromb drog fram över Halland, så skall detta kunna ge anledning till att gränserna för berörda ersättningsområden ändras. Herr Kristiansson har ju rätt i att tromben inte behagade hålla sig inom de bestämda ersättningsområdena — det gäller två av de hårdast drabbade — utan berörde också andra områden. Det gjorde att vi just med hänsyn till riksdagens uttalande på denna punkt fann det motiverat att göra en ny indelning beträffande ersättningsområdena i Halland. Den åtgärden leder till att ett stort antal jordbrukare, som, om de hade varit kvar i det gamla området, hade fått räkna med de medelskördar som gällt för det om-

rådet och därför inte hade fått någon ersättning, genom att man avgränsat just det område som berördes av tromben, kommer att få — jag vill gärna säga ganska höga — ersättningar. Men varför skall det förhållandet ge anledning till att jordbrukare som inte har ansökt i tid i efterhand skulle få möjlighet att komma med en ansökan? Det finns inga som helst skäl för att man just i Halland skulle få den förmånen. Åtskilliga jordbrukare frågar sig kanske nu efteråt, när ersättningarna utbetalas, om de inte gjorde fel när de inte lämnade in ansökan; måhända skulle de ha fått ersättning. Det är inte lätt att efteråt, när åkrarna är upplöjda o. s. v., rekonstruera ett förhållande som varit. Vi har kommit till den uppfattningen att det faktiskt är mycket svårt att efteråt bestämma en sådan här sak.

Herr Kristiansson bygger sitt resonemang på den föreställningen, att varje jordbrukare har fullt klart för sig vilket ersättningsområde han tillhör, att han också har klart för sig hur situationen varit inom hela detta område och att det är detta som avgör om han lämnar in en ansökan. Han skulle således inte bara fråga sig, hur det såg ut på hans egna marker utan ge sig in på funderingar, om inte jordbrukare som bor längre bort inom området hade fått en bra skörd, så att han inte skulle få någon ersättning till följd av att medelvärdena på skördarna inom området komme att bli högre. Jag tror att detta är konstruerat resonemang. Det har aldrig någonsin, såvitt jag kan se av det informationsmaterial som har framkommit, varit meningen att jordbrukarna skall ta någon som helst hänsyn till situationen inom området i dess helhet, utan var och en har att bedöma frågan ut ifrån sin egen situation.

I Halland har 17 procent av jordbrukarna sökt ersättning för skördeskador, men i de tillfälliga indelningsområdena har inom den sektor, där man räknar med 50 procents skada på spannmålen 69 procent av jordbrukarna lämnat in

Ang. ersättning för vissa skördeskadorna i Halland

ansökan. När det gäller området med 20—50 procents skador på spannmålen har 53 procent av jordbrukarna anmält sig. Det visar alltså — vilket naturligtvis har varit förnuftigt ur deras synpunkt — att de som har fått skador har gjort anmälan.

Jag vill till herr Kristiansson säga att dessa jordbrukare väl inte saknat anledning att göra en framställning. Det bör också tilläggas att hushållningssällskapet den 19 september, tror jag, hade gjort en framställning om att det med hänsyn till trombens härjningar borde bli en särskild områdesindelning, och eftersom man hade möjlighet att lämna anmälan ända fram till den 1 oktober tycker jag att sådana här funderingar snarast skulle ha kunnat leda till att de gjort en ansökan. Några särskilda skäl för att göra en omprövning på det sätt som herr Kristiansson har föreslagit finns därför enligt mitt förmenande inte. Jag tycker att den åtgärd som redan har vidtagits är den riktiga. Den står i överensstämmelse med riksdagens rekommendation, och den har också lett till att åtskilliga jordbrukare i Halland har fått ett värdefullt stöd i en för dem brydsam situation.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag vill först tacka jordbruksministern för de ytterligare upplysningar jag fick beträffande omfattningen av skördeskadeskyddet i de berörda områdena. Jag kan emellertid inte dela hans uppfattning att det inte är skillnad på att bereda möjlighet för efteranmälningar beträffande ett område, gjort genom efterhandsjusteringar, och att göra det beträffande de områden där man på förhand vet gränserna. Har man i förväg klart för sig sin status i sammanhanget, behövs inga efteranmälningar, men om det i efterhand görs en sådan lokal förändring beträffande gränserna som gjorts i detta fall, är förutsättningarna för den enskilde jordbrukaren helt annorlunda. Det förutsät-

tes i direktiven att en sådan områdesförändring endast sker i ytterst sällsynta fall. Det måste nämligen vara mycket starkt vägande ekonomiska skäl för att den skall göras. Det är naturligt att så måste vara fallet, men om man nu gör den har jag i motsats till jordbruksministern den uppfattningen, att man också måste följa upp saken och ge jordbrukarna en möjlighet att ansöka i efterhand. Jag kan inte finna annat än att om man inte gör så, måste det så småningom leda till att alla de kanske 200 000 eller 300 000 jordbrukarna i gemmen tvingas betunga skördeskadeskyddet med en årlig ansökan oavsett hur deras skörd utfallit. Eftersom man inte har föreskrivit obligatorisk anmälan till skördeskadeskyddet förutsätter jag att meningen har varit att denna administration inte i onödan skall belastas med ansökningar, men om man bedömer det utifrån dessa hårda utgångspunkter, måste följderna bli att alla jordbrukare tvingas att årligen lämna in ansökan.

Vad sedan gäller kontrollen av ansökningarna så vill jag för mitt vidkommande ha sagt, att den i detta speciella fall blir t. o. m. bättre än kontrollen av de ansökningar som gjorts inom föreskriven tid. Dessa blev dock inte granskade förrän marken var plöjd eller i varje fall stubb-bearbetad, och då är det redan mycket svårt att kontrollera skadorna.

I sammanhanget kan också sägas att det faktum, att lokala värderingar gjordes, till och med har missuppfattats av vissa jordbrukare såsom varande fullständiga ansökningar.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag hoppas verkligen att herr Kristiansson inte drivit en sådan upplysningsverksamhet i sin egen skap av ledamot inom RLF i Halland, att han ingett människor föreställningen att de skall göra sin ansökan med hänsyn till vilket område de tillhör;

Ang. ersättning för vissa skördeskador i Halland

han har ingen grund för en sådan uppsyningsverksamhet. Jag tror för min del inte heller att den enskilde jordbrukaren handlar på det sättet, eftersom han oftast inte känner till gränserna för det ersättningsområde han tillhör.

Om man handlade på det sätt som herr Kristiansson nu vill, skulle det betyda att varje jordbrukare inom de tillfälliga ersättningsområdena — oavsett hur god skörd vederbörande fått — hade möjlighet att inge ansökan och, vågar jag säga, i många fall även under de gynnsammaste betingelser få ersättning på grund av att grannarna blivit hårt drabbade av skördeskada. Öppnar man möjligheten att göra ansökan även sedan det är avgjort att ersättning utgår, då är det uppenbart att jordbrukarna skulle handla direkt emot sina egna intressen om de avstod från denna möjlighet att få pengar av staten, även om deras skörd varit mycket god.

Det är omöjligt, tycker jag, att medge sådana ansökningar i efterhand. När det gäller skördeskadeskyddet måste vi, såsom jag förut sagt, utgå från att den enskilde jordbrukaren har så stort intresse för sin egen situation att han tillvaratar de möjligheter som här föreligger att få en viss trygghet. Gör han inte det utan avstår från att lämna ansökan inom rimlig tid, får han stå sitt kast. Det kan inte ordnas så att när man så småningom har gjort en framräkning som visar att det blir ersättningar inom ett område till följd av systemets konstruktion, så skulle en mängd jordbrukare ha möjlighet att säga: »Jag bedömde det fel, men nu ser jag att det vankas pengar inom det här området, och då skall jag be att få lämna in ansökan.» Så kan man absolut inte gå till väga i detta sammanhang.

Jag måste också upprepa att herr Kristiansson borde ha anledning att beakta svårigheterna. Det är väl ändå skillnad mellan de ansökningar som inkommer på hösten — då man vet att det kan finnas vissa möjligheter att kontrollera de lämnade uppgifterna — och

ansökningar som skulle lämnas många månader senare.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag tror att jordbrukarna är medvetna om vilket skördeskadeområde de tillhör och i gemen gör beräkningar från de utgångspunkterna.

När det sedan gäller frågan huruvida en jordbrukare skall göra ansökan eller inte, vill jag säga att en jordbrukare måste söka i alla situationer, om han på lång sikt skall få ut den ersättning han är berättigad till. Det inträffar ganska ofta att man har en dålig skörd eller till och med en katastrofiskörd men på grund av grannarnas goda skördresultat inte får någon ersättning. Sådana skördeskadeeföluster kan aldrig jämnas ut på annat sätt än genom att jordbrukarna lämnar ansökan varje år; därmed kan de på lång sikt få ut vad de bör ha av skyddet. Så som skyddet är konstruerat måste det bli fråga om en utjämning på lång sikt.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag utgår för min del från att en jordbrukare som fått riklig gröda och alltså lyckats med sitt förvärvsarbete, icke har anledning att vädja till staten om hjälp. En sådan jordbrukare bör rimligen avstå från att göra anmälan om en skada som aldrig har drabbat honom.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 148, med förslag till naturvårdslag m. m.

Vid föredragning av bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från styrelsen för riksdagsbiblioteket inkommit framställning angående vissa lönegradsuppflyttningar, hänvisades framställningen till bankoutskottet.

Anslag till länsstyrelserna

Punkterna 1—7

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 8

Anslag till länsstyrelserna

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsstyrelserna, vilka erfordrades i anledning av de av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 framlagda förslagen, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65, dels ock till Länsstyrelserna: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 107 750 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Weibull* (I:117) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Darlin* och *Nilsson* i Bästekille (II:143), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos länsstyrelsen i Malmöhus län från den 1 juli 1964 inrätta en tjänst som naturvårdsintendent i lönegrad A 27 med uppgift att jämväl betjäna länsstyrelsen i Kristianstads län;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Jansson m. fl.* (I:282) och den andra inom andra kammaren av fru *Lewén-Eliasson m. fl.* (II:352), i vilka anhallits, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva länsstyrelsen i Stockholm län att anställa en befattningshavare med arvode motsvarande 25 löneklassen för att intensifiera länsstyrelsens serviceverksamhet till kommunerna på bostadsförsörjningens område, samt att riksdagen måtte höja anslaget med erforderligt belopp;

Föredrogos och hänvisades motionen nr 780 till bevillningsutskottet,

motionen nr 781 till bankoutskottet, motionerna nr 782 och 783 till statsutskottet,

motionerna nr 784—789 till behandling av lagutskott,

motionen nr 790 till statsutskottet,

motionen nr 791 till bankoutskottet,

motionerna nr 792 och 793 till konstitutionsutskottet,

motionen nr 794 till bankoutskottet,

motionen nr 795 till behandling av lagutskott,

motionen nr 796 till statsutskottet och

motionen nr 797 till bankoutskottet.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 53—56 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 32, 34, 40 och 41.

Föredrogos ånyo utrikesutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av tre tilläggsprotokoll till konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna; samt

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande för Sveriges del av ändring i konventionen angående upprättandet av Europeiska frihandelssammanslutningen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till länsstyrelserna

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 521) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 634), i vilka yrkats, att riksdagen skulle anslå ytterligare 150 000 kronor till länsstyrelsernas naturvårdsarbete och därför till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 107 900 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt* och herr *Keijer* väckt motion (II: 629), i vilken föreslagits, att riksdagen skulle anvisa medel för anställande av en befattningshavare motsvarande 25 löneklassen för att biträda vid samordnings- och planeringsverksamhet av bostadsbyggnad i Stockholm län.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 521 och II: 634, I: 117 och II: 143, I: 282 och II: 352 samt II: 629

a) bemyndiga Kungl. Maj:t vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsstyrelserna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 föreslagit;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

c) till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 107 750 000 kronor.

Reservationer hade avgivits, utom av *andra*,

a) av herr *Gustafsson* i Stockholm, fru *Lewén-Eliasson* och fröken *Olsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 282 och

II: 352 samt motionen II: 629 ävensom med avslag å motionerna I: 521 och II: 634 samt I: 117 och II: 143

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsstyrelserna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 föreslagit;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

c) till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 107 785 000 kronor; ävensom

b) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Harry Carlsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Helén*, vilka, med biträdande av reservationen a, ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 521 och II: 634, I: 282 och II: 352 samt II: 629 ävensom med avslag å motionerna I: 117 och II: 143

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för länsstyrelserna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 föreslagit;

b) godkänna i denna reservation införd avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

c) till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 107 935 000 kronor.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! De reservationer som föreligger under denna punkt skall jag be att få säga några ord om, i första hand om reservationen under b, men

Anslag till länsstyrelserna

jag vill också säga ett par ord om reservationen under a.

De frågor som behandlas i reservation b gäller egentligen förstärkning av personalen på länsstyrelserna för handläggning av naturvårdsfrågor. Numera har vi alla klart för oss, att just naturvårdsproblemen blir allt mer påträngande och att de insatser som kan göras på detta område också blir av allt större betydelse, inte minst för att tillgodose de ständigt växande behoven, som är ett resultat av den ökade fritiden. Behovet av att skydda oersättliga naturvärden och att ta vara på naturens tillgångar, inte minst för fritidsändamål och för att hålla dem tillgängliga på lämpligt sätt för en allmänhet som blir mer och mer beroende av dessa värden, är uppgifter som i dagens läge säkerligen är mycket betydelsefulla.

Vi som biträtt denna reservation har också den uppfattningen att länsstyrelsernas medverkan på det regionala planet egentligen blir helt avgörande. Det är också klart att den bebadade naturvårdslagen, om vars genomförande vi ju har en proposition på riksdagens bord, också kommer att ge länsstyrelserna nya och betydelsefulla uppgifter. Allt detta gör att vi som biträtt denna reservation ansett att det i dagens läge, och kanske framför allt med hänsyn till de kommande arbetsuppgifterna, är angeläget att en förstärkning av länsstyrelsernas personalresurser på detta område genomföres. Därför har vi ansett det lämpligt att riksdagen biträder de anslagskrav som på denna punkt gjorts av länsstyrelserna.

Herr talman! Jag vill därför be att få yrka bifall till reservation b med Axel Johannes Andersson som första namn.

Vidare ber jag få tillägga, att samma reservanter som biträder reservation b också biträder yrkandet i reservation a. Det finns visserligen angivet under b, att dessa reservanter biträder reservationen under a, men det är ju ingalunda säkert att alla lägger märke till det-

ta påpekande. Reservationen under a behandlar ju en samordnande befattning för planläggningsverksamheten beträffande bostadsförsörjningen inom stockholmsområdet. Vi har ansett att dessa uppgifter är av sådan betydelse, att det också fanns anledning att biträtta motionsyrkandet på denna punkt.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen under a av herr Gustafsson i Stockholm m. fl., under vilken reservation egentligen även står herrar Axel Johannes Andersson och de övriga som finns angivna under reservation b.

Herr WEIBULL (h):

Herr talman! I somras gjorde länsstyrelserna i olika delar av landet vissa framställningar om inrättande av naturvårdsintendentstjänster. Bland andra gjordes detta från Malmöhus län och Kristianstads län. I motion I:117 har begärts att det skulle inrättas en sådan intendentsbefattning för naturvårdsfrågor för hela Skåne. Trycket på naturen är kanske allra starkast i Skåne. Det kommer ju inte bara från den egna befolkningen utan också från övriga delar av Sverige. Även Danmark och Tyskland utövar ett kraftigt tryck.

I dagarna har riksdagen förelagts förslag till en ny lag angående naturvården, och det är väl otvivelaktigt att vi här kommer att behöva en mycket kraftig utrustning på det regionala planet. Vi måste inventera naturvårdsfrågorna, och vi måste följa upp åtgärder och ingrepp. Detta kan säkert i det långa loppet inte ske bara på frivillig väg, som det i huvudsak sker i dag, utan vi måste nog tänka oss att vi i framtiden får heltidsanställda specialister som arbetar med dessa frågor. Det är möjligt att organisationen bör läggas upp på ett liknande sätt som i fråga om landsantikvarierna, och jag hoppas att statsrådet och chefen för inrikesdepartementet tar den här frågan under allvarligt beaktande i framtiden.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Anslag till länsstyrelserna

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Under denna huvudtittels många punkter förekommer en lång rad av reservationer. I de flesta av dessa yrkas avsevärt höjda anslag till olika ändamål. Det förekommer också några avvikelser, när reservanter vill ha sänkningar av anslag, men i regel är det förhöjningar man är ute efter.

Under denna punkt, den åttonde alltså, som rör länsstyrelserna, är det närmast i två fall som reservanterna har kommit med anspråk på förhöjda anslag, nämligen dels när det gäller naturvården, dels när det gäller länsstyrelsen i Stockholms län.

Naturvården är, som herr Weibull alldeles nyss sade, något tämligen nytt, och det förekommer ju en utbyggnad av denna verksamhet. Man får väl avvakta och se vad som så småningom kan komma fram som resultat av den »försöksverksamhet» som för närvarande bedrivs. I fråga om det anslag som skall beslutas för nästa budgetår har det emellertid skett en uppskrivning med 120 000 kronor, och utskottet har ansett att det bör vara tillräckligt tills vidare. Utskottet har därför inte velat taga några initiativ till att fasta tjänster skall inrättas.

Vad beträffar bostadsförsörjningen inom Stockholms län så är alla medvetna om att det råder besvärligheter, men att liksom motionärerna och reservanterna nu binda sig för en speciell utökning av tjänstemannastaben vid länsstyrelsen har utskottet inte ansett sig kunna vara med om. Vi har redovisat att vi väl förstår svårigheterna i Stockholms län, och vi har funnit att man bör underlätta bostadsbyggandet inom Stockholms-området. Vi har emellertid ansett att Kungl. Maj:t genom vissa åtgärder skall kunna göra någon-
ting, och vi vet att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta. Vi tror att svårigheterna skall kunna bemästras utan denna fastlåsning i fråga om nya tjänster som motionärerna är ute efter.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan såvitt avsåge motionerna I:282 och II:352 samt II:629, därefter särskilt angående utskottets hemställan i vad gällde motionerna I:521 och II:634 ävensom vidare särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

I fråga om utskottets hemställan såvitt avsåge motionerna I:282 och II:352 samt II:629, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till densamma, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Gustafsson i Stockholm m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 8 såvitt avser motionerna I:282 och II:352 samt II:629, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gustafsson i Stockholm m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-

nen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 29.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande utskottets hemställan såvitt gällde motionerna I: 521 och II: 634 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till vad utskottet hemställt, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 8 såvitt avser motionerna I: 521 och II: 634, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr

Arbetsmarknadsstyrelsens avlöningsanslag

talmannen förklarade att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 25.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Beträffande vad utskottet i övrigt hemställt i denna punkt, yttrade herr talmannen, kvarstode till följd av utgången av föregående omröstningar endast yrkande om bifall till utskottets hemställan. På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Punkterna 9—22

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23

Arbetsmarknadsstyrelsens avlöningsanslag

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 förordat, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65, dels ock till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 11 050 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Yngve Nilsson m. fl.* (I: 183) och

Arbetsmarknadsstyrelsens avlöningsanslag

den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 230), i vilka, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad som föreslagits i motionerna;

b) godkänna i motionerna införd avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 10 730 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 283) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 355), i vilka, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte besluta att för personalförstärkning på arbetsmarknadsstyrelsens personalvårdsbyrå inrätta fyra nya tjänster i stället för två som Kungl. Maj:t föreslagit och därför till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar anvisa ett i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 60 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 11 110 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 183 och II: 230 samt I: 283 och II: 355, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 förordat;

b) godkänna i punkten införd avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 11 050 000 kronor.

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Harry Carlsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 283 och II: 355 samt med avslag å motionerna I: 183 och II: 230, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 samt reservanterna föreslagit;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 11 110 000 kronor;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 183 och II: 230 även som med avslag å motionerna I: 283 och II: 355, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad reservanterna föreslagit;

b) godkänna i denna reservation införd avlöningsstat för arbetsmarknads-

Arbetsmarknadsstyrelsens avlöningsanslag

styrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65.

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 10 730 000 kronor.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Reservationen a gäller två tjänster vid arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsbyrå. Vi föreslår här en utökning av avlöningsanslaget med sammanlagt 60 000 kronor. I en senare reservation vid en annan punkt föreslår vi en kraftig upprustning av arbetsvårdsresurserna vid länsarbetsnämnderna, men vi finner det också angeläget att det blir en förstärkning i toppen med hänsyn till den stora ansvalning av arbetsuppgifter som man har att emotse på detta område.

Med anledning därav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation a på denna punkt.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Vid punkterna 23 24, 25 och 26, som alla gäller arbetsmarknadsstyrelsen och dess lokala organ, arbetsförmedlingarna, har vi i likhet med föregående år anfört reservationer, som i princip har samma motivering. Jag ber därför att redan nu få framföra de skäl som ligger bakom dessa reservationer.

Redan i förra årets statsverksproposition meddelades den uppgiften, att statskontoret ansåg tiden vara inne för en ny organisationsundersökning på arbetsförmedlingsområdet — den förra gjordes 1952—1956. Då omnämndes detta inte i föredragande statsrådets yttrande i statsverkspropositionen. I år står det emellertid klart också för departementschefen, att det är angeläget med en översyn av arbetsmarknadsverkets organisation i syfte att rationalisera arbetet och såvitt möjligt begränsa behovet av arbetskraft och att uppnå en ändamålsenlig arbetsfördelning mellan arbetsmarknadsverket och andra organ.

Intill dess resultatet av denna av departementschefen nu föreslagna organisationsundersökning föreligger, bör enligt vår mening största återhållsamhet iakttagas beträffande personalökningar vid arbetsmarknadsverket. Särskilt när man studerar de uppgifter som statsrådet lämnat i propositionen, närmast i form av vad man skulle kunna kalla direktiv för organisationsundersökningen, förefaller en sådan återhållsamhet vara väl på sin plats.

Direktiven innehåller bl. a. följande uppgifter:

Statskontoret bör förutsättningslöst överväga om vissa uppgifter numera förlorat i betydelse och därför kan avvecklas eller beskäras, om näraliggande verksamhetsgrenar genom lämpliga modifikationer kan sammanslås eller om genom ändrade regler administrativt krångel kan undvikas och det samlade förvaltningsförfarandet förenklas. Undersökningen bör inte begränsas till arbetsrutiner, blankettmaterial etc. utan bör också inriktas på att undersöka i vad mån arbetsuppgifter utan större olägenheter kan inskränkas eller slopas eller om arbetsbördan på annat sätt kan minskas.

Dessa direktiv förefaller enligt vår mening vara synnerligen lämpade för denna undersökning.

Arbetsmarknadsstyrelsen med dess lokala organ har ju på få år vuxit mycket snabbt, och det är ett väl känt förhållande att företag och institutioner som växer mycket snabbt och som mycket snabbt skall ta hand om helt nya uppgifter, av vilka en del tidigare varit främmande för verket, lätt får en mindre lyckad organisation. Ingen torde väl kunna bestrida att arbetsmarknadsverket haft en viss tendens att lägga beslag på uppgifter som lämpligare kanske skulle skötas av andra organ. Då och då får man också höra talas om — jag vill erkänna att det mest gäller vad man skulle kunna kalla för skvaller — uppgifter som skötts både egendomligt och opraktiskt. Man har känslan av att

Arbetsmarknadsstyrelsens avlöningsanslag

ett ämbetsverk som inte haft överskott på folk, i varje fall god tillgång på folk, näppeligen hade skött jobbet inom dessa områden på det sättet.

Jag erkänner gärna att sådana beskrivningar kan vara både överdrivna och felaktiga, men de ger anledning till en viss skepsis när det gäller önskemålet att anställa mycket nytt folk.

Med allt detta vill vi inte alls bestrida att verket har såväl stora som nya och växande uppgifter. Vi menar att dessa uppgifter borde kunna bemästras temporärt genom de åtgärder som föreslås av oss, d. v. s. genom omdisponering av tillgänglig personal och genom anställande av ytterligare tillfällig sådan.

Att redan nu tillföra verket ett stort antal nya ordinariebildande tjänster — alltså redan före genomförandet av denna undersökning — skulle enligt vår uppfattning medföra en bindning för framtiden, som kanske inte vore så lämplig.

Med detta ber jag att få yrka bifall till den vid punkt 23 fogade reservationen b med fröken Andersson som första namn.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Vi har vid detta års riksdag att ta ställning till en rad frågor som rör de handikappade. I dag gäller det närmast arbetsvärden och på denna punkt dess centrala ledning. Jag skall be att få ta kammarens uppmärksamhet i anspråk för att under några korta minuter sätta in denna fråga i dess större sammanhang, nämligen vården av våra handikappade över huvudet taget. Jag lovar att jag inte skall bli långdraggig.

Vi har ännu inte kommit därhän, att vi har insett att de handikappade måste ges en tillvaro, likvärdig med de friskas, i den mån detta är möjligt, men detta är ett krav som vi aldrig kan komma ifrån, och i dag gör det sig gällande på olika avsnitt. Från den dag

ett litet barn föds är det hänvisat att få vård och hjälp av oss vuxna. Detta gäller i allra högsta grad dessa handikappade barn. Riksdagen kommer snart att få ta ställning till den ersättning som skall ges dem som vårdar och sköter sina eller andras barn i hemmet. Jag beklagar men jag kommer även den dagen att begära ordet och frambålla, att jag anser att denna vård inte är uppskattad till sitt rätta värde, när det gäller den ekonomiska ersättningen. Jag tror inte att någon av oss, som inte har personlig erfarenhet av det, egentligen kan inse eller förstå vad det kostar av kraft, tid och pengar för de föräldrar som vill vårda sina barn hemma. Jag tror att det kostar mycket mer än vad utskottet har uppskattat det till.

Det fattas också forskning på detta område, vilken skall ge de handikappade möjligheter att med tekniska hjälpmedel klara sig i tillvaron. Lördagen den 18 april 1964 fanns i Dagens Nyheter en presentationsartikel av en framtående amerikansk forskare, teknisk chef vid det amerikanska institutet för protesforskning. Om någon av kammarens ledamöter läste denna artikel — jag förmodar att presentationen var riktig liksom vad som återgavs i den — så anser han tydligen att vi i högsta grad är ett underutvecklat land när det gäller protesforskning. Han förklarar att vi redan har förlorat ett år här i Sverige och att om vi skickade våra proteskonstruktörer till Amerika, skulle de där på några månader lära sig allt vad amerikanerna kan. Vi skulle då här i Sverige få en snabb start med proteserna. Vi skulle slippa att göra alla de misstag som amerikanerna gjort och att slösa pengar på omöjliga konstruktioner. Jag tycker det är en tankeställare för svenska myndigheter som har att bevilja medel för sådan forskning.

Vi kan emellertid inte slå oss till ro med att ge de handikappade en så lycklig uppväxttid som möjligt, utan vi måste framför allt besinna hur de som fullvuxna skall kunna klara sig i tillvaron

Arbetsmarknadsstyrelsens avlöningsanslag

och få ett så meningsfyllt liv som möjligt. Därvidlag har arbetsmöjligheterna en oerhört stor betydelse. Att många handikappade kan utföra en massa arbetsmoment, som ingen förut kunnat ana, vet vi nu genom de erfarenheter som gjorts utomlands. Detta gäller både dem som fått moderna proteser och inte minst den stora grupp av de handikappade, som hänföres till de utvecklingsstörda. Att beskriva deras möjligheter att efter sina förutsättningar och anlag bli verksamma i vårt samhälle och därmed få en meningsfull tillvaro, går jag inte i land med, men jag skulle önska att samtliga av riksdagens ledamöter hade sett det program som i går kväll visades i TV, där det just skildrades några utvecklingsstörda barns tillvaro och sedan skildrades de möjligheter som handikappade vuxna har i en modern stat. Där fick man se det stortartade arbete, som har utförts i de skyddade verkstäderna i Holland för handikappade människor, framför allt för utvecklingsstörda. Det var en gripande skildring, som dock gav vissa ljusglimtar när det gällde möjligheterna att skapa ett meningsfyllt liv för denna stora grupp. Programmet var visserligen fullständigt hjärtskärande enligt min mening, men samtidigt visade det vägen fram till vad vi väl också borde kunna åstadkomma här i Sverige.

Därmed är jag inne på arbetsvården, som har en synnerligen stor betydelse för de handikappades möjligheter. Man måste väl här tänka sig en utbyggnad av verksamheten nerifrån och ända upp. I dag har vi att ta ställning till frågan om arbetsvården och inte minst till frågan om den centrala ledningen inom arbetsvården. Det är på denna punkt som det föreligger en reservation. Det gäller väl på detta område som på alla andra områden, att om det inte finns en central ledning, en stimulerande ledning i toppen, är det betydligt svårare att åstadkomma någonting ute på fältet. Man måste alltså bygga upp det hela nerifrån och upp för att det

skall bli ett systematiserat och framgångsrikt arbete.

Det föreligger här en reservation just när det gäller ledningen i toppen av arbetsvården, och jag skall be att i likhet med herr Per Jacobsson få yrka bifall till denna reservation.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det gäller här närmast frågan, huruvida arbetsmarknadsstyrelsen skall få två nya tjänster för arbetsvården eller fyra nya tjänster. Arbetsmarknadsstyrelsen har begärt fyra tjänster, Kungl. Maj:t har föreslagit två tjänster och utskottsmajoriteten har följt Kungl. Maj:ts förslag om två tjänster.

På denna punkt föreligger nu två reservationer. I den reservation, som herr Per Jacobsson företräder, yrkas att antalet nya tjänster vid arbetsvårdsbyrån skall bli fyra, under det att man i den reservation, som herr Kaijser nyss talade för, inte vill att arbetsmarknadsstyrelsen över huvud taget skall få några tjänster i avvaktan på den utredning om verkets organisation som skall komma till stånd.

Utskottsmajoriteten har, med all förståelse för både de handikappade och andra, ansett att man nu bör kunna nöja sig med inrättandet av två nya tjänster vid arbetsmarknadsstyrelsen, alldenstund den förstärkning, som eventuellt kan visa sig nödvändig, kan — såsom utskottet skriver — genomföras med de medel som står till styrelsens disposition för tillfällig personal. Vi har ansett att man med denna mera elastiska form av personalförstärkning inte föregriper den utredning, som kommer till stånd angående hela verkets organisation.

Med detta yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å den nu förevarande punkten yrkats 1:o att vad utskottet hem-

Arbetsmarknadsstyrelsens omkostnadsanlag

ställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Jacobsson, Per*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Kaijser*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Per Jacobssons yrkande.

Herr *Kaijser* åskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 11 punkten 23 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 30;

Nej — 27.

Därjämte hade 78 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 25.

Därjämte hade 21 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 24**Arbetsmarknadsstyrelsens omkostnadsanlag**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å mo-

tionerna I: 183, av herr Yngve Nilsson m. fl., och II: 230, av herr Nordgren m. fl., såvitt nu vore i fråga, till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 3 500 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 183 och II: 230 hade, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 3 300 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 183 och II: 230, såvitt nu vore i fråga, till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 3 300 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Med anledning av utgången av föregående omröstning, då kammaren avslag vår reservation b, har bakgrunden till yrkandet i reservationen vid denna punkt fallit bort.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 25

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att bifalla de ändringar i personalförteckningen för arbetsförmedlingen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 föreslagit, dels godkänna av departementschefen

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

förordad avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65, dels ock till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 57 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels de likalydande motionerna I: 183, av herr *Yngve Nilsson m. fl.*, och II: 230, av herr *Nordgren m. fl.*, i vilka, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte

a) fastställa i motionerna införd avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas från och med budgetåret 1964/65;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 55 250 000 kronor;

dels de likalydande motionerna I: 283, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 355, av herr *Ohlin m. fl.*, i vilka, såvitt nu vore i fråga, anhållits att riksdagen måtte besluta att för personalförstärkning av arbetsvårdsexpeditionerna inom arbetsförmedlingen inrätta 55 nya tjänster i överensstämmelse med arbetsmarknadsstyrelsens förslag i stället för 20, som Kungl. Maj:t föreslagit, och därför till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 450 000 kronor förhöjt förslagsanslag om inalles 58 540 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Knut Johansson* och *Tage Johansson* (I: 415) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Carbell* och *Eskel* (II: 616);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* (I: 512) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Tvärålund m. fl. (II: 631), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle medgiva inrättande av

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

särskilda befattningar för aktiv lokaliseringssyftesverksamhet vid länsarbetsnämnderna i norrlandslänen ävensom i Kopparbergs och Värmlands län samt hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamma åtgärder för tillsättande av nämnda tjänster.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 183 och II: 230, I: 283 och II: 355 samt I: 415 och II: 616, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsförmedlingen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 föreslagit;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

c) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 57 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 512 och II: 631 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 415 och II: 616, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Harry Carlsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 283 och II: 355 och med avslag å motionerna I: 183 och II: 230 samt I: 415 och

II: 616, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsförmedlingen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1963 samt reservationerna föreslagit;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

c) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 58 450 000 kronor;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 183 och II: 230 ävensom med avslag å motionerna I: 283 och II: 355 samt I: 415 och II: 616, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om bemyndigande att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsförmedlingen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 föreslagit;

b) godkänna i denna reservation införd avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1964/65;

c) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 55 250 000 kronor;

c) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred, *Helén* och *Turesson*,

vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 512 och II: 631 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda om speciell personal till länsarbetsnämnderna i norrlandslänen samt Kopparbergs och Värmlands län för aktiv lokaliseringsverksamhet.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman. Under den förevarande punkten har utskottet haft att behandla en centerpartimotion i vilken vi begärt att särskilda befattningar för aktiv lokaliseringsverksamhet måtte inrättas vid länsarbetsnämnderna i norrlandslänen samt i Kopparbergs och Värmlands län. Utskottsmajoriteten säger sig dela motionärernas åsikt men vill med hänvisning till den väntade lokaliseringspropositionen inte biträda förslaget.

Enligt vår bestämda mening borde arbetsmarknadsorganens strävan att bereda sysselsättning åt arbetslösa i dessa landsdelar mera inriktas på att flytta företag och därmed arbetstillfällena till arbetskraften på samma sätt som nu sker i våra grannländer. En kvalificerad befattningshavare med lokaliseringspolitiska uppgifter borde inom ett län kunna fylla en verkligt stor uppgift i detta sammanhang.

Lokaliseringsutredningen har med sitt betänkande påvisat nödvändigheten av att en aktiv lokaliseringspolitik kommer till stånd. Det är då enligt vår mening angeläget att en sådan aktivisering inleds med det snaraste.

Om man verkligen vill åstadkomma någonting på det lokaliseringspolitiska området kan det för de här speciella åtgärderna knappast vara ett reellt skäl när man från utskottets sida åberopar den väntade propositionen angående lokaliseringspolitiken. Det måste vara betydelsefullt att länsarbetsnämnderna

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag så snart som möjligt erhåller personal för de här uppgifterna som man kan hoppas får en ökad omfattning till följd av den proposition som vi alla så otåligt väntar på.

Med stöd av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen under moment II i den förevarande punkten.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Fru Hamrin-Thorell har i ett tidigare anförande tämligen utförligt uppehållit sig vid de handikappades problem. Jag ber att till alla delar få instämma i vad hon har sagt, därutöver är kanske inte så mycket att tillägga.

På de punkter vi nu behandlar nämns vi dessa spörsmål på olika sätt och från olika utgångspunkter. De frågor som berörs i de skilda punkterna har i flera olika avseenden att göra med de handikappades problem och speciella situation.

Vi är nog allesammans medvetna om att det i detta för övrigt i stort sett så välordnade samhälle alltså finns vissa grupper som har speciella svårigheter. För vissa av dessa grupper måste från samhällets sida vidtas alldeles särskilda åtgärder. Det har, det får väl gärna erkännas, gjorts åtskilligt för de handikappade i fråga om pensioner och sådana saker. Detta gäller speciellt de svårt handikappade, som icke är arbetsföra. När det gäller de arbetsföra handikappade måste vi dock säga att våra resurser i dagens Sverige är alldeles otillräckliga och inte tillgodoser de växande behov som man på detta område möter. Samtidigt måste väl sägas att åtskilliga av dessa problem inte är av den karaktären att de kan lösas genom ekonomiska insatser från samhällets sida. Detta gäller särskilt kontakten mellan dessa människor och samhället och den omvärld i vilken även handikappade måste leva.

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

Det gäller här delvis ett humanitärt problem. Allesammans är vi säkerligen besjälade av en önskan att så långt möjligt söka tillgodose de handikappades önskemål, göra deras situation drägligare och göra det möjligt för dem att anpassa sig så bra som det går i samhället. Men detta är ju — som jag har sagt många gånger — inte enbart ett ekonomiskt problem, och vi måste söka komma till rätta även med problem där det inte är möjligt att genom några direkta ekonomiska åtgärder åstadkomma så stora resultat.

När det däremot gäller de handikappades införande i arbetslivet, kan man våga påstå att direkta ekonomiska insatser från samhällets sida kan lösa många av de besvärliga problemen. Samtidigt som man löser ett för den enskilde handikappade kanske svårt personligt psykologiskt problem, löser man i många fall ett angeläget arbetskraftsproblem för samhället. Det är för att lösa dessa problem som vi har arbetsvården vid de officiella organen, och arbetsvårdens möjligheter behöver utbyggas.

Rehabiliteringsverksamheten visar för närvarande en mycket kraftig expansion. En förutsättning för att denna utveckling skall vara möjlig och för att man skall kunna möta de ökade kraven på arbetsvård och inpassning i arbetslivet, som man på den vägen vill söka åstadkomma, är att de organ som skall handha dessa uppgifter också är väl rustade.

År 1962 inskrevs vid arbetsvårdsexpeditionerna cirka 39 000 personer. 1961 var siffran omkring 31 000, och under år 1963 skall denna siffra enligt arbetsmarknadsstyrelsens beräkning närma sig 50 000 personer. Generaldirektör Olsson i arbetsmarknadsstyrelsen anser det mycket sannolikt att man i en nära framtid här kommer upp till en siffra på omkring 100 000. Det är alltså fråga om en mycket betydande ansvällning, som säkerligen kräver en mycket kraftig upprustning av arbetsvårdens per-

sonella möjligheter, om man skall kunna möta och tillgodose kraven.

Vi har i reservation a vid punkt 25 föreslagit en ganska kraftig uppräknings av arbetsvårdspersonalen vid våra länsarbetsnämnder. Vi kräver en ökning av avlöningsanslaget med sammanlagt 1 450 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Kungl. Maj:t har föreslagit 20 av de 55 tjänster som arbetsmarknadsstyrelsen har begärt. Vi kan inte bedöma detta på annat sätt än att den uppräknings som har skett i propositionen är otillräcklig med hänsyn till den starka efterfrågan och de ökade arbetsuppgifter som man här möter. Det förefaller alldeles uppenbart att även om den förstärkning som arbetsmarknadsstyrelsen här har begärt skulle komma till stånd, kommer det att kvarstå svårigheter att klara de arbetsuppgifter som här föreligger. Dessa arbetsuppgifter är i allmänhet mycket tidskrävande. Varje enskilt fall kräver långvarig, noggrann och omsorgsfull prövning, om man skall nå fram till det bästa resultatet.

Jag är övertygad om att Kungl. Maj:t och närmast inrikesministern, som direkt har att handlägga dessa ärenden, personligen är starkt engagerade på denna punkt och starkt känner för det stora behov som här föreligger. Man kan väl förstå de motiv som har legat till grund för departementschefens prövning av dessa ärenden. Jag tror å andra sidan att det kan finnas starka skäl för att även väga andra synpunkter än som varit vägledande för departementschefen. När vi reserverar gjort detta med utgångspunkt från de handikappades situation i dag och det ökade behov av åtgärder och omvårdnad på detta område som uppenbarligen föreligger, har vi ansett oss böra tillstyrka ett bifall till arbetsmarknadsstyrelsens förslag.

På denna grund, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation a vid denna punkt.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Under hänvisning till den motivering som anfördes vid punkt 23 ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt anförda reservationen b med fröken Andersson som första namn.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Sedan man lyssnat till herr Per Jacobsson har man närmast fått det intrycket att reservanterna är de enda som har någon känsla för de människor som är handikappade och så att säga litet vid sidan om.

Det är ju inte alls på det sättet, herr talman! Här har det år efter år förts en mycket intensiv och aktiv politik för att stödja olika s. k. minoritetsgrupper, till vilka även de handikappade hör. Utan insatser från inte minst regeringshåll hade vi inte kommit så långt som vi för närvarande har gjort på detta område.

Men vi har ju sedan gammalt erfarenhet av att när det har skett en del på ett område och vi har så att säga kommit dithän att det kan vara litet trögt att gå vidare, så kommer oppositionen och ger sig ut för att vara de pådrivande och de enda som över huvud taget äger intresse för de grupper det gäller. Jag har en känsla av att vi nu har kommit dithän när det gäller de handikappade.

Nåväl, vad är det saken egentligen gäller? Jo, den gäller hur många nya tjänster som skall inrättas vid arbetsmarknadsverket. Reservanterna vill inrätta ytterligare 35 tjänster utöver vad departementschefen och utskottsmajoritet har förordat. Men vi skall inte glömma att det från 1961 till och med det budgetår som nu stundar dock har ägt rum en ökning på detta område från 131 personer till 250. Verksamheten har inte stått stilla, och man har oupphörligen tillfört den nya tjänster för att åstadkomma gagneliga resultat.

Det är detta som har gjort att utskottet utan att tveka har ansett sig kunna

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Vi är medvetna om att verksamheten bör byggas ut ytterligare, men utbyggnaden får väl här som ofta annars ske etappvis.

Centerpartiets reservation gäller närmast personal till länsarbetsnämnderna i norrlandslänen. Vi har skrivit i utskottsutlåtandet att om man skall vidta en förstärkning för att möta en eventuell arbetslöshet, så bör den ske inte bara i de nordligaste länen, utan i alla de län där arbetslöshet eventuellt kan uppstå. I avvaktan på den proposition om lokaliseringspolitik som kommer har vi emellertid inte nu ansett det angeläget att vidta några ändringar, och det är därför vi har avvisat motionsyrkandet från det hållet.

Högerns reservation, slutligen, innebär i denna punkt som i en del andra att man skall begränsa resurserna på alla områden och över huvud taget inte vidta några förändringar i personalorganisationen. Man kan alltså säga att utskottsmajoritetens förslag är en förnämlig kompromiss mellan högerns avvisande och folkpartiets generösa, av vissa spekulationer betingade reservation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Herr Birger Andersson inledde sitt anförande med att säga att när man läser reservationen och hör de motiveringar som anføres för densamma, får man intrycket att reservanterna är de enda som har känsla för de handikappades problem. Jag skulle tro att herr Birger Andersson vid närmare eftertanke måste erkänna att ett sådant omdöme egentligen är ganska onyanserat. Jag har såvitt jag vet aldrig uttryckt mig på det sättet, och jag har inte velat försöka ge intryck av att vi reservanter intar någon sådan monopolställning. Tvärtom sade jag i mitt anförande att jag är väl medveten om att exempelvis inrikesministern har en stark känsla av betydelsen för det problem som vi

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

här diskuterar, och om det kan vara herr Birger Andersson till någon tröst är jag villig att innesluta även herr Birger Andersson i denna krets. Jag tror nog att vi allesamman har känsla för dessa problem, men vi har måhända litet olika utgångspunkter för våra bedömningar och tillmåter kanske vissa detaljer större eller mindre betydelse. Om man utgår från dessa förutsättningar är det heller inte så märkvärdigt om man vid den rent ekonomiska bedömningen av detta sammanhang drar skilda slutsatser.

Jag skulle tro att herr Birger Andersson inte vill bestrida att folkpartiet också tidigare har försökt driva på när det gäller de handikappades speciella problem. Jag tror inte heller att det i dagens läge finns belägg för en sådan bedömning, att det enbart är lösa spekulationer som har gjort att reservanterna har gått på denna linje, om man tar hänsyn till de faktiska förhållandena i dag med de långa köerna och med de stora svårigheter som framför allt arbetsvårdsexpeditionerna har på detta stora arbetsområde.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **SÖDERBERG** (s):

Herr talman! Det råder inte någon som helst tvekan om att det finns all anledning för oss att på olika sätt göra insatser för att medverka till de partiellt arbetsföras återanpassning i arbetslivet och samhällslivet, men när det sedan gäller frågan hur detta skall ske kan naturligtvis åsikterna vara delade. När det nu är fråga om en utökning av personalen på våra länsarbetsnämnder vill jag hänvisa till att uppgiften för deras tjänstemän framför allt är dels att uppspara partiellt arbetsföra, dels söka skaffa dem en arbetsuppgift sedan de har blivit rehabiliterade. Det finns inte någon mening i att öka ut personalen förrän man har klarat av mellanledet, så att de handikappade kan bli arbets-

provade och få den arbetsträning de behöver för en återanpassning till arbetslivet. Också där finns det naturligtvis mycket stora brister, och det ankommer framför allt på landstingen att göra en insats.

Herr Jacobsson får ursäkta, men i mitt arbete inom Landstingsförbundet och i övrigt på landstingsplanet har jag inte förmärkt att folkpartiet därvidlag har gjort några stora insatser. Inom många landstingsområden har man väl inte kommit så värst långt när det gäller arbetsprövning och arbetsträning, och här finns åtskilligt mer att göra. Jag förstår dem som ännu inte lyckats komma så långt i fråga om denna verksamhet. Det är nämligen här fråga om en verksamhet där vi i stor utsträckning saknar erfarenhet och får treva oss fram för att söka hitta de bästa möjliga vägarna.

När man nu kräver en upprustning av verksamheten enbart på här ifrågasvarande plan måste man komma ihåg att det, såsom fru Hamrin-Thorell redan påpekat, gäller för oss att få till stånd ett systematiskt arbete för att kunna återanpassa de partiellt arbetsföra. Då är frågan var man skall sätta in de största krafterna. Inom mitt landstingsområde håller vi för närvarande på med en utredning just om denna sak. Vi har kommit fram till att det råder en viss oklarhet när det gäller å ena sidan de arbetsuppgifter som länsarbetsnämnderna skall ha och å andra sidan de uppgifter som skall åvila landstingen. Även landstingen har en hel del kuratorer anställda för att sköta denna verksamhet. I viss mån går dessa arbetsuppgifter in i varandra. Det gäller för oss att försöka få till stånd ett systematiskt arbete och söka undvika dubbelarbete av olika slag.

Statsmakterna har nu tillsatt en central rehabiliteringsberedning under ledning av medicine doktor Seved Apelquist. För bara några månader sedan hade centrala rehabiliteringsberedningen en konferens på socialministerns ini-

tiativ. Där redovisades en del av de förslag som kommit fram. Det är också ganska klart att centrala rehabiliteringsberedningen inom en rätt snar framtid kommer att framlägga sitt slutbetänkande. Man är inom beredningen i viss mån tveksam om hur man skall ha det med övervakningen av dessa arbetsuppgifter, i vilken grad de skall ligga på medicinalstyrelsen och till vilken del de skall ankomma på arbetsmarknadsstyrelsen. Man har också varit inne på frågan om det inte egentligen borde vara försäkringskassornas uppgift att syssla med dessa frågor. Det är ju via försäkringskassorna som de flesta av de partiellt arbetsföra kommer, som det nu är fråga om att försöka hjälpa. Av det skälet tror jag att det är i allra högsta grad nödvändigt att inte på arbetsmarknadssidan göra en alltför kraftig organisation förrän vi fått denna utredning klar. Rehabiliteringsberedningens resultat är som sagt att vänta inom den allra närmaste tiden.

Låt mig också, herr talman, till sist få säga några ord i anledning av vad herr Gustafsson yttrade beträffande lokaliseringspolitiken. Det är givetvis såvitt jag förstår på samma sätt även här att det måste vara oklokt att nu bygga denna verksamhet på länsarbetsnämnderna. I den Näslandska utredningen vill man i stället ha en utbyggnad på länsstyrelseplanet. Regeringen har också tillsatt en utredning beträffande företagarföreningarnas organisation och verksamhet just med anledning av den Näslandska lokaliseringsutredningen. Innan man försöker få till en stånd en utbyggnad av länsarbetsnämnderna bör man, anser jag, även i detta fall avvakta vad den kommande propositionen kan komma att säga när det gäller dessa frågor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Sedan herr Birger Andersson numera intagit förste vice tal-

mansstolen — han har visst numera gått därifrån — känner jag ett visst behov att säga några ord till honom.

Det var en alldeles ny motivering som herr Birger Andersson kom med nu när det gällde utskottets avstyrkande av våra motioner om särskilda lokaliseringspolitiska tjänster i länsarbetsnämnderna. Kontentan i vad herr Birger Andersson sade var väl att om motionen inte bara hade begränsat sig till Norrland utan omfattat landet i dess helhet hade frågan legat i ett mycket annorlunda läge. Så tolkade jag det. Detta kan också gälla vad herr Söderberg sade. Jag tror att det är väldigt viktigt att vi så snart som möjligt kommer i gång med aktiva insatser. Jag kan inte tänka mig att herr Birger Andersson och de andra i det socialdemokratiska partiet menar att vi inte skall få den väntade lokaliseringspolitiska aktiviteten på visst sätt knuten till länsorganen. Då kan det inte vara för tidigt att *nu* tillsätta dessa tjänster när det gäller ett område som, måste jag säga, är speciellt utsatt för arbetsmarknadsstyrelsens flyttningspolitik, vilken vi har stor och dyster erfarenhet av.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Till den siste tälaren vill jag säga att han i någon mån missförstått vad jag sade. Jag har bara åberopat vad som står i utlåtandet, där det heter att förstärkningen enligt utskottets mening inte bör begränsas till de i motionen omnämnda länen. Det vill med andra ord säga att om det skall bli en förstärkning av länsarbetsnämnderna så bör den ske inte bara inom vissa norrlandslän utan över huvud taget där en förstärkning kan vara angelägen. Utskottet anser att i avvaktan på propositionen om lokaliseringspolitiken några ändringar inte skall vidtagas. Vi bör först se vad propositionens förslag därvidlag kommer att innebära.

Beträffande herr Jacobssons inlägg gentemot mig vill jag bara säga att när

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

jag lyssnade på honom och efter att ha lyssnat på en annan talare från samma parti så fick jag en känsla av att man på det hållet vill göra gällande att det stora och brinnande intresset för de handikappade var tillfinnandes hos reservanterna och inte hos utskottsmajoriteten. Det är egentligen den saken jag har reagerat emot.

När nu herr Jacobsson har glidit dit-hän att han gör icke bara inrikesministern utan även mig till talesmän för de handikappade och eftersatta gruppernas intressen kan måhända sämjan återställas.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! I anslutning till de inlägg som här gjorts om arbetsmarknadsstyrelsens personalorganisation kan det kanske finnas anledning för mig att göra några reflexioner.

Herr Kaijser har i ett av sina anföranden gjort påpekanden rörande arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet. Han har inte tagit upp någon detaljerad kritik, men han har förmenat att det skvallervägen framkommit vissa saker, och så har han stannat vid det. Jag förmodar att bakom hans uttalande döljer sig den uppfattningen att det här är fråga om ett ämbetsverk vars verksamhet når ut över vida områden och vars arbete vid vissa tillfällen präglas av en självständighet som tycks gå en och annan på nerverna.

Till detta vill jag säga att arbetsmarknadsstyrelsen ju i själva verket är ett ungt verk. Det tillkom i slutet av 1940-talet för att ersätta den mera defensiva arbetslöshetspolitik som i vissa avseenden hade förts in under 1930-talet och som utvecklats vidare under 1940-talet. På grundval av vunna erfarenheter kom man fram till att det var nödvändigt med en mera aktiv politik, inte bara en defensiv utan en verklig arbetslöshetsbekämpande politik, som kan föras på olika områden. Man måste se till att människorna har sysselsättning, och

man måste bedriva en rörlighetspolitik, som går ut på inte bara att flytta arbetskraften till arbetstillfällena utan också att försöka skapa arbetstillfällen på platser där arbetskraften har blivit ledigställd inom tidigare sysselsättning. Allt detta har under den tid som ligger mellan arbetsmarknadsstyrelsens tillkomst och fram till i dag utvecklats till en praktisk politik av mycket stor omfattning. Man kunde inte när arbetsmarknadsstyrelsen tillskapades ge några absoluta och bestämda anvisningar om hur arbetet skulle läggas upp. När propositionen om inrättandet av den nya arbetsmarknadsstyrelsen presenterades riksdagen år 1947 anförde föredragande statsrådet att styrelsen borde ha ett vidsträckt utrymme för självständigt handlande och att den följaktligen inte skulle bindas av detaljerade föreskrifter som kunde vara ägnade att försvåra möjligheterna till snabba och effektiva ingripanden från styrelsens sida i de ofta snabbt växlande förhållanden som föreligger på arbetsmarknadens område.

Det har alltså från början sagts att arbetsmarknadsstyrelsen måste få en ganska betydande frihet och självständighet i sitt handlande. Det är självklart att man så småningom kommer till en situation där man kan säga att våra erfarenheter förefaller vara tillräckliga för att skapa mera fasta normer också för en verksamhet av den art och karaktär som arbetsmarknadsstyrelsen utövar. Det är väl ungefärligen vad man kom till för något år sedan när det beslutades om en utredning beträffande arbetsmarknadspolitik, vars uppgift är att med ledning av de erfarenheter vi har i fråga om arbetsmarknadspolitik och arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet försöka lägga upp riktlinjerna för den framtida verksamheten. Jag vågar inte säga när det pågående utredningsarbetet blir färdigt, men jag vet att man håller på att spurta och bör kunna vara klar in-
nevarande år eller i början på nästa år.

Jag tror att detta är utomordentligt betydelsefullt, ty under den tid arbetsmarknadsstyrelsen verkat har ju förhållandena i vårt land omgestaltats på ett i det närmaste revolutionerande sätt. Gamla sysselsättningsområden ger inte längre samma möjligheter som tidigare, strukturrationaliseringen går fram över skilda industriområden, och vi ställs inför frågan om det inte blir nödvändigt att samhället tar på sig uppgiften att vara med om vad jag vill kalla en aktiv näringspolitik, där man i samverkan mellan staten, kommunerna och näringslivet får tillfälle att diskutera och överväga olika åtgärder som kan sättas in för att vi skall klara vår sysselsättning och vår ekonomi. Säkert är det frågor som bör diskuteras, men från vår utgångspunkt ser vi det såsom utomordentligt angeläget att man så snabbt som möjligt kommer fram till ett mera fast arbetsprogram som också innefattar en aktivare näringspolitik. Vi menar då att man inte bara skall följa upp vad som sker inom skilda näringsgrenar för att i efterhand söka mildra och lindra de besvärigheter som många ställs inför, utan att man även genom en aktivare politik skall kunna medvetet påverka själva strukturrationaliseringen. Men en sådan aktiv påverkan inom vissa grenar måste hela tiden gå parallellt med åtgärder för att bereda sysselsättning åt den arbetskraft som friställs, antingen det skall ske genom att arbetskraft överflyttas eller genom att nya företag lokaliseras till områden där företag inom andra branscher eventuellt slås ut.

Jag skall inte fördjupa mig i frågan om vad som i framtiden kan komma ut av detta — jag sade nyss, herr talman, att vi antagligen får tillfälle att diskutera dessa problem, och jag hoppas att vi skall kunna göra det i anslutning till ett förslag om lokaliseringspolitiken. En proposition förberedes, och jag har tidigare sagt att vi hoppas kunna presentera den under somma-

ren så att den kan behandlas av höst-riksdagen.

Men låt mig efter dessa reflexioner om det som varit och läget just nu knyta an också till organisationsproblemet. Under en period som 1950-talet — då näringslivet genomgått en stark omvandling och hela vår arbetsmarknadspolitik glidit över till att bli mer aktiv — har det helt naturligt varit nödvändigt att organisationen fått anpassas efter läget och att man inte kunnat nyrekrytera personal som omedelbart satts in på speciella uppgifter. Arbetsmarknadsstyrelsen har i stället fått pengar och beretts möjligheter att anställa extra personal för att kunna sätta in den på särskilda områden där behovet för tillfället varit mest markerat.

Ett exempel på detta är den aktivisering av flyttningspolitiken som visat sig nödvändig under det senaste året. Jag är medveten om att det på sina håll kanske har väckt irritation att man från södra och mellersta Sverige skickat upp 30 eller 35 tjänstemän med uppgift att aktivera förmedlingsverksamheten, därför att sysselsättningsmöjligheter har funnits i södra och mellersta Sverige. Men jag vill omedelbart parera med att säga att vi samtidigt som detta skett har försökt åstadkomma en aktiv lokaliseringspolitik genom flyttning av företag som erbjudits industrilokaler byggda genom kommunernas och arbetsmarknadsstyrelsens försorg. Jag tror att dessa åtgärder i någon mån har balanserat varandra. Men i sammanhanget har det varit nödvändigt att snabbt kunna sätta in dessa 30 eller 35 tjänstemän utan att man i och för sig skapat tjänster för denna verksamhet genom de framställningar vi nu gjort till riksdagen.

Jag kan förstå det önskemål som ligger till grund för centerpartiets motion om särskilda tjänstemän för de lokaliseringspolitiska uppgifterna, men jag måste i likhet med utskottets talesman

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

säga att vi nu mycket snart får tillfälle att diskutera lokaliseringpolitiken i stort. Då blir det inte bara fråga om riktlinjerna för en aktiv näringspolitik som inrymmer även lokaliseringsproblemen, utan en av de väsentliga frågorna i sammanhanget kommer att bli den centrala och den regionala organisationen för hela denna politik. Övervägandena pågår, men jag tror att jag vågar säga så mycket som att vi i departementet preliminärt har diskuterat huruvida man skall vid varje länsstyrelse ha ett särskilt lokaliseringsorgan eller om det inte är en lämpligare väg att man inriktar sig på att skapa någon sorts planeringsråd på det regionala planet vilka inte enbart skulle få hand om lokaliseringpolitiken utan svara för praktiskt taget alla de frågor som berör planeringen inom ett län. En samordning mellan länsstyrelsernas och landstingens verksamhet blir på det sättet möjlig, och vi har närmast kommit fram till att man kanske borde försöka åstadkomma organ där landstingen och eventuellt kommunerna får tillfälle att välja ledamöterna, organ som kanske skulle arbeta under landshövdingens ordförandeskap. Väljer man denna väg beträffande ett sådant regionalt organ eller planråd som inte bara skall sysselsätta sig med lokaliseringsfrågor utan med planering i allmänhet, är det klart att man får bedöma länens särskilda förhållanden och låta aktiviteten bli beroende av situationen inom länet. Det kommer säkerligen inte att vara lika nödvändigt med en aktiv lokaliseringspolitik i låt oss säga Västmanlands län eller i något av de övriga län som är väl industrialiserade och där svårigheterna inte är lika stora som i exempelvis våra norrländska län. Skillnaden i fråga om aktivitet kan säkerligen alla se. I det ena länet kan det vara fråga om att snabbt lösa en rad bebyggelse- och fritidsproblem och en rad andra uppgifter som kan betecknas vara av regional karaktär. Då får man ha en större aktivitet på dessa områden än

den man behöver beträffande lokaliseringpolitiken i och för sig. Men i de län i vilka man har mycket stora svårigheter med hänsyn till sysselsättning, är det självfallet att lokaliseringsangelägenheten kommer att bli i det närmaste dominerande och ta den största andelen av resurserna i anspråk, utan att man därför glömmer bort de i övrigt angelägna uppgifter som finns på planeringsområdet. Aktiviteten blir i detta sammanhang störst, såvitt jag kan förstå, i fråga om lokaliseringpolitiken, och då måste man kunna skapa ett utrymme för att de befattningshavare som behövs för de skilda uppgifterna också står till förfogande. Men det är ju så, att vi inte nu kan ge hjälp åt de län som behöver en förstärkning. Arbetsmarknadsstyrelsen har ju möjligheter och har ju också under det senaste året visat att man på områden där svårigheter inträffar placerar särskilda befattningshavare som skall ägna sig speciellt åt lokaliseringsuppgifterna. Så var det när svårigheterna blev stora på Gotland. Det skickades då över en befattningshavare från det centrala verket. Så har det varit i kramforsområdet, så är det i Norrland nu, och så kan det bli inom de olika områden där besvärigheter anmäler sig innan vi löst dessa organisationsfrågor. Jag tror att detta är en riktigare och rimligare väg att gå tills riksdagen har fått tillfälle att fastlägga hela den organisation som vi förutsätter skall komma att skapas.

Herr talman! Eftersom jag här kom in på lokaliseringpolitiken och den beröres i det utskottsutlåtande som föreligger, skulle jag i anslutning till vad jag nu sagt vilja tillfoga ytterligare något. Jag nämnde att rörlighetspolitiken varit mycket dominerande men att vi under det sista året försökt att framför allt aktivisera lokaliseringpolitiken genom de bidrag till kommunerna för byggande av industrilokaler som vår proposition och utskottsutlåtandet avhandlar. Jag skall inte ge mig in på några detaljer, men jag vill gärna i anslutning till

vad som skrivits i en av reservationerna, i vilken man talar om att de centrala myndigheterna bedriver en lokaliseringsspolitik med en bestämd inriktning mot i huvudsak A-orterna, säga att detta inte är riktigt. Det är möjligt att det har fällt yttranden som kunnat tolkas så att man i huvudsak önskar en lokalisering av de större företagen till A-orterna. Detta har vi diskuterat tidigare. Jag har försökt att nyansera det uttalande som gjorts och också anfört att det inte skall betraktas på det sättet. Det var ett konstaterande av att de stora företagen i huvudsak har gått till de s. k. A-orterna. Om man ser på den lokaliseringsspolitik som ligger i biståndet åt kommunerna för byggande av industrilokaler, som sedan förhyrts eller övertagits av företag som kontraktbundits vid dessa lokaler och på dessa orter, så skulle man på basis av en redovisning som sträcker sig från början av förra året t. o. m. slutet av februari i år kunna säga, att under denna tid har för sådan lokaliseringsverksamhet använts i det närmaste 35 miljoner kronor av arbetsmarknadsstyrelsen för vilket vi ju nu begär en sanktion. Dessa 35 miljoner har medfört att man kunnat lokalisera 57 företag, av vilka omkring hälften lokaliserats till A-orter. Den andra hälften av dessa företag har lokaliserats till B- och C-orter enligt arbetsmarknadsstyrelsens terminologi. Det visar alltså att man i den praktiska lokaliseringsspolitiken, den verksamhet som man utövar från arbetsmarknadsstyrelsens sida söker att lokalisera företagen eller bistå företagen med en lokalisering där företagen i huvudsak själva får välja. Vi har inga tvångsmedel. Vi kan inte tvinga några företag, men vi kan försöka stimulera dem med de medel som står till buds till en lokalisering som enligt vår mening är önskvärd. I allmänhet säger vi emellertid att norr om Dalälven har det hittills varit möjligt att använda sig av dessa subventioner. Därefter har företagen själva fått avgöra vilken ort eller vilket område de önskar välja.

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

Jag tror att detta är riktigt. Huruvida vi skall gå längre i detta avseende är en fråga som får bedömas när vi skall diskutera lokaliseringsspolitiken. Ännu har jag inte i den offentliga debatten om lokaliseringsspolitiken märkt några förslag om att man skulle tillgripa några längre gående åtgärder, d. v. s. mera tvångsmässiga sådana.

Jag skulle vilja erinra om att förutom den mera direkta subventioneringen har också investeringsfondsmedlen kommit till användning inom i huvudsak samma områden. Dessutom har också Dalsland och nordvästra Värmland varit med bland de områden inom vilka det ansetts nödvändigt att företagen, om de så önskar, skall få använda sig av investeringsfondsmedel. Av en redovisning över denna verksamhet från juli 1963, då den påbörjades, till och med mars 1964 visar det sig att i det närmaste 162 miljoner kronor har kommit till användning inom dessa områden.

Emellertid vill jag starkt framhålla att tyvärr har det inte skett en sådan flyttning av företag som vi kanske hade hoppats på, nämligen att en del av våra stora industrier i Mellansverige skulle ha varit villiga att bygga upp filialindustrier eller flytta sina verksamheter till områden som är i behov av företag. Det är dock möjligt att flyttningar kan komma till stånd genom överenskommelser av samma karaktär som överenskommelsen mellan finansdepartementet och Volvo, vilken blev officiell i förra veckan. Överenskommelsen innebär att Volvo fått tillfälle att använda en rätt betydande del av sina investeringsfondsmedel i Göteborg — i och för sig naturligtvis litet tveksamt med hänsyn till läget i Göteborg — varvid man kunde ställa upp som villkor att detta fick ske endast under förutsättning att Volvo byggde ut sitt företag i Arvika med en investering på 13 miljoner och lokaliserade ett nytt företag till Bengtsfors.

Däriigenom kunde vi klara situationen i Bengtsfors, där — som de flesta av

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

kammarens ledamöter känner till — en sulfatfabrik skall läggas ner, varvid 150 man skulle bli utan sysselsättning. Vi hade försökt att i samverkan med riksbanken åstadkomma en lokalisering till Bengtsfors av ett företag lydande under riksbanken, men tyvärr — jag säger tyvärr — kunde vi inte följa planerna på grund av att skogsägarna sade nej i fråga om leveranserna av det erforderliga råmaterialet.

Jag skall inte gå in i detalj rörande skogsägarnas bestämda besked på den punkten. Det är möjligt att deras bedömning är riktig och att det inte finns tillräckligt virkesunderlag för de industrier som finns och som planerades. Men nog har jag ställt mig själv frågan varför jordbrukets organisationer, som ju är mycket angelägna om att tala om nödvändigheten av en aktiv lokaliseringspolitik, i detta läge över huvud taget inte kunde vara villiga till medverkan. Staten sträckte fram sin hand och sade: Vi är beredda till en lokalisering. Är ni beredda till en medverkan? Skogsägarna svarade nej.

Jag skall inte göra någon bedömning. Det är kanske riktigt att skälen är tillräckliga för att säga nej, men nog kom beskedet något överraskande, när vi var så långt framme i planeringen.

I det skedet var det nödvändigt att snabbt försöka lösa frågan på annat sätt, och det har, som jag nyss sagt, finansministern gjort vid sina kontakter med Volvo genom att på vissa villkor tillmötesgå företagets önskemål om investeringsfondsmedlens användning.

Med denna redovisning har jag velat visa att det finns möjligheter att i samverkan med industrien, genom att såsom i detta fall bevilja vissa förmåner och begära motprestationer, åstadkomma en lokalisering som ur samhällets synpunkt ter sig önskvärd. Det är möjligt att vi kan bli i tillfälle att se flera sådana här resultat framöver.

Herr talman! Jag har gärna velat säga det här i detta sammanhang och slipper då kanske ta till orda under den kom-

mande punkten. Jag behöver inte fördjupa mig i fråga om arbetsvården. Därvidlag har herr Birger Andersson klart givit uttryck för hur vi ser på den väldiga tillväxt i fråga om arbetsmarknadsverkets personal som behövs för att klara dessa uppgifter. Jag erinrar bara om de siffror som herr Birger Andersson presenterade ur utskottsbetänkandet: 1961 fanns 131 befattningshavare som sysslade med arbetsvård — budgetåret 1964/65 kommer det att bli 250. Det sker alltså en mycket snabb tillväxt. Det är klart att man kan diskutera om det är tillräckligt, men det är en avvägningsfråga. Med tanke på den flexibilitet som vi har medgivit åt arbetsmarknadsstyrelsen vågar jag å andra sidan hävda att om det på något ställe skulle saknas personal för den här uppgiften, så tror jag inte att det skulle möta några svårigheter att snabbt flytta över ytterligare personal för att medverka i detta arbete. I sammanhanget vill jag också hävda att icke minst arbetsmarknadsstyrelsen har varit aktiv på det här området och visat en initiativrikedom och uppslagsförmåga som är ur flera synpunkter tilltalande. Jag vill exempelvis peka på att det har anordnats beredskapsarbeten, där personer som kommer från mentalsjukhus, alkoholistanstalter och ungdomsvårdsskolor m. m. kunnat sättas in i praktiskt reellt arbete, vilket ur samhällets synpunkt ter sig utomordentligt angeläget.

Herr talman! Det är några reflexioner som jag har velat göra till denna debatt om personalproblem i vår arbetsmarknadsstyrelse. Låt mig slutligen erinra om att arbetsmarknadsstyrelsens personal på två års tid ökat med drygt 400 befattningshavare. Härtill kommer de 100 som föreslås för nästa budgetår. Under en treårsperiod ökar alltså personalstyrkan med 500 befattningshavare. Denna ökning kommer skilda områden av styrelsens uppgifter till godo.

Det är klart att denna väldiga personalförstärkning också är ett uttryck för den stora roll som regeringen och

— därom är jag övertygad — också riksdagen tillmäter en aktiv arbetsmarknadspolitik.

Jag finner inte anledning att säga något annat än att denna utbyggnad inte torde vara slutförd med dessa personalförstärkningar. Det blir säkerligen nya viktiga uppgifter för arbetsmarknadsverket i fortsättningen och därmed också behov av nya personalförstärkningar. Men vi har nu funnit anledning att låta se över organisationen, se över hur personalen används. Det är en normal översyn av ett verks arbetsformer och uppgiftsområden och den därtill uppbyggda personalorganisationen som vi har anmält i statsverkspropositionen.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Det var med anledning av inrikesministerns resonemang om lokaliseringpolitiken i västra Värmland och Dalsland som jag begärde ordet. Inrikesministern vill göra gällande att det skulle vara jordbrukets organisationer och i detta fall speciellt skogsägarföreningarna som skulle vara negativa när det gäller lokaliseringpolitiken samt att detta inte skulle harmoniera med strävanden åsyftande en aktiv lokaliseringspolitik, som vi vill föra. Jag tror det är viktigt att man gör ett tillrättsläggande på denna punkt.

Jag vill säga att skogsägarföreningarna likaväl som befolkningen är så intresserade för en aktiv lokaliseringspolitik som det över huvud taget är möjligt att vara. Men man har likväl vissa spelregler som måste följas. Här framställdes från riksbanksledningens sida ett krav på att 500 000 kubikmeter sulfatved per år skulle levereras till en ny fabrik inom en räjong av åtta mil. Det var en ren omöjlighet att åstadkomma detta. Så mycket virke av den sorten förfogar inte skogsägarföreningarna över, och det var anledningen till att de helt enkelt var tvungna att säga nej på denna punkt. Vad man lovar måste man ju hålla. Det finns ju andra motta-

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

gare, andra industrier i närheten som skulle ha blivit helt utan om skogsägarföreningarna hade sagt ja i detta fall, och då hade där uppstått en liknande arbetslöshet i stället. I så fall hade det inte varit mycket bevänt med saken. Skogsägarföreningarna kan väl inte heller favorisera vissa avnämare, utan det gäller för dem att försöka upprätthålla de affärsförbindelser som finns och att ge så lika som möjligt åt olika föreningar, institutioner, industrier och enskilda.

Låt mig i det sammanhanget, herr inrikesminister, säga att jag tycker det är märkvärdigt att om en statlig industri skall starta ställer man så kolossala krav, krav som går mångdubbelt över vad andra har rättighet att kräva. Sådana garantier och sådana krav har knappast någon annan ställt. Jag tror det är nödvändigt att göra detta tillrättsläggande när man diskuterar dessa frågor.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Genom inrikesministerns inlägg här har vi kommit in litet grand på lokaliseringsfrågorna, och de tillhör ju i viss mån denna punkt. Det var med stort intresse jag tog del av vad inrikesministern nämnde om frigivandet av Volvos investeringsmedel samt om att man skulle placera vissa industrier i Arvika och Bengtsfors, samtidigt som man även frigav medel för Göteborgs-utbyggnaden.

Jag vill gärna göra några reflexioner i anledning av denna fråga. De delar av Värmland som kunde komma i fråga var som inrikesministern nämnde de nordvästra delarna. Om jag inte är alldeles fel underrättad — jag har inte kunnat kontrollera saken — finns det vissa gränser uppdragna för de områden där man kan få utnyttja dessa investeringsmedel. Östra Värmland kommer därvid inte i fråga.

Vi har i den ort där jag bor en industri som flyttat dit från Stockholm på grund av att utvidgningsmöjligheter-

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

na där var mycket begränsade. Det var Casco. Företaget begärde att få sina investeringsmedel frivivna för en utbyggnad. Detta gick emellertid inte för sig, och skälet härför var de begränsningar som jag nyss nämnde och som det finns bestämmelser om. Vi tycker nog att man skulle kunna lätta på dessa gränser något så att man över huvud taget tog hänsyn till var det finns behov och var man har företag med intresse av att bygga utanför Stockholm. Jag tror att det skulle vara värdefullt både för företaget som sådant och framför allt för den kommun som satsat på att få dit företaget.

I detta sammanhang vill jag föra på tal statens lokaliseringspolitik, att man flyttade centralorten för järnvägen från Kristinehamn till Örebro. Jag vill inte gå in på saken i detalj — det är mycket att resonera om och vi har talat om det tidigare — men jag tycker att staten skulle kunna driva en helt annan politik. Vid centraliseringen borde man inte, som man gjorde här, ta bort 40 å 50 relativt högt betalda tjänstemän från Kristinehamn och flytta över dem till Örebro. Om man i stället behållit dem i Kristinehamn, skulle man fått 60 å 70 tjänstemän där, vilket vore värdefullt eftersom staden har vissa besvärigheter att få dit företag.

Jag har velat föra detta på tal, därför att jag tror att staten måste föra en sådan politik att kommunerna känner att de har staten bakom sig och att staten gör allt för att hjälpa till att lokalisera på ett vettigt sätt.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i denna debatt, men med anledning av den diskussion som herr statsrådet här har dragit upp känner jag mig föränlåten att säga några ord.

Jag har i stort sett ingenting att invända mot herr statsrådets skissritning i vad det gäller den framtida lokaliseringen. När man knyter an till inrikes-

ministrarns reflexioner med anledning av reservationen c vid denna punkt, skulle det med tanke på vad reservationen innebär leda till att inrikesministern mera i klartext skulle ha uttalat sin sympati för såväl motionen som reservationen.

I norrlandslänen i huvudsak liksom i vissa andra län har länsmyndigheterna över huvud taget icke haft någon tjänsteman som skulle ha kunnat klara ut dessa lokaliseringsproblem. Det är riktigt att Gotland fick sin tjänsteman, och det visar, herr statsråd, att det gick att även i det öriket åstadkomma något som kanske ingen hade trott på.

Jag vill också hälsa med tillfredsställelse åtgärden att det i mitt eget hemlän tillsatts en liknande tjänsteman, men jag tror inte att detta är tillräckligt. Motionärerna och reservanterna anser denna fråga vara så allvarlig att det inte finns fog att vänta på den siade utredning som statsrådet och utskottsmajoriteten talar för, utan med tanke på det rådande allvarliga läget borde man i detta avseende ha kunnat tillstyrka motionen och reservationen.

Låt mig sedan, herr talman, säga något om förflyttningen. Jag har ingenting emot att det bedrivs en aktiv arbetsmarknadspolitik som i och för sig innebär att man måste flytta folk dels inom länen, dels mellan skilda län. Men inrikesministern tror väl ändå inte att detta har förflutit så friktionsfritt som jag fick intryck av att statsrådet menade? Här har många gånger den ena handen, om jag får uttrycka mig så, inte vetat vad den andra har gjort. Man har flyttat folk från delar av Norrbotten ner till de expansiva områdena i södra Sverige, och samtidigt har den norrbottniska industrien ropat efter arbetskraft. Det gör att de rådande förhållandena inte i alla avseenden varit alldeles rekommendabla.

Beträffande de här förflyttningsmiljonerna, som i år ökat rätt väsentligt, har vi tidigare sagt att man med god

planering skulle kunna använda en del av pengarna på ett annat sätt när det gäller lokalisering av industrien och inte bara använda dem till att flytta över människor från den ena orten till den andra.

Jag vill dessutom understryka vad herr Jonasson sade i fråga om Bengtsfors. Om det inte finns tillräckligt med råvara och skogen inte växer i den utsträckning att skogsägarna tror att de kan lämna den begärda garantien, förundrar det mig att statsrådet och chefen för inrikesdepartementet tycker att man ändå skall göra det. Den bristande tillgången på råvara är ju den verkliga bakgrunden till att skogsägarna — utan att ställa sig helt avvisande — inte kunnat ge den begärda garantien.

Låt mig därefter säga ännu några ord. Skulle det inte vara skäl att inrikesministern, när han på detta sätt, om än i relativt milda tongångar, talar om att skogsägarföreningen där nere inte har gett den som jag ser det omöjliga garantien, riktar blickarna något norrut och tittar på vad som hände exempelvis i Jämtland? Inga andra företagartyper i vårt land ansåg det vara möjligt att driva de industrier som där fanns, men företrädarna för dem som inrikesministern i detta sammanhang nyss har talat om tog initiativet, kanske allra mest i lokaliseringssyfte. De har i handling visat att de kunnat fullfölja det utan att få hjälp av inrikesdepartementet eller någon annan statlig myndighet.

När det sedan avslutningsvis gäller investeringsfonderna och något slags kohandel mellan Volvo, finansminister Sträng och regeringen, vill jag bara här först och främst uttala min tillfredsställelse över de pengar, som har kommit Bengtsfors och Arvika till godo.

Summan av de frisläppta miljonerna i investeringsfonden talar dock sitt tydliga språk om vart dessa pengar i huvudsak har gått.

Jag vill därför dessutom göra följande reflexion: Är det, herr statsråd,

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag inte litet underligt att man i en uppåtgående konjunktur frisläpper dessa pengar? Dessa investeringsfonder skulle ju ändå läggas upp i konjunkturtjänande syfte, och sett i stort kan man väl inte säga att det har skett just i detta sammanhang.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det skulle egentligen vara mycket intressant att nu få ta upp en lokaliseringspolitisk diskussion med herr Sundin. Han kritiserade här själva metodiken att använda investeringsfondsmedel. Jag har sagt: ingen har ännu fört fram tanken på att vi skall använda tvångsmedel för lokalisering av företag. Vi måste alltså försöka med subventioner eller med andra stimulerande åtgärder för att söka åstadkomma en lokalisering dit där den är önskvärd och där man samtidigt kan bedöma att det är företagsekonomiskt berättigat. Vi har alltså då också de direkta subventionerna, d. v. s. där kommunen får bidrag av AMS-medel för att bygga industrilokaler. Det har såvitt jag vet inte varit möjligt att intressera Volvo för en lokalisering med användande av dessa subventioner. Däremot var det möjligt med användande av investeringsfondsmedel.

Menar då herr Sundin, att det var fel att vi klarade upp situationen i Bengtsfors och i Arvika-området med de investeringar, som nu görs på dessa orter, genom att ge Volvo en förmån i detta sammanhang, för vilken de fick göra en motprestation i form av sin lokalisering av företag dit? Jag vill påstå, att hade vi inte haft det tillfälle till en överläggning och en överenskommelse med Volvo, som finansministern tog, så hade vi i dag inte haft någon företagslokalisering till Bengtsfors. Jag vet fortfarande inte vad vi hade kunnat lokalisera dit.

Det var i samband med den lokaliseringen jag gjorde reflexionen kring den industri, som riksbanken var beredd att

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

lokalisera till Bengtsfors, vilket emellertid strandade på att man inte kunde få garantier om virkesleverans. Det är möjligt att skogsägarna har fullgoda skäl för sin ståndpunkt. Jag har bara konstaterat, att handlingarna ändå talar sitt tydliga språk och att ett genomförande av de lokaliseringar som man begär inte alltid är så enkelt — inte ens om man hade förväntat sig ett aktivare intresse från deras sida som i detta fall representerar skogsägarna. Men all right — vi har accepterat det, och vi lyckades klara det genom att investeringsfondsmedel här kunde komma till användning.

Jag gav i mitt förra anförande uttryck åt att det i och för sig är en viss olägenhet att nu frisläppa investeringsfondensmedel i Göteborg. Frågan är dock om den olägenheten ändå inte väsentligen uppväges av den fördel som lokaliseringen till två underförsörjda orter innebär. Det är den avvägningen som skall göras, herr Sundin, och det är sådana avvägningar vi kommer att få ställas inför vid åtskilliga tillfällen. Det kommer kanske också att bli nödvändigt att göra det i sådana fall, då vi inte kan lokalisera företag till orter, som vi betraktar som naturliga stödjepunkter. Jag har i åtskilliga sammanhang sagt att vi i det läget kanske måste överväga en aktivare statlig företagsamhet. Det blir också en besvärlig avvägning.

Till herr Källqvist skulle jag bara vilja säga, att jag förstår intressena i Kristinehamn. Man måste dock dra en gräns, och det har vi gjort för området som vi betraktar har det besvärligt ur sysselsättningssynpunkt. Med hänsyn till den användning, som är tänkt för investeringsfondsmedel, har vi inte för avsikt låta det som här skett bli något bestående institut. Vi hoppas att vi i ett lokaliseringspolitiskt program skall kunna komma över till åtgärder, som ändå ger samma effekt. I dagens läge, då vi ännu inte har hunnit att diskutera åtgärdernas utform-

ning, har vi sagt oss att det kan vara riktigt och rimligt att man under den tid, då övervägandena sker, tar i anspråk investeringsmedel också i lokaliseringssyfte.

Kristinehamn är ett uppmärksammat fall, herr Källqvist. Jag skall inte nu diskutera vilka åtgärder som i det sammanhanget kan komma i fråga, men det är ingen i denna diskussion uteglömd ort.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde ändå att inrikesministern fattade och hörde att jag sade, att jag med tillfredsställelse hälsade vad som skett både i Bengtsfors och Arvika. Mot det har jag ingenting alls att invända.

Jag gjorde sedan bara en försynt antydning om var det mesta av dessa investeringsfondsmedel hamnat, nämligen i ett överexpansivt område, där investeringsfondsmedel över huvud taget i detta läge med en uppåtgående konjunktur icke skulle användas. Ty jag har lärt mig av finansministern och även av inrikesministern, som nu har att handlägga dessa frågor som rör näringslivet i stort, att investeringsfondsmedlen skall utgöra en regulator i konjunkturutjämnande syfte. Det är bara på detta område, just när det gäller Göteborg, som jag sätter ett frågetecken i marginalen.

Vidare har väl också, herr talman, forståelsen i viss mån blivit litet större från inrikesministerns sida. Och vi, som nu försökt förklara, varför skogsägarna och deras föreningar i det område det här gäller icke kunde lämna de garantier som det gällde skulle kanske ha tyckt det vara angeläget, om statsrådet i samma superlativa ordalag som han använde, då han i detta fall talade om samhällets rätt — och även jag vill understryka att man bör leda och stödja en utveckling när det gäller näringslivet — också hade gett en liten blomma för vad som hände med de jämtlandsindustrier som jag här talade om.

Jag förmodar dock att det berodde på ren glömska från inrikesministerns sida att inte den blomman gavs.

Herr KÄLLQVIST (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar herr statsrådets uppfattning i göteborgsfrågan, och jag tror att den blev ett prov på en mycket god form för att kunna klara vissa problem. På den punkten har jag ingenting att invända.

Det är klart att jag är ytterligt tacksam för det löfte herr statsrådet gav, och jag tror också att Kristinehamn kommer att uppmärksammas.

Beträffande investeringsfonderna vill jag påpeka att det här närmast var fråga om gränsdragningen, d. v. s. metoden, som jag tycker är litet stel. En anpassning kan inte därigenom ske till det verkliga läget eller till det behov som föreligger. Statsrådet har inte sagt någonting om att det skall bli en ändring på den punkten, utan han upplyste i stället om att man inte bör använda investeringsfonderna till att lokalisera. Jag förstår det också, men eftersom vi är en smula på väg, kanske man skulle kunna låta det gå ännu en liten bit på väg åt öster — i Värmland alltså.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kanske skulle be om ursäkt för att jag såsom reservant i utskottet lägger mig i den debatt, som här har utvecklats sig under den senaste halvtimmen.

Jag skulle faktiskt kunna anlägga en synpunkt på fallet Bengtsfors — som inrikesministern här drog upp — men jag skall inte göra det, framför allt därför att jag tillhör styrelsen för AB Tumba Bruk. Jag kan i alla fall säga så mycket, att vad herr Jonasson här sagt anför jag inte någon reservation emot.

Inrikesministern rörde sig över ett mycket stort fält och drog till och med in utlåtandets punkt 27 och berörde en

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag reservation, som vi kommer att behandla under denna punkt; det gäller någonting som är skrivet om A-centra. Självfallet kan jag inte svara på detta nu utan först när punkten föredragits.

Jag är litet förvånad över herr inrikesministerns tvärsäkra och bestämda uttalande om att man, när man nu är så nära den tidpunkt då lokaliseringspropositionen skall framläggas, inte skall fara omkring och tassa på länsarbetsnämndernas organisation utan i stället snällt vänta. Herr inrikesministern talade med stor emfas om den regionala ledningsorganisation, som han såg i framtiden. Jag är mycket glad över detta, men jag vill poängtera att de tjänster, som yrkats i den reservation vi nu behandlar, inte utgör något ledningsorgan inom regionen. Det gäller här praktiskt folk som vill arbeta med dessa saker, och jag har föreställt mig att de skulle kunna vara till stor nytta för det ledningsorgan, som också jag hoppas kommer till stånd.

Jag vill vidare till inrikesministern säga, att jag också hoppas att de ledningsorgan, som väl så småningom blir ett resultat av den lokaliseringsproposition vi ännu inte har sett, också får *verkliga* möjligheter att arbeta. Det har ju under den senaste tiden, speciellt i diskussionen om kommunblock, hänt att länsorgan har fört fram synpunkter på hur de har velat ha kommunblocksgränserna. Om jag inte är alldeles fel underrättad, har det vid något tillfälle hänt att Kungl. Maj:t gjort en ändring i detta avseende. Jag skulle alltså på den här punkten vilja hoppas, *att dessa regionala organ när det gäller lokaliseringsspolitiken* — som är så oerhört viktig för hela Norrland men också för andra bygder i vårt land — *får en reell betydelse*.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Sundin begärde att jag skulle räcka över en blomma åt honom. Jag har i och för sig inte så

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

mycket emot det. Eller det kanske skulle passa bättre med en medalj, och i så fall skulle jag med en travestering av Runeberg vilja säga: »Giv åt Sundin en penning även eller tag ock min» — den står till förfogande!

Vad beträffar herr Sundins tidigare inlägg så talade han där om förflyttning. Det är alldeles riktigt att den väl inte alltid går så friktionsfritt, även om den under senaste tiden har nått en viss stabilitet. Sedan den aktivare lokaliseringspolitiken kommit in i bilden har den också mötts av en större förståelse. Jag tror emellertid att det finns all anledning att ha klart för sig, att när man diskuterar möjligheten av att ersätta den sysselsättning som förekommit i jord- och skogsbruket med ny sådan i våra Norrlandslän, så är det betydande uppgifter som föreligger.

Den arbetsmarknadsprognos som är gjord visar att vi fram till 1975, om jag nu inte missminner mig, skulle ha ett arbetskraftsöverskott på inte mindre än 70 000 personer i övre Norrland, samtidigt som vi i Mellansverige och södra Sverige skulle ha ett arbetskraftsunderskott på 80 000 personer.

Det är besvärliga siffror. Jag är medveten om detta och intresserad av att göra alla de ansträngningar som kan göras för att lokalisera företag upp till de områden där de så väl behövs. Det blir saker och ting som vi får diskutera. Vi kommer då att ställas inför många praktiska problem och avvägningsfrågor. Det var vad jag ville säga med min erinran om Bengtsfors och Volvo. Jag tror också att det skall kunna gå att lösa dem.

Med vad jag uttalat om Bengtsfors och skogsägarna har jag inte velat underkänna deras organisationer och deras verksamhet, vare sig den tagit sig uttryck i form av industrier i Jämtland — det var väl i visst samarbete med Östersunds stad i den mån det gällde Hissmofors, men det spelar ju ingen roll i sammanhanget — eller på andra områden. Det är dock givet att vi kanske

hade kunnat vidga diskussionen kring Bengtsfors och se, om det inte också där bakom låg en planering från skogsägarnas sida om nya industriföretag. Det är mycket möjligt, och det är rimligt och försvarbart, även detta.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Diskussionen har under den senaste timmen avlägsnat sig långt ifrån det ursprungliga meningsutbytet under denna punkt.

Inrikesministern började sitt anförande med att tala om att jag hade givit uttryck för en viss irritation inför vissa förhållanden inom arbetsmarknadsverket. Det var dock mest sådant som jag hade hört och som jag själv betecknade som skvaller. Det sade jag därför att jag inte själv hade direktkunskap om det samma. Jag kan bara säga, att sedan jag nämnde detta har mitt förråd av dylika upplysningar blivit ytterligare ökat. Vidare vill jag också erinra om den kritik som inrikesministern själv ägnade arbetsmarknadsverket för några månader sedan i fråga om någon kursverksamhet som det hade anordnat. Jag skulle vilja påstå att inrikesministern i sitt anförande angav många motiv, som låg bakom det krav på organisationsundersökning som han hade. Jag kände mig styrkt i min uppfattning genom hans anförande.

Jag skulle vidare vilja säga några ord om situationen i Bengtsfors och om skogsägarnas uttalande där. När jag läste om detta i tidningarna för någon vecka sedan gjorde jag den reflexionen, att skogsägarna nu kommer att få skulden för att det planerade företaget inte kom till stånd. Det har de på sätt och vis fått i dag. Jag skulle då vilja peka på att detta är ett exempel på hur försiktig man får vara när man skall bedriva den aktiva lokaliseringspolitiken. Vi kommer att diskutera den frågan något närmare vid punkt 27 i detta utskottsutlåtande, men jag vill redan nu understryka hur försiktig man måste vara.

Det företag som skulle startas skulle ha tagit bort råvaruunderlaget för en hel rad industrier i Dalsland, som herr Jonasson påpekade, både från Fengersfors, Billingsfors och Håverud och även från industrier som ligger i västra Värmland. Under sådana förhållanden anser jag, att skogsägarnas bedömning måste ha varit alldeles riktig.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! När jag satt och lyssnade till inrikesministerns anförande, blev jag av naturliga skäl intresserad. Jag har haft min verksamhet i dessa bygder ända från min tidiga ungdom och har följt utvecklingen där. Vidare deltog jag i den s. k. Dalslandsutredningen, som Älvsborgs läns landsting tillsatte för ett par år sedan och som lade fram en diger lunta, i vilken man försökt penetrera problemen i Dalsland. I den utredningen gjordes tillbakablickar på utvecklingen under gångna decennier — jag tror att vi rör oss med nästan ett sekel. Vi försökte konstatera tillståndet i dag och göra blickar framåt i tiden för att se vad som kan vara tänkbart att göra för detta landskaps utveckling.

De flesta i denna kammare känner nog till, att det finns mycket trävaruförädlande industri i detta område. Det är en naturlig följd av utvecklingen. Järnbruken låg tätt under 1700-talet, men järnbrukskrisen kom och sopade bort de gamla förnämliga järnbruken. Vid nästan varje vattenfall av någon större betydelse har det legat en sådan industri. Därefter kom industrier för massa och papper, och ända in på 1940-talet fanns i drift där ett av landets äldsta massabruk, som tyvärr senare lades ned. Inom en mycket liten cirkel ligger fem—sex sådana industrier, och om vi räknar med att delar av Värmland och Bohuslän har sin naturliga råvarubas i Dalsland, kanske det är ännu flera. Vi har t. ex. den betydande förädlingsindustrin i Munkedal, som står inför stora utvecklingsplaner.

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

Landskapets skogsavverkning är för närvarande en halv miljon kubikmeter om året. I Dalslandsutredningen har vi sagt mycket försiktigt, att man i varje fall under en övergångstid skulle vilja rekommendera en höjning av avverkningen till 750 000 kubikmeter, alltså en ökning med 40—50 procent. Vi har bedömt detta vara realistiskt. Vi har även föreslagit vissa åtgärder, som på landskapets tillskyndan håller på att vidtagas. Man gör inventeringar över skogsbeståndet, beskrivningar, kartor o. d., allt i syfte att göra skogsbruket mera rationellt och effektivt och utnyttja råvarutillgångarna på ett bättre sätt.

Men här tillkommer en omständighet, som man inte kommer förbi, när man bedömer råvarubasen för massaindustrien. Det är åldern på skogsbeståndet. I motsats till vad fallet var för ett tjugotal år sedan är vid avverkningar i dag en mycket stor procent av utfallet sågtimmer av mycket grova dimensioner. Vi har sagt i vår utredning, att skogen blivit överårig i vissa avseenden. De grova dimensionerna blir för dyrbara för massabruken, och då minskar råvarubasen kraftigt. Jag skall inte ge några siffror — det är farligt att röra sig med exaktheter, men det gäller betydande kvantiteter, hundratusentals kubikmeter, som därmed rycks undan massaindustriens råvarubas.

Inrikesministern talade om att skogsägarna borde ha gjort en motprestation; handen var utsträckt — ungefär så tror jag orden föll.

Det är alldeles givet att vi i bygden följt denna fråga med största intresse. Oavsett politiska åskådningar förenades vi i en innerlig önskan att tillföra landskapet en industri som kunde bryta det dödläge man kunde spåra på grund av en driftnedläggelse i Bengtsfors och som även orsakats av den bristande industriella utveckling i övrigt, som varit rådande i landskapet.

Jag vill redan nu säga, att vi alla är ytterligt tacksamma för vad som skett i och med lokaliseringen av Volvoindu-

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

stri till Bengtsfors. Det är en sådan industri som vi behöver. Jag anser att den har förutsättningar att utvecklas och bestå i landskapet. Vi behöver som komplettering en annan bransch än träförädling, det är ingen tvekan om den saken.

Men jag kan inte underlåta att komma tillbaka till vad som skrevs i pressen medan detta pågick. Man skrev, att nu ligger bollen hos riksbanken, nu ligger bollen hos skogsägarna o. s. v. I verkligheten var det inte så. Det fanns ingen boll som skogsägarna kunde sända vidare. Kraven på råvarubasen för den planerade massaindustrien i Bengtsfors ställdes för högt. Det kan inte bestridas, att ett tillmötesgående av den begärda garantien skulle ha fått ödesdigra verkningar för den befintliga industrien. Det hade inte varit någon idé att svara ja på ett krav som sedan — om det hade uppfyllts — skulle tagit död på de bruksindustrier som nu är blomstrande och som är vårt framtids hopp fortfarande. Detta kunde inte vara rimligt, och man kan fråga sig, med samma motivering som anføres för påståendet att skogsägarna inte gjort vad de kunde: Är det någon mening att räcka fram hjälp när det på förhand står klart att förutsättningarna inte går att uppfylla? Det är i realiteten ingen hjälp, den stannar på papperet, i radio och press, men hjälper inte de orter som berörs.

Jag vill slå fast detta, och jag anser mig kunna göra detta på grundval av den kännedom jag inte kunnat undgå att få genom att nästan dagligen syssla med problem av denna art på olika håll.

Jag är fullt medveten om att det kan sägas, att detta mitt resonemang är felaktigt. Ingen är ofelbar, men utifrån mina synpunkter, som jag grundar på noggranna överväganden efter att ha följt utvecklingen under årtionden, vågar jag påstå att de krav som ställdes var orimliga och inte gick att uppfylla.

Om man i stället lagt fram förslag om någon tillverkning, som innebar en

högt driven specialisering och som inte krävt så stor råvarubas, kunde det ha varit möjligt. Man kanske kunnat få fram 100 000 eller 200 000 kubikmeter till en sådan industri.

Vi har ju även närhet till Norge och norska Saugbrugsforeningen i Halden, som är en av Nordens för närvarande kanske mest utbyggda pappersindustrier. Den har ca halva sitt skogsinnehav på den svenska sidan i Dalsland och Värmland, där den av ålder, sedan 1800-talet, delvis haft sin råvarubas. Vi ser även den industrien som en naturlig enhet i fråga om råvarubasen; vi kan helt enkelt inte bortse från detta. Och så tillkommer att vissa av industrierna i Värmland, och Vargön vid Vänersborg, också kommer in i bilden. Väger man allt detta tillsammans så måste man säga sig, det vill jag än en gång slå fast, herr statsråd: Det var icke skogsägarna som stjälpde förslaget. Kraven kunde helt enkelt inte uppfyllas.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Det är nu rätt länge sedan jag begärde ordet för en kort replik — herr talmannen kanske då missuppfattade mig. Det lilla jag har att säga har därför inte nu den omedelbara friskhet, som en replik bör ha, ty det har ju här skjutits emellan med en ganska vidlyftig lokaliseringsdebatt. Den har rört frågor som i och för sig är intressanta och värda att diskutera. Jag föreställer mig dock att vi får rika tillfällen att göra det i fortsättningen och i annat sammanhang.

Jag skall därför inte nu gå in på dessa saker. Jag vill endast säga, att vad gäller frågan om särskilda tjänster vid vissa länsarbetsnämnder för att bevaka lokaliseringsfrågorna vill jag biträda reservationen i denna del. Jag anser nämligen att det här är fråga om mycket väsentliga uppgifter, som i huvudsak sammanfaller med de intentioner som lokaliseringsutredningen gett uttryck för. Jag föreställer mig också att de

uppgifter, som det här är fråga om, kommer att betraktas som väsentliga även i den proposition som skall avlämnas. Det är enligt min mening angeläget att så snart som möjligt kunna ta itu med dessa uppgifter. Länsarbetsnämnderna är för närvarande inte tillräckligt utrustade för att handha dessa uppgifter, som verkligen är svåra att komma till rätta med.

I inrikesministerns mycket intressanta anförande förekom en hel del allmänna bedömningar, som väl de allra flesta av oss kan omfatta utan invändningar. Inrikesministern säger att arbetsmarknadsverket är ett nytt verk. Det har, fortsätter han, kanske inte i alla avseenden ännu riktigt funnit sin form, och det är möjligt att det på åtskilliga punkter finns anledning att överväga en del saker. Det är alldeles riktigt. Jag vill bara tillägga, att åtskilliga av de växande arbetsuppgifter som kommer att läggas på arbetsmarknadsverket är ännu yngre. Åtskilliga av dessa växande arbetsuppgifter kräver dessutom ständigt nya insatser. Dit räknar jag då också arbetsvärden, som jag tror i dagens läge är det avsnitt av arbetsmarknadsstyrelsens och arbetsförmedlingarnas verksamhet, där svårigheterna är stora och uppgifterna alldeles tydligt växande.

Inrikesministern anser att den flexibilitet, som utmärker arbetsmarknadsstyrelsens och länsarbetsnämndernas organisation, bör möjliggöra en omflyttning av arbetskraft för dessa arbetsuppgifter i den mån så visar sig erforderligt. Detta kan naturligtvis i viss utsträckning vara möjligt, och det är också önskvärt att sådana omflyttningar göres. Möjligheterna härtill torde dock vara begränsade. För dessa uppgifter krävs nämligen specialutbildad personal, som är särskilt inriktad just på dessa uppgifter och har utbildning och erfarenhet på detta område. Inom länsarbetsnämnderna har man därför helt säkert blott begränsade möjligheter att förflytta personal till dessa

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag
arbetsuppgifter. Det är därför angeläget att besätta dessa poster med folk som har speciella förutsättningar att kunna sköta arbetet.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Inrikesministerns mycket intressanta anförande om lokaliseringspolitiska spørsmål har uppkallat mig till några reflexioner.

Inrikesministern började ett avsnitt av sitt anförande med att påpeka nödvändigheten av att det föres en rörlighetsfrämjande politik. Det är synpunkter som man inte kan vända sig emot. Så länge det finns en så stark spänning, som vi har i vårt land mellan regioner med stor brist på arbetskraft och regioner med sysselsättningssvårigheter är det också nödvändigt att det allmänna medverkar till att flytta arbetskraft för att därigenom hjälpa företagen och samtidigt bereda de arbetslösa människorna arbete. Detta har ju också i hög grad skett när det gäller göteborgsregionen och framför allt det företag som här diskuterats, nämligen Volvo. Volvos fabriker på Hisingen i Göteborg har en skriande brist på arbetskraft och har antagligen haft stor nytta av den rörlighetsfrämjande politik som arbetsmarknadsstyrelsen fört.

Å andra sidan är det då mycket glädjande att konstatera, att ett samarbete mellan detta företag och det allmänna resulterat i lokalisering av filialer till företaget till områden, som har överskott på arbetskraft och behov av arbetstillfällen. Enligt min mening är fallen Bengtsfors och Arvika mycket goda exempel på hur näringslivet och det allmänna i samarbete kan medverka till en riktig industrilokalisering.

Jag hälsar också med tillfredsställelse inrikesministerns deklaration, att man inte avser att använda tvångsåtgärder när det gäller industrilokalisering. I den proposition om lokaliseringsfrågor, som enligt vad man kunde utläsa av statsrådets anförande senare kommer att

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

framläggas, kommer man i stället att föreslå stimulansåtgärder för företagen. Man kommer vidare att satsa på ett gott samarbete mellan näringsliv och samhälle.

En annan deklaration, som jag också finner vara mycket värdefull, var statsrådets uttalande att man i den framtida lokaliseringsspolitiken inte kommer att binda sig för A-orter när det gäller att stimulera företagen till utläggning av filialer, utan att man i mycket hög grad även kommer att sikta på B- och C-orter. Den Näslundska utredningen har ansett B-regionerna vara lämpliga regioner för de åtgärder, som skall sättas in i lokaliseringsspolitiskt syfte. Det är enligt min mening riktigt, att man försöker satsa på bärkraftiga och utvecklingsbara tätorter, men jag anser att man därvidlag inte bör låsa sig fast i ett alltför dogmatiskt tänkande. Företagen bör stimuleras att slå sig ner på orter där de själva finner att de kan driva en lönsam verksamhet.

Det är ju samhällsplaneringen, som i hög grad påverkar företagens val av lokaliseringsorter. Därför bör man enligt min uppfattning inte heller i den framtida samhällsplaneringen alltför dogmatiskt binda sig fast vid centralortstänkandet.

Den organisation, som inrikesministern här skisserat för planeringen på länsplanet, innebär vad jag kan förstå en viss garanti för att lokaliseringsplaneringen, som naturligtvis måste följa vissa huvudprinciper, ändå kommer att flexibelt anpassa sig till de olika förutsättningar, som länen har. Inrikesministern annonserade att man i stället för lokaliseringsråd som den Näslundska utredningen föreslår möjligen kommer att tillsätta planeringsråd för länen, som skall handha inte bara lokaliseringsfrågor utan över huvud taget samhällelig planering, innefattande frågor om industrietablering och industriutbyggnad. Statsrådet kommer såvitt jag förstod honom rätt att framlägga förslag om att dessa planeringsråd skall

bestå av representanter för länsstyrelser och landsting. Jag hörde emellertid inte statsrådet nämna något om att näringslivet skall delta i detta planeringsarbete. Jag förmodar att statsrådet i de kommande planeringsorganen — liksom den Näslundska utredningen föreslagit beträffande lokaliseringsorganen — också kommer att föreslå representanter för näringslivet, såväl från arbetstagar- som arbetsgivarsidan.

Vad den reservation, som här föreligger, beträffar vill jag, herr talman, även yrka bifall till densamma. Jag hade emellertid hellre sett att de lokaliseringsexperten det här gäller hade knutits endera till länsstyrelserna eller till företagarföreningarna. Det är ju företagarföreningarna, som åtminstone för närvarande på länsplanet bedriver lokaliseringsspolitisk verksamhet. Föreningarna behöver framför allt i norrlandslänet och i Värmland och Dalarna en personell förstärkning. Jag kommer dock att rösta för reservationen med den förhoppningen, att de experter det här gäller senare överflyttas till det länsorgan, som skall ha lokaliseringsfrågorna om hand.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om mom. I, fortsatte herr andre vice talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Jacobsson, Per*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Kajser*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i reservationen b av fröken Andersson m. fl.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde voting, i anledning varav herr andre vice talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Per Jacobssons* yrkande.

Herr *Kaijser* äskade emellertid voting om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 11 punkten 25 mom. I antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr *Axel Johannes Andersson m. fl.* vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits reservationen b av fröken *Andersson m. fl.*

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr andre vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Arbetsförmedlingens avlöningsanslag

Ja — 27;

Nej — 27.

Därjämte hade 80 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Enär alltså de avgivna rösterna befunnits lika delade, nedlade herr andre vice talmannen i kammarens därtill avsedda rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, varefter på anmodan av herr andre vice talmannen fröken *Andersson* ur rösturnan upptog den ena av röstsedlarna, och befanns denna vara nej-sedeln.

Kammaren hade således fattat beslut i enlighet med nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 25 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken *Andersson m. fl.* vid punkten avgivna, med b be-tecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 24.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Arbetsförmedlingens omkostnadsanslag

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen i enlighet med de avseende mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med c betecknade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 25 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med c betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 58.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. III hemställt.

Punkten 26**Arbetsförmedlingens omkostnadsanslag**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I:183, av herr Yngve Nilsson m. fl., och II:230, av herr Nordgren m. fl., såvitt nu vore i fråga, till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 14 320 000 kronor.

I de likalydande motionerna I:183 och II:230 hade, såvitt nu vore i fråga, anhallits, att riksdagen måtte till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 13 070 000 kronor.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:183 och II:230, såvitt nu vore i fråga, till Arbetsförmedlingen: Omkostnader för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 13 070 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Genom det beslut som kammaren nyss fattat, då vår reservation under föregående punkt avlogs, har grunden fallit bort för den reservation, som är antecknad vid denna punkt med fröken Andersson som första namn.

Jag har därför endast att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

Punkten 27

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 315 000 000 kronor, varav förslagsvis 150 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen. För innevarande budgetår hade under anslaget Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder anvisats ett reservationsanslag av 300 000 000 kronor, varav förslagsvis 170 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmberg* och *Per Petersson* (I: 170) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 224),

dels en inom första kammaren av herrar *Tage Johansson* och *Göran Karlsson* väckt motion (I: 173),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näsström m. fl.* (I: 184) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 222),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Per Petersson* och *Isacson* (I: 186) samt den andra inom andra kammaren av fru *Boman* (II: 212),

dels en inom första kammaren av herr *Svanström* väckt motion (I: 189),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 283) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 355),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* (I: 366)

samt den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle m. fl. (II: 435),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Virgin* (I: 418) samt den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 506),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 508) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 626),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Nils-Eric Gustafsson* och *Sundin* (I: 513) samt den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl. (II: 628),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Olsson* och herr *Svanström* (I: 524) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Dahlgren* och *Wahrendorff* (II: 617),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Harald Pettersson m. fl.* (I: 525) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Knäred m. fl. (II: 614),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 529) och den andra inom andra kammaren av herr *Wahrendorff m. fl.* (II: 639).

I motionerna I: 170 och II: 224 hade hemställts, att riksdagen måtte anhänga hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte utfärda sådana föreskrifter för att industribyggnader måtte kunna uppföras i lokaliseringssyfte som statskommunala beredskapsarbeten, att byggnaderna kunde uppföras även av annan än kommun, förutsatt att vederbörande hade för avsikt att själv bedriva verksamhet i byggnaderna.

I motionerna I: 184 och II: 222 hade anhängits, att riksdagen måtte upprä-

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

na anslaget för industribyggnader under rubriken Allmänna beredskapsarbeten med 10 miljoner kronor till 50 miljoner kronor, allt inom ramen för det föreslagna reservationsanslaget på 315 miljoner kronor.

I motionen I: 189 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att vid arbetsmarknadsstyrelsens fortsatta verksamhet med beredskapsarbeten i form av uppförande av industrilokaler, sådan verksamhet också skulle ske i Kalmar län.

I motionerna I: 283 och II: 355 hade föreslagits, såvitt här vore i fråga, att riksdagen skulle

a) besluta bifalla arbetsmarknadsstyrelsens förslag om förbättrade näringshjälpsbidrag för handikappade och i anledning därav till Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl. för budgetåret 1964/65 under elfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 500 000 kronor förhöjt reservationsanslag av 77 500 000 kronor, därav förslagsvis 30 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) besluta — inom ramen för nuvarande anslag till Omskolning m. m. — genomföra arbetsmarknadsstyrelsens förslag angående arbetsprövningsverksamhet vid arbetssträvningsverkstäderna, varigenom arbetsprövningsverksamheten under nästa budgetår kunde tredubblas.

I motionerna I: 366 och II: 435 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, att inlösen av egnahem måtte gälla bostadsrättslägenheter samt att inlösenförfarandet icke begränsades till de fyra nordligaste länen utan skulle avse hela landet.

I motionerna I: 508 och II: 626 hade anhängits, att riksdagen måtte medgiva, att för respenning, familjebidrag och starthjälp finge disponeras ett belopp av 14 miljoner kronor i stället för

av Kungl. Maj:t förordade 18 miljoner kronor samt för beredskapsarbeten avseende industrilokaler i lokaliseringspolitiskt syfte ett belopp av 60 miljoner kronor i stället för av Kungl. Maj:t förordade 40 miljoner kronor samt att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhänga om sådan utformning av föreskrifterna rörande beredskapsarbeten avseende industrilokaler i lokaliseringspolitiskt syfte, att bidraget kunde utgå även för företag, som etablerade sig i mindre ort, i enlighet med vad som anförts i motionerna.

I motionerna I: 513 och II: 628 hade yrkats, att riksdagen skulle, med hänsyn till angelägenheten av att främja näringslivets utveckling i Norrland, uttala, att beredskapsarbeten för sysselsättning åt friställd norrländsk arbetskraft så långt möjligt borde anordnas i respektive län.

I motionerna I: 525 och II: 614 hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om övervägande av åtgärder för ökad invandring till vårt land av lämplig arbetskraft, i första hand för de yrkesområden där bristen nu vore påtaglig eller kunde förväntas bli det inom över-skådlig framtid.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 513 och II: 628 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionerna I: 186 och II: 212 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 170 och II: 224 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 508 och II: 626, I: 184 och II: 222 samt I: 189 — de två förstnämnda motionerna såvitt nu vore i fråga — godkänna vad utskottet i punk-

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

ten anført rörande uppförande av industribyggnader i lokaliseringsspolitiskt syfte såsom statskommunala beredskapsarbeten;

V. att motionerna I: 508 och II: 626, i vad de avsåge resebidrag, starthjälp, familjebidrag och utrustningsbidrag, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att motionerna I: 525 och II: 614 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att motionerna I: 524 och II: 617 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att motionerna I: 366 och II: 435 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IX. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 418 och II: 506 till Allmänna beredskapsarbeten m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett reservationsanslag av 315 000 000 kronor, därav förslagsvis 150 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

I sitt yttrande hade utskottet anført bland annat följande:

»Utskottet anser att en utbyggnad av arbetsprövningen är angelägen. Landstingen har visat ett starkt intresse för en sådan utbyggnad. Huruvida verkstäderna skulle vara anknutna till sjukhusvården eller till träningsverkstäderna torde få avgöras från fall till fall. En viss arbetsprövning bör dock enligt utskottets mening stå till träningsverkstädernas förfogande. Utskottet anser, att Kungl. Maj:t skyndsamt bör utarbета bestämmelser angående bidrag till arbetsprövningen och förelägga riksdagen förslag härom. De i motionerna framställda yrkandena bör icke föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.»

Reservationer hade avgivits

a) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Ja-*

cobsson, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i *Hedenäset*, *Gustafsson* i *Skellefteå*, *Andersson* i *Knäred*, *Helén* och *Turesson*, vilka ansett, att det nyss återgivna stycket av utskottets yttrande bort erhålla följande lydelse:

»För att minska de långa väntetiderna vid arbetsprövning inom arbetsvården och underlätta rehabiliteringen bör såsom arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit arbetsprövning ordnas vid i varje fall vissa träningsverkstäder. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens förslag, vilket upptagits i förevarande motioner, skulle en tredubbling av arbetsprövningsverksamheten från 200 till 600 patienter per år kunna genomföras. Det förutsätter att statsbidrag utgår för de särskilda kostnader som arbetsprövningsverksamheten medför. Kostnaderna härför — kursavgifter vid prövningsavdelningarna samt utbildningsbidrag — beräknar arbetsmarknadsstyrelsen till 1,1 milj. kr.

Utskottet tillstyrker motionärernas yrkande att arbetsprövning bör komma till stånd vid träningsverkstäderna i den omfattning som arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit. Såsom angivits i motionerna I: 283 och II: 355 bör kostnaderna bestridas ur anslaget till Omskolning m. m.

Yrkande i anslutning till vad utskottet här anført framställes under punkten 30 angående anslaget till Omskolning m. m.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag bör vidare kostnaderna för utbildningsbidrag till klienter som genomgår arbetsprövning vid statens arbetsklínik från och med nästa budgetår bestridas från omskolningsanslaget. Klientersättningar till prövningsklínikerna bör också helt bekostas av statsmedel.»

b) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*,

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i *Hedenäset*, *Gustafsson* i *Skellefteå*, *Andersson* i *Knäred*, *Helén* och *Turesson*, vilka ansett att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 513 och II: 628 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført rörande inriktningen av beredskapsarbetena;

c) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 170 och II: 224 godkänna vad reservanterna anført angående möjlighet för annan än kommun att uppföra industribyggnad i lokaliseringsspolitiskt syfte;

d) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i *Hedenäset*, *Gustafsson* i *Skellefteå*, *Andersson* i *Knäred*, *Helén* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 184 och II: 222 samt I: 189 ävensom med bifall till motionerna I: 508 och II: 626 — de två sistnämnda motionerna såvitt nu vore i fråga — godkänna vad reservanterna anført rörande uppförande av industribyggnader i lokaliseringsspolitiskt syfte såsom statskommunala beredskapsarbeten;

e) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i

Hedenäset, *Gustafsson* i *Skellefteå*, *Andersson* i *Knäred*, *Helén* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under V hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 508 och II: 626, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anført rörande resebidrag, starthjälp, familjebidrag och utrustningsbidrag;

f) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i *Hedenäset*, *Gustafsson* i *Skellefteå*, *Andersson* i *Knäred*, *Helén* och *Turesson*, vilka ansett att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under VI hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 525 och II: 614 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført rörande åtgärder för underlättnade för utländsk arbetskraft att flytta till vårt land.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC (cp):

Herr talman! Under denna punkt, som behandlar anslagen till allmänna beredskapsarbeten m. m., föreligger ett flertal reservationer.

I reservation b yrkas att riksdagen må i anledning av motionerna I: 513 och II: 628 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad som anförts rörande inriktningen av beredskapsarbetena. Motions- och reservationsyrkandet innebär förslag om att beredskapsarbeten för sysselsättning åt friställd norrländsk arbetskraft så långt möjligt må anordnas i respektive län.

Nödvändigheten av lokaliseringsspolitiska insatser från samhällets sida har blivit alltmera erkänd. Det bör då vara oriktigt att ytterligare stimulera alltför stor koncentration av företag och sysselsättningserbjudanden till vissa tät-

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

ortsområden i vårt land. Sådana arbetsobjekt, som är ägnade att förstärka försörjningsunderlaget i bygder med otillräcklig sysselsättning, bör framför allt komma i fråga som beredskapsarbeten. Då transportproblemen har en central betydelse och det i Norrland ännu finns ett stort antal vägar att bygga, finns det ingen anledning att hänvisa arbetslösa från Norrland till beredskapsarbeten i andra delar av landet.

Reservationens skrivning påpekar att sådana lokaliseringsspolitiska åtgärder inom kort kan bli aktuella som medverkar till en mera långsiktig lösning för en betydande del av den berörda arbetskraften och att detta jämväl är ett skäl för den förläggning av beredskapsarbetena till det egna länet som föreslås.

Utskottet upprepar i år sin skrivning om avslag på motionerna med ett allmänt uttalande, som i formen är tämligen tunt men som av allt att döma ändå ger arbetsmarknadsverket full möjlighet till fortsatt folkförflyttning.

Reservationen d behandlar ett förslag som framförts i en partimotion från centern, vilket innebär att man inom det förevarande ramanslaget skall avdela 60 miljoner kronor för bidrag till uppförande av industribyggnader i lokaliseringsspolitiskt syfte såsom statskommunala beredskapsarbeten.

Kungl. Maj:t har i statsverkspropositionen föreslagit 40 miljoner kronor till nämnda ändamål och samtidigt förutsatt att användningen av detta anslag endast borde få ske inom den norra delen av landet, där investeringsfonderna enligt beslut får användas i lokaliseringsspolitiskt syfte. Utskottsmajoriteten har följt ett motionsyrkande om 50 miljoner men samtidigt uttalat att pengarna i vissa fall bör få användas även i andra delar av landet.

Jag vill i detta sammanhang gärna uttala min tillfredsställelse med arbetsmarknadsverkets och inrikesministerns initiativ när det gäller detta lokalise-

ringssöd. Om man är optimistisk — och det vill jag gärna vara — kan man måhända hysa vissa förhoppningar om att arbetsmarknadspolitiken i detta land så småningom kommer att innehålla allvarligt syftande åtgärder för att ge de s. k. avfolkningsbygderna en chans och att man inte framför allt skall flytta bort människorna. Den försöksverksamhet det här gäller har redan gett många norrlandskommuner en större framtidsstro, det vill jag betyga, och jag hoppas verkligen att det inte kommer att stanna vid en försöksverksamhet.

I fråga om anslaget för det kommande budgetåret finns olika bud, såsom jag antytt. Vårt förslag om de 60 miljonerna grundar sig på arbetsmarknadsstyrelsens uppgift att 40 miljoner är ett otillräckligt belopp redan för det i propositionen avsedda geografiska området, och då dessutom utskott och reservanter är eniga om att området bör vidgas, ökar naturligtvis medelsbehovet ytterligare.

Beträffande principerna för användningen av lokaliseringssstödet hemställer departementschefen att närmare föreskrifter måtte få utfärdas av Kungl. Maj:t. Vi reservanter har i anledning härav föreslagit ett uttalande från riksdagens sida. Bakgrunden är att det i den aktuella debatten har gjorts mer eller mindre auktoritativa uttalanden av innebörd att staten skulle medverka till en företagslokalisering endast under förutsättning att den skedde till s. k. A-centra. Enligt reservanternas mening kan det inte få komma i fråga att staten genom att vägra statsbidrag försvårar lokalisering till mindre orter. När företagsekonomiska förutsättningar är för handen, finner reservanterna det självklart att staten medverkar även om företaget etablerar sig i en mindre ort. Reservanterna förordar således att de närmare föreskrifter som Kungl. Maj:t kommer att utfärda skall innehålla bestämmelser i enlighet med vad jag här anfört. Jag vill tillägga att detta inte

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

innebär någon sådan hållning från vår sida som att en regional planering är onödig.

I reservation e göres ett följdyrkande i anledning av reservationsyrkandet på 60 miljoner till industribyggnader. Reservationen gäller det beräknade behovet av resebidrag, starthjälp, familjebidrag och utrustningsbidrag. Departementschefen och utskottet har ansett att det till detta behövs 18 miljoner, medan vi just mot bakgrunden av de lokaliseringspolitiska insatserna menar att oförändrat 14 miljoner bör vara till fyllest.

Reservation f tar upp ett motionsyrkande från centerpartihåll om vidgade möjligheter för utländsk arbetskraft att komma till vårt land. I årets statsverksproposition föreslås som bekant att viss invandring skall ske från Malta; det gäller hembiträden. Förfarandet i sådana här fall är av allt att döma stelt och i viss mån krångligt. Vi reserverar menar att det föreligger skäl för en översyn av formerna för handläggning av sådana ärenden i syfte att skapa en ordning som möjliggör ett snabbt förfarande. Reservationen rekommenderar därför en skrivelse till Kungl. Maj:t i anledning av de väckta motionerna.

Vad som anförts i reservation a rörande arbetsprövningen utgör även motivering för reservation b vid punkt 30. Den frågan kommer att behandlas av herr Per Jacobsson, och jag nöjer mig därför med att på den punkten endast ställa ett bifallsyrkande.

Med det anförda ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna a, b, d, e och f under punkten 27 i det föreliggande utlåtandet.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Herr Gustafsson har nyss behandlat övriga reservationer under denna punkt. Jag skall inte tala om dessa, utan bara ansluta mig till det yrkande han ställde.

Jag önskar i detta sammanhang säga ett par ord om reservation a. Det gäller här frågan om arbetsprövningen vid arbetsträningsverkstäderna. Det yrkande som vi har gäller egentligen endast en ändring av utskottets motivering på denna punkt. Vi föreslår att arbetsprövning bör komma till stånd i träningsverkstäderna på det sätt och i den omfattning, som arbetsmarknadsstyrelsen har föreslagit. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens bedömning skall det genom en sådan anordning bli möjligt att väsentligt utöka arbetsträningsverksamheten, vilken för närvarande — det får man lov att medge — har en ganska begränsad omfattning.

Antalet patienter som kunnat undergå arbetsprövning uppgår för närvarande till omkring 200 per år. Genom den utvidgning som arbetsmarknadsstyrelsen föreslår räknar man med att man skulle kunna tredubbla denna verksamhet och alltså komma upp till ett antal av 600 patienter per år. Arbetsmarknadsstyrelsen bedömer att denna utvidgade verksamhet skall kosta omkring 1,1 miljon. Vi som anslutit oss till reservationen har för vår del ansett, att dessa kostnader bör kunna bestridas med anslagen till omskolning, d. v. s. att det här inte blir nödvändigt med något ytterligare anslag.

Det gäller här alltså endast en ändring av utskottets motivering. Det yrkande som föranleds av denna ändrade motivering i utskottsutlåtandet kommer under punkt 30, till vilken punkt jag ber att få återkomma.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! I flertalet av reservationerna vid denna punkt är alla de borgerliga partierna företrädade. Högern har därjämte också en egen reservation, reservationen c. Vi menar att de industribyggnader, som departementschefen föreslår skall få byggas av kommunerna — vilket vi delvis diskuterat under den föregående punkten — och som skall få

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

uthyras eller överlätas till vederbörande företag mot vederlag, som motsvarar kommunernas kostnader, även skall kunna få uppföras med samma statsbidrag av företagarna själva, under förutsättning att företagarna själva skall använda dem för sin verksamhet.

Vi har anfört vissa skäl härför. Kommunerna kan ha svårt att få kredit för sin insats. Det kan vara så, att en kommun inte är intresserad av att ta den risk som det här gäller, och det kan också hända att företaget självt bättre kan bedöma den företagsekonomiska bakgrunden.

Vi vill understryka, att hela denna verksamhet är en försöksverksamhet. Den har sin särskilda betydelse nu när rationaliseringsverksamheten inom skogsbruket har frigjort ett så betydande mått av arbetskraft och särskilda åtgärder måste företas på grund därav.

Jag vill emellertid påpeka några saker i detta sammanhang. Jag nämnde redan i mitt inlägg i den föregående frågan, hur försiktig man måste vara när det gäller att vidta aktiva lokaliseringsåtgärder, så att man inte åstadkommer skador för redan förefintliga företag. Där gällde det frågan om huruvida råvarubasen skulle tillgodose även ett nytt företag. Konkurrensförhållandena kan också vara sådana, att ett nytt företag kan medföra svårigheter för ett annat därför att det kan bli överproduktion o. s. v. Det gäller alltså att man har en fullständig och omfattande företagsekonomisk undersökning klar innan detta görs, och den måste så att säga läggas över hela fältet.

Jag vill också framhålla, att subventioner i princip inte är någon ny sak. Hittills har det förekommit subventioner från kommunerna i form av låga tomtpriser o. s. v. Dessa nu aktuella statliga bidrag förutsätter, att subventioner samtidigt inte lämnas från kommunerna. Delvis är det alltså fråga om en ny metod att genomföra en sak som redan tidigare funnits. Det inför en statlig form för ingripande i stället för att

som tidigare kommunerna fått göra detta på egen hand.

Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationen c vid denna punkt, och jag instämmer i yrkandet om bifall till de övriga reservationerna.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att rätt och slätt yrka bifall till motionerna I:366 och II:435 under moment VIII vid denna punkt. Yrkandet innebär att den föreslagna inlösningen av egna hem inte skall begränsas till de fyra nordligaste länen och därtill att inlösningsförfarandet skall utsträckas till att gälla också bostadsrättslägenheter. Jag ber då att få hänvisa till de motiv för detta yrkande som anförts i motionerna.

Emellertid vill jag därutöver fälla några ord om ett problem som behandlats under bl. a. denna punkt i utskottsutlåtandet och i reservationerna, nämligen frågan om metoderna för medicinsk och social rehabilitering, vari bland annat arbetsprövningen ingår. Om denna fråga har ju en viss diskussion uppstått, och delade meningar har i någon mån framträtt.

För egen del har jag försökt så gott jag har kunnat att mycket noga pröva de olika argument och förslag som föreligger dels från utskottet och dels från reservanterna i denna fråga, och jag har ansett att jag ändå till slut borde ansluta mig till det förslag som utskottet har framlagt. Jag vill emellertid ha tillagt att jag känner mycket väl till denna frågas stora sociala betydelse, och jag vill gärna här understryka dess vikt och angelägenheten av att snabba och djupgående åtgärder så snart som möjligt vidtages för att effektivisera rehabiliteringen. Jag har själv medverkat i en långvarigt arbetande beredning som är sysselsatt med dessa frågor, och ju mera jag arbetat inom denna beredning, desto mera har jag blivit övertygad om problemets storlek och behovet

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

av ökade centrala och kommunala åtgärder.

Därför vill jag gärna framhålla att ingen politisk gruppering har anledning att i denna fråga framställa sig som mera positiv och mera ömhjärtad än vad andra politiska grupperingar är. Jag har bibringats övertygelsen att intresset för saken är allmänt.

Sedan är det emellertid fråga om de metoder som skall tillämpas. Därvidlag vill jag bringa i erinran, att under behandlingen av dessa frågor har någonting uppstått som i vart fall för mig har företett drag av en kompetensvist mellan medicinska institutioner och de institutioner som har att sysselsätta sig med det som vi kallar för arbetsvården. För egen del vill jag hoppas att frågan om i vilken utsträckning arbetsvården skall vara mer eller mindre anknuten till de medicinska institutionerna snarast möjligt skall lösas, så att vi snabbt kan komma fram till genomgripande centrala och kommunala åtgärder för att lösa denna stora fråga.

Så länge man emellertid inte är riktigt klar beträffande frågan i hur hög grad arbetsvården bör vara anknuten till de medicinska institutionerna, måste jag för min del ändå anse att det inte kan vara riktigt rationellt att i arbetsmarknadsstyrelsens regi inom träningsverkstäderna försöka bygga upp en organisation för den avancerade arbetsprovning som det är frågan om. Möjligen kan vi på ett senare stadium komma fram till att en annan organisation bör skapas, och detta är motivet till att jag för min del vill ansluta mig till utskottets utlåtande, dock med ett uttalande av en varm förhoppning att dessa frågor snarast möjligt löses och att vi kan få samordnade åtgärder till stånd för arbetsvården och för rehabiliteringen, såväl den sociala som den medicinska.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag skulle vilja göra några reflektioner med anledning av de

förslag — de olika bud, kanske jag skulle säga — som lagts fram beträffande subventionering av industrilokaler i lokaliseringspolitiskt syfte.

Debatten har väl varit något märklig, då statsrådet Johansson tydligen inte hade tid att stanna kvar till dess vi skulle diskutera den här frågan utan tog upp debatten redan på en tidigare punkt. Samtidigt sade han emellertid att vi inte har anledning att ta upp en lokaliseringspolitisk diskussion nu, eftersom vi har att avvakta en proposition till hösten. På den punkten delar jag statsrådets uppfattning och tycker kanske att den debatt som har förts här tidigare inte lett till någonting.

Här är det ganska egendomliga bud som har lagts fram. Regeringen föreslår att försöksverksamheten skall fortsätta med ytterligare 40 miljoner under det kommande budgetåret utöver de 40 miljoner som är anslagna i innevarande års stat. Utskottsmajoriteten förordar 50 miljoner, och i en reservation begärs 60 miljoner — fortfarande till en försöksverksamhet.

Jag vet inte om de som har lagt fram dessa förslag har tänkt igenom vilka konsekvenser det medför. Arbetsmarknadsstyrelsen, som handlägger dessa frågor, har funnit en viss mall som den följer, nämligen att lämna statsbidrag med ungefär 30 procent av de totala byggnadskostnaderna. I genomsnitt, sägs det, uppgår statsbidraget till ungefär en halv miljon per företag.

Om vi då tittar på vad detta innebär byggnadskostnadsmässigt, kommer vi upp i byggnadskostnader för dessa två budgetår på ungefär 300 miljoner kronor. Det är så mycket pengar som behöver investeras för att ta i anspråk det som utskottet förordat plus vad utskottet tidigare förordat om sammanlagt 90 miljoner kronor i statsbidrag. Produktionsvärdet per byggnadsarbetare torde kunna uppskattas till ungefär 150 000 kronor. Det är kanske något högt räknat, men det innebär att det krävt ungefär 2 000 byggnadsarbetare för att

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

bygga dessa industribyggnader. Om vi utgår ifrån att byggnadskostnaden ligger på ungefär 800 kronor per kvadratmeter — den siffran är kanske också något i överkant men med hänsyn till att det är relativt små byggen och att det ingår någon kontorsdel i dem torde den siffran stämma relativt väl — innebär det att det skall byggas 375 000 kvadratmeter industrilokaler. Med ett utrymmesbehov av ungefär 50 kvadratmeter per anställd skulle det innebära, att man kunde sysselsätta ungefär 7 500 personer i de lokaler som kunde byggas med dessa statsbidrag. Det innebär ett befolkningsomfång på drygt 30 000 personer. Om vi då vet att nettoutflyttningen från de fem nordliga länen mellan åren 1951 och 1960 — tio år — var 32 000 personer, så skulle man alltså med denna försöksverksamhet på två år motverka tio års nettoutflyttning från de fem länen.

Jag har velat nämna dessa siffror för att stämma till litet fundersamhet beträffande den takt man skall gå fram i när man skall pröva vilka vägar som kan vara lämpligast. Jag är fullt medveten om att Norrland inte har det lätt. Den jakt på människor som man bedriver från arbetsförmedlingen — det är nästan en dörrknackningsmetod — för att locka folk ner till södra och mellersta Sverige kan man sätta många frågetecken för. Den statistik som vi får ta del av är heller inte så fullständig att vi kan bedöma vad man egentligen håller på med. I hur stor omfattning vänder människorna tillbaka, och i vilken takt kan vi förflytta norrlänningar ner till dessa trakter?

Men lika stort frågetecken som man kan sätta för den snabba förflyttningen neråt, lika stort frågetecken tycker jag att man kan sätta inför tanken att med relativt stora subventioner få bärkraftiga företag att etablera sig på helt nya orter. Jag har förmodat att såväl utskottsmajoriteten som reservanterna har den bestämda uppfattningen att dessa pengar inte ens räcker till utan

att de kommer att förbrukas mycket snabbt. Då uppstår minst de konsekvenser som jag här talat om. Jag är mycket angelägen att betona att jag icke är motståndare till en aktiv lokaliseringspolitik, men den berör så väsentliga värden och så utomordentligt svåra frågor att man får vara försiktig när man går fram. Dels rör det stora pengar, och dels rör det människor. Där får vi tänka oss för flera gånger.

Det har i varje fall i denna diskussion icke höjts någon varnande röst inför en önskan att i ännu högre grad driva företagen till en lokalisering som skulle passa ur andra syften än de produktiva. Jag har därför, herr talman, haft anledning att framföra dessa betänkligheter.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Någon lokaliseringsdebatt är väl inte nödvändig nu. En sådan har vi ju nyligen haft under en annan punkt. Vi kan kanske därför återgå till den ordning med vilken vi började behandlingen av elfte huvudtiteln, nämligen att röra oss kring de reservationer och avvikande meningar som föreligger. Det är på några punkter som skiljaktigheterna framträder.

Det gäller först det som den siste talaren här snuddade vid — anslaget till industribyggnader på orter med svårartad arbetslöshet. Detta var ju det stora debattämnet förra hösten, då man stormade fram mot regeringen för att arbetsmarknadsstyrelsen hade beviljat anslag till vissa industribyggnader. Nu har detta tilläggagångssätt blivit mycket populärt. Det föreligger en rad motioner, i vilka man begärt höjning av det belopp som inrikesministern föreslagit, nämligen att det skulle avsättas 40 miljoner kronor till statsbidrag till uppförande av industribyggnader och att detta skall ske som statskommunala reservarbeten. I ett motionspar begärde man en höjning till 50 mil-

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

joner kronor, och i andra motioner önskade man att summan skulle fastställas till 60 miljoner kronor. Efter ingående diskussioner i tredje avdelningen stannade majoriteten för att man skall höja anslaget från 40 till 50 miljoner kronor och alltså avvisa det högre budet. Såvitt jag förstått det ansåg herr Wallmark att vi har varit ganska lättsinniga som höjt anslaget till 50 miljoner, och då var det väl ännu värre att vilja höja det till 60, som utskottets högermän bl. a. varit med om.

Detta är ju en försöksverksamhet. Det har hittills varit så att den närmast gällt norrlandslänen. Utskottet har i sin skrivning framhållit att det skall finnas möjligheter att få statsbidrag för att uppföra industribyggnader överallt där en besvärande arbetslöshet uppträder. Möjligheten skall alltså inte vara geografiskt bunden bara till de nordligaste länen.

I fråga om dessa byggnader har ju högern avgivit en reservation. Man vill att det inte skall vara nödvändigt att kommunerna erhåller dessa statsbidrag, utan vederbörande företagare, som skall ha industribyggnaden, skall kunna få bidragen. Vi har avvisat detta. Vi har ansett att kommunerna under alla förhållanden måste på ett eller annat sätt vara inkopplade, och då är det rimligt att statbidraget går till kommunerna och att dessa å sin sida får ställa lokalerna till industriellt förfogande. Det kan inte vara på något sätt besvärande för industrierna, och den kommun som inte vill ta denna risk har inte något som helst intresse att bekämpa arbetslöshet.

Vad gäller arbetsprövningen har det i motioner framförts önskemål om att vissa förhållanden som skapats på sista tiden skulle äga bestånd, utan att över huvud taget någon prövning skulle göras eller några som helst beslut skulle fattas. Utskottsmajoriteten har inte varit med om detta. På s. 21 i utlåtandet skriver vi bland annat följande, som jag skall be att få återge för dem som är intresserade och inte har läst

det: »Utskottet anser att en utbyggnad av arbetsprövningen är angelägen. Landstingen har visat ett starkt intresse för en sådan utbyggnad. Huruvida verkstäderna skall vara anknutna till sjukhusvården eller till träningsverkstäderna torde få avgöras från fall till fall. En viss arbetsprövning bör dock enligt utskottets mening stå till träningsverkstädernas förfogande. Utskottet anser, att Kungl. Maj:t skyndsamt bör utarbeta bestämmelser angående bidrag till arbetsprövningen och förelägga riksdagen förslag härom.» Det är just detta som är det väsentliga. Vi anser att här skall göras en utredning och att riksdagen skall få tillfälle, eventuellt redan i höst, att fatta beslut i denna mycket angelägna fråga.

Herr Gustafsson har talat för en reservation som går ut på att den norrländska arbetskraften skall såvitt möjligt placeras vid arbeten i Norrland. Vi har full förståelse för detta, men såsom det har sagts tidigare i dag finns det ju ibland tillfällen då det inte är möjligt att på den ort där vederbörande bor ordna arbeten som är av den karaktären att de kan anses vara angelägna. Detta har ju medfört att åtskilliga bygder får släppa ifrån sig folk. Detta är i och för sig tragiskt, men det är ingenting nytt. Från den svåra arbetslöshetskrisen på 1930-talet minns jag att 10 procent av befolkningen var arbetslösa i min hemstad. I Skaraborgs län fanns det ett verkligt behov att rusta upp vägväsendet, men dåtidens makt-havande, för att tala det språk oppositionen brukar använda, behagade skicka de arbetslösa att bygga vägar i Småland. Det var bra för smålänningarna men inte bra för de arbetslösa skaraborgarna och inte bra för dem som skulle trafikera vägarna i Skaraborgs län. Sådana förhållanden har alltid funnits och kommer väl alltid att finnas. Jag har full förståelse för de norrländska synpunkterna, men det går inte att anordna alla beredskapsarbeten just där de stora arbetslöshetsskarorna finns. Det är i och

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

för sig tråkigt, men vi har ju pekat på att man bör, i den mån det är möjligt, anordna arbeten där arbetskraften finns.

Slutligen har det i en reservation sagts något om att man inte vill binda lokaliseringen till A-centra. Vi har egentligen inte haft anledning att diskutera detta i utskottet, men också för denna del av reservationen har jag mycket stor förståelse.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Efter så mycken förståelse från utskottstalesmannens sida är det naturligtvis väldigt svårt att komma och replikera. Jag vill dock säga att vi reservanter naturligtvis hade varit mycket mera tillfredsställda, om denna förståelse hade visats innan utlåtandet kom i tryck. Då hade utskottet kanske kunnat vara enigt om den linje som vi tydligen är ense om i dag när det gäller dessa insatser.

Sedan sade herr Wallmark något som gjorde mig ganska bekymrad. Han föredrog en del statistik. Jag gör inte på något sätt anspråk på att kunna slå herr Wallmark på fingrarna när det gäller att behandla siffror, men jag undrar ändå om inte herr Wallmark har dragit något felaktiga slutsatser av de siffror som han anförde. Man får inte bara räkna nettoutflyttningen från Norrland. Det pågår en strukturomvandling inom Norrlands egna gränser av betydande mått, som också ställer kommuner och enskilda inför mycket, mycket stora problem. Jag vill alltså tillrättalägga det eventuella missförståndet och säga, att jag tror att herr Wallmark vid närmare eftertanke kommer att vara på det klara med att man inte så lättvindigt som han gjorde kan behandla en sådan här statistik.

Det är vidare beklämmande att en representant för högerpartiet ställer tvivel på betydelsen av ett sådant här in-

dustristöd. Jag hoppas verkligen att man inom högerpartiet, där det ofta talar om ägardemokrati, inte, liksom tydligen herr Wallmark, är på glid mot något som kan kallas medborgerlig samling.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag får kanske säga några ord till min högt värderade vän herr Nils-Eric Gustafsson. Jag vet nu inte alls vad denna fråga har med ägardemokrati att göra, och vi kan väl utelämma den delen av diskussionen i detta sammanhang. Jag tycker att vi skall försöka föra en realistisk diskussion, när vi talar om industrilokalisering, och de, om jag må tillåtas använda uttrycket, bygderomantiska synpunkter som vidlåder denna debatt i alltför stor utsträckning kan vi lämna därhän.

De statistiska siffror jag har plockat fram när det gäller utflyttningen från de fem norrlandslänen finns redovisade i arbetsmarknadsstyrelsens lilla häfte, hämtat ur lokaliseringsutredningens betänkande. Jag vet nu inte vilka siffror det var som herr Gustafsson anmärkte på. Vi kan ju, herr Gustafsson, läsa siffrorna gemensamt efteråt. Det är dock ett faktum att nettoutflyttningen från de fem norrlandslänen totalt omfattade 32 000 personer. Jag är helt medveten om att det samtidigt sker en strukturförändring inom respektive län, en koncentration till vissa större orter framför allt i kustområdet, men när vi talar om norrlandsproblemen ser vi dem för länen i deras helhet och människornas sysselsättningsmöjligheter för att få vara kvar i Norrland och inte behöva fraktas neråt landet. Om vi lyfter upp diskussionen till det något större omfånget, måste vi alltså se norrlandsproblemet totalt på det viset. Jag kom då fram till att den sysselsättning som skulle kunna beredas i dessa norrlandsföretag är lika stor som den totala nettoutflyttningen från Norrland under tio år. Det finns ingen anledning att betvivla de siffrorna.

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Jag har tagit del av exakt samma synpunkter i Industriförbundets yttrande beträffande lokaliseringsutredningens förslag, och jag måste säga att herr Wallmark inte på något sätt har gjort mig tveksam om att jag valt rätt väg då jag anslutit mig till reservationen och om att lokaliseringssstödet är en mycket betydelsefull fråga.

Jag vill sedan till herr Wallmark säga — eftersom han tyckte det var ledsam att jag dragit in ordet ägardemokrati i detta sammanhang — att uppbyggnaden av industrier, vad jag vet, i de flesta fall innebär ett ägande.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Det är inte det vi diskuterar, herr Gustafsson, utan vi talar om var industrierna skall ligga för att göra den största möjliga produktiva insatsen. Det är den vi lever på här i landet, och den är anledningen till att vi har en så hög levnadsstandard som vi har. Vi kan inte driva detta land med subventionerade företag. Det innebär bara att nationalprodukten minskar och att de enskilda individernas inkomster måste sjunka. Jag hävdar med bestämdhet, att anledningen till att vi har en så hög levnadsstandard är den fria företagsamheten i den fria konkurrensen. Därom kan vi väl vara eniga. Men den delen av debatten trodde jag inte hörde hemma under diskussionen om var ett företag skall förläggas.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! När herr Wallmark tar ordet subventioner i sin mun tycker jag att han skall vara litet försiktig. Vad är flyttningspolitik med resebidrag, start hjälp och vad det nu heter till arbetskraft från Norrland, som tar sysselsättning i södra och mellersta Sverige, om inte en subvention till företagen på den ort som får ta emot en i de flesta fall väl utbildad kvalificerad arbetskraft?

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i denna diskussion, men det är så att jag har väckt en motion på denna punkt, och det gör att kammarledamöterna kanske ursäktar, om jag här säger några ord.

Vi har nu under nära ett års tid fått pröva denna verksamhet där uppe i norrlandslänen och kunnat göra vissa iakttagelser. En av de viktigaste iakttagelserna som jag kunnat göra har varit att när dessa frågor har kommit upp till behandling i kommunerna där uppe, har det rått fullständig enighet mellan partierna; högermän, folkpartister, centerpartister, socialdemokrater och komministern har varit rörande eniga på denna punkt, och det skulle glädja mig, om vi också här i riksdagen kunde bli eniga.

Herr Wallmark nämnde ett ord som jag har hört här i huset vid flera tillfällen. Han sade så här: »Jag är inte motståndare, men...» — och så kommer invändningarna. Det finns väl knappast någon fråga, som riksdagen behandlar, som man inte kan se ur olika synvinklar — det förstår jag mycket väl. Men när man vill uträtta en sak, tycker jag att man bör rada upp både fördelar och eventuella nackdelar. Det är väl så vi brukar göra, och detta gör de olika partiernas företrädare ute i kommunerna, när det blir aktuellt med de industribyggnader som det här är fråga om.

Den statistiska utveckling som herr Wallmark här gjorde lider nog av vissa skönhetsfel, framför allt kanske därför att det inte tillräckligt kom fram att Norrland varje år levererar ungefär 10 000 människor till andra delar av landet. Vilka är de då? Jo, det är framför allt unga, ogifta människor. Den multiplikation herr Wallmark här gjorde är alltså inte korrekt. Om resultatet skulle bli så bra som herr Wallmark säger, skulle ingen vara så glad som jag.

När departementschefen hade förut-

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

satt att 40 miljoner kronor skulle utgå ur arbetslöshetsanslaget till dessa industrihus, ansåg vi att det var ett lämpligt avvägande inom ramen för arbetslöshetshjälpen — inte därför att det var fråga om dessa 40 miljoner kronor utan därför att beloppet över huvud taget kom fram inom denna ram. Vi motionerade om en höjning av beloppet med 10 miljoner kronor — fortfarande inom denna samlade utgiftsram. När utskottet — framför allt vederbörande avdelning — nu enhälligt, såvitt jag kan förstå, har gått med på detta, känner vi tacksamhet över den saken. Vi tror att detta är på lång sikt den rätta vägen som vi bör slå in på.

När vi resonerar om dessa ting, är det allt annat än romantik med i diskussionen, utan den präglas av verkligheten. Under en annan punkt i detta utskottets utlåtande anslås ett ganska stort belopp till hjälp åt egnahemsägare, som tvingas att flytta från sina ibland relativt nyuppförda egnahem. Jag tillhör inte dem som tror att det kan finnas ett industriföretag på varje liten ort och i varje liten kommun — det är inte på det sättet — men med de kommunikationer vi numera har kan människorna förflytta sig till arbetsplatsen från sina hem även på relativt långt avstånd, och det gör att där det redan finns bostäder, bör de åtminstone enligt min mening utnyttjas, så att dessa hyggliga bostäder inte säljes till underpris och ibland kanske rivs för att man sedan skall bygga nytt på annat håll där det inte finns arbetskraft. Det är väl också saker som vi måste ta hänsyn till.

Jag vore för min del, som sagt, herr talman, glad om vi här i riksdagen på dessa punkter kunde nå samma politiska enighet som vi faktiskt har ute i kommunerna när det gäller att ta ställning till dessa problem. Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag vill först ur politisk synpunkt tala om — om ni inte läst tillräckligt innantill — att samtliga högermän i utskottet biträtt reservationen. De eventuella angrepp som kan riktas i denna fråga skall riktas mot mig och inte mot högerpartiet — det vill jag först och främst säga. Vi har inom vårt parti rätt att ha en egen uppfattning, och jag har en egen uppfattning i denna fråga ännu så länge. Vi har ännu inte sett den proposition regeringen tänker lägga fram och det lokaliseringspolitiska program regeringen har för avsikt att förelägga riksdagen. När så sker och vi kan börja diskutera konkreta frågor, kan vi kanske gå in mera i detalj här.

Jag skulle kunna svara herr Näsström ganska mycket när det gäller dessa frågor om utflyttning och samhällsekonomien och tömda bostäder och till synes icke utnyttjade samhälleliga resurser. Det finns en ganska detaljerad utredning, som är bifogad lokaliseringsutredningens betänkande och som praktiskt taget vederlägger alla de åsikter herr Näsström fört fram i den frågan.

Jag har emellertid egentligen begärt ordet för att svara herr Nils-Eric Gustafsson med anledning av att han talade om subventionering av företagen i södra Sverige i form av resebidrag och allt detta. Nu har jag kanske personligen en speciell uppfattning på denna punkt, och det är att de företag här nere som behöver folk skall betala kostnaderna för att få arbetskraft. Det är emellertid inte den politik som arbetsmarknadsstyrelsen bedriver. Anledningen till att arbetsmarknadsstyrelsen bedriver en så hård politik vill jag inte i detta sammanhang yttra mig om — vi skall ta upp detta vid ett annat tillfälle — men jag tror att detta sammanhänger med en önskan om en maktkoncentration till detta ämbetsverk. Det är ett något egendomligt förfarande av regeringen, när den till ett ämbetsverk — det enda i sitt slag förresten — ställer

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

jättelika klumpbelopp till förfogande, som får disponeras ungefär efter verkets egen önskan. Men det rör sig om arbetslösa människor, som uppbär arbetslöshetsunderstöd. Det gäller ett val mellan att utbetala arbetslöshetsunderstöd och att betala resor och bidrag för att de skall kunna komma i produktivt arbete. Vi kan säga, att det är en investeringsfråga. Skall man fortsätta att betala till en som gör ingenting, eller skall man ge honom hjälp, så att han kan komma dit där han kan göra ett produktivt arbete, förtjäna pengar så att han själv kan försörja sig och samtidigt bidra till att höja den totala inkomsten här i landet? Det är väl närmast så man får se frågan, herr Gustafsson, och utbetalningarna bör därför inte i och för sig betraktas som en subventionering av företag.

I princip är jag motståndare till all subventionering av företag. Visar det sig att ett företag icke är bärkraftigt, skall det läggas ned. Det tillhör spelreglerna, som väl både herr Gustafsson och jag accepterar, nämligen fri konkurrens under lika villkor, och totalt vinner landet på att vi följer dessa regler.

Herr NÄSTRÖM (s) kort genmäle:

Jag tror mig veta, herr talman, att samtliga kommuner, som gått in för detta, är fullt på det klara med att det inte gäller någon framtida subventionering av driften. Man försöker plocka fram sådana företag och sådana företagsledare som anses ha utsikter att kunna driva denna verksamhet med framgång. De som hittills fått denna hjälp har i regel varit företagare, som redan under ett antal år har visat att de varit dugliga. Det är så det har tillämpats, och det är meningen att det skall tillämpas så.

Herr Wallmark säger, att på denna punkt skall man inte angripa högerpartiet, utan herr Wallmark. Däri ber jag att få instämma.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill också instämma i vad herr Wallmark sade, och jag tror inte mitt yttrande tidigare föll så, att jag gjorde något utfall mot högerpartiet. Jag ansåg det anmärkningsvärt att herr Wallmark här enligt vad jag förstår förfäktar en mening, som icke omfattas av dem som suttit i statsutskottet i detta ärende och fört högerens talan där. Det var därför jag ställde denna fråga.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Herr Birger Andersson sade i sitt yttrande ett par saker som jag skulle vilja vända mig något emot. Det ena var att vi skulle varit starkt emot denna form av understöd i form av industribyggnader. I den diskussion, som fördes i riksdagen i samband med en interpellationsdebatt, vill jag bara erinra om att det inte var saken som sådan som herr Holmberg opponerade sig emot. Det gällde det sätt på vilket den hade genomförts, på sätt och vis i motsats till vad riksdagen bestämt. Herr Holmberg sade bland annat, att han självfallet inte hade något emot att en verksamhet av denna art bedrivs, och han tillade ytterligare att han inte heller hade något emot verksamheten, under förutsättning att den inte rubbar konkurrensläget mellan olika företag. Det var alltså ungefär samma uttryckssätt som jag har använt tidigare här.

Det andra gällde huruvida man skall begränsa det hela till att ge bidrag till kommuner men inte ge bidrag till enskilda företag. Det kan tänkas att kommunerna kan ha svårare än ett enskilt företag att skaffa kapital. Men det kan också tänkas att ett enskilt företag kan ha möjligheter att lägga sin industri på olika platser och att förläggandet till en viss plats, som ur näringspolitisk synpunkt skulle vara lämplig, kostar mera än en förläggning på närmare

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

håll. Om detta för driften i övrigt spelar mindre roll, borde väl också ett sådant företag kunna få bidrag för att det gör denna insats av lokaliseringspolitisk betydelse.

Sedan skulle jag också vilja säga, att det är naturligt att vi kan ha olika uppfattningar inom vårt parti. Man ser sådana här saker ganska annorlunda om man är personalchef i ett stort industriföretag, som har behov av en starkt ökad mängd av arbetskraft, än om man bor i ett avfolkningsområde, där denna arbetskraft bor och där man ser den resa i väg till andra ställen, när man hellre hade velat ha den kvar.

Den statistik som bygger på norrlandsförhållandena och avfolkningen av Norrland — det där med 32 000 som skulle ha flyttat bort från Norrland — berör ju bara en liten del av problemet — som Nils-Eric Gustafsson och Wallmark båda har påpekat tidigare — ty också inom de olika länen sker en mycket kraftig omflyttning, vilket vi till exempel i det län där jag är hemma känner väl till. Dessa problem har delvis redan tidigare berörts i dag.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag vill till herr Kaijser säga, att visserligen drev man i den interpellationsdebatt som fördes i höstas saken dithän, att det skulle vara en konstitutionell fråga, att regeringen inte sagt något åt riksdagen, utan att arbetsmarknadsstyrelsen hade handlat på egen hand, men i den debatt, som fördes innan saken kom upp i riksdagen, uttalades många hårda domar över att man ställde medel till förfogande för uppförande av industribyggnader. Det var en våldsam storm just emot detta i vissa tidningar, så det var inte gripet ur luften, som jag yttrade tidigare i denna debatt.

Den debatt som förts här mellan herr Nils-Eric Gustafsson och herr Wallmark skall jag inte blanda mig i. Den är väl att betrakta som en familjeträta,

som vi bör stå utanför. Men den visar i varje fall att det ibland har sina svårigheter, när man försöker skriva ihop sig, att i alla avseenden vara överens.

När vi från utskottsmajoritetens sida förordade att man skulle höja anslaget till 50 miljoner, blev den borgerliga sidan snart överens om att det var alldeles för litet och att man borde anslå 60 miljoner. Då kom det fram, jag vill minnas från herr Kaijser i tredje avdelningen, att dessa bidrag borde kunna gå inte bara till kommunerna, utan även till industrierna.

Jag tror fortfarande att detta skulle vara olyckligt. När man kommit i gång med en försöksverksamhet på detta område, bör statsbidrag inte utgå i ena fallet till kommunen och i andra fallet till den enskilda industrien. Har vi intresserade och handlingskraftiga kommunalmän, som vill skapa någonting i sin egen kommun, kan de sköta detta och skapa dessa industribyggnader, som sedan ställs till förfogande för de industrier som är intresserade.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande motiveringen.

I fråga om *mom. I*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Gustafsson, Nils-Eric, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 27 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 62.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i *mom. II* hemställt.

Därpå gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende *mom. III* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med c betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 27 mom. III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med c betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 29.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde *mom. IV*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med d betecknade reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 27 mom. IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson

Anslag till allmänna beredskapsarbeten m. m.

m. fl. vid punkten avgivna, med d betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 58.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande *mom. V* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med e betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 27 mom. V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med e betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr

talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 62.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *mom. VI* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med f betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 27 mom. VI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med f betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes

Anslag till omskolning m. m.

nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 61.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i *mom. VII* hemställt.

Med avseende å *mom. VIII*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att kammaren skulle bifalla motionerna I: 366 och II: 435.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet i *mom. IX* hemställt.

Vidkommande motiveringen gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av utskottets motivering oförändrad samt vidare därpå att utskottets motivering skulle godkännas med den ändring, som föreslagits i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på godkännande av utskottets motivering oförändrad, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 11 punkten 27 oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets motivering med den ändring, som föresla-

gits i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppsesning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 62.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 28 och 29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30**Anslag till omskolning m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 förordade ändringar av grunderna för utbildningsbidrag, att tillämpas från och med den 1 juli 1964, dels ock till Omskolning m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 135 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels de under punkten 27 redovisade likalydande motionerna I: 283, av herr Lundström m. fl., och II: 355, av herr Ohlin m. fl., såvitt nu vore i fråga;

dels två likalydande motioner, väckt den ena inom första kammaren av herrar Wallmark och Risberg (I: 368) samt den andra inom andra kammaren av herr Darlin m. fl. (II: 433), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att

till Omskolning m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 120 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av fru Ryding m. fl. väckt motion (II: 502).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 368 och II: 433

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 förordade ändringar av grunderna för utbildningsbidrag, att tillämpas från och med den 1 juli 1964;

b) till Omskolning m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 135 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 283 och II: 355, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionen II: 502 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anført angående utbildningsbidrag till kvinnor med änkepen-sion, m. m.

Reservation hade avgivits

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 368 och II: 433

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1964 förordade ändringar av grunderna för utbildningsbidrag, att tillämpas från och med den 1 juli 1964;

Anslag till omskolning m. m.

b) till Omskolning m. m. för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 120 000 000 kronor;

b) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Harry Carlsson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Harald Pettersson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i *Hedenäset*, *Gustafsson* i *Skellefteå*, *Andersson* i *Knäred*, *Helén* och *Turesson*, vilka, under förutsättning av bifall till reservationen a vid punkten 27, ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 283 och II: 355, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservationerna anført angående utgivande av statsbidrag för anordnande av arbetsprövning vid arbetsträningsverkstäder.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Omskolningsverksamheten har vuxit med utomordentlig hastighet under de gångna åren. Man beräknar att man nästa budgetår skall omskola ungefär 35 000 personer, och kostnaderna uppskattas av arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning till ungefär 150 miljoner kronor. Det finns alltså anledning att ägna de här frågorna en tillbörlig uppmärksamhet, men det gäller inte bara kostnaderna som sådana, utan det är också fråga om nyttjandet av dessa människor i produktionen på ett riktigt sätt.

Man kan väl säga att arbetskraften kommer in i sina nya arbetsuppgifter på tre olika vägar. Den första vägen, som är den absolut vanligaste, är att man tränar in sig i sitt nya jobb genom arbetskamrater eller instruktörer. Det kommer såvitt jag kan förstå att förbli så även i framtiden. Den andra vägen är den mera organiserade skolning som förekommer i företagen. Enligt sta-

Anslag till omskolning m. m.

tistik omfattade den budgetåret 1960/61 ungefär 2 700 vuxna elever; det var ungefär 20 procent av dem som genomgick någon form av reguljär utbildning eller inskolning. Den tredje vägen är dessa omskolningskurser som arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning gemensamt bedriver. Man anger tre krav för deltagande i dessa kurser: att vara arbetslös eller riskera att bli det, att ha fyllt 21 år och söka arbete samt »att den planerade utbildningen bedömes vara ägnad att underlätta en stadigvarande arbetsplacement, som inte anses kunna komma till stånd utan sådan utbildning». Arbetsmarknadsstyrelsen säger i den lilla broschyr som jag tidigare omnämnt, att någon fullständig yrkesutbildning givetvis inte bedrivs men att man däremot vill ge en tillräckligt omfattande grundutbildning, att kursernas längd avväges i intimt samarbete med arbetsmarknadens parter men att omskolningsverksamheten i vårt land till övervägande del undviker snäva specialutbildningar. I utlandet är utbildningstiden som regel betydligt kortare och utbildningsmålen snävare, och den kommentar arbetsmarknadsstyrelsen gör är att erfarenheterna i vårt land ännu inte är tillräckligt stora för att ställning mera definitivt skall kunna tas i denna fråga.

Det är dessa spörsmål, herr talman, som jag skulle vilja beröra litet grand. Huvuddelen av dem som omskolas — eller 80 à 85 procent — ägnar sig åt den mekaniska verkstadsindustrien och därför kan det vara rimligt att jag i huvudsak håller mig till det området, inte minst därför att jag tror mig bäst känna till just det. Kurstiden är knappt ett år, 46 à 48 veckor. Kostnaderna för den egentliga utbildningen ligger mellan 1: 50 och 2: 50 per timme och elev, vartill kommer en rad andra kostnader. Inom parentes vill jag säga, att det är ganska märkligt att en kostnadsanalys saknas på praktiskt taget varje område, även om man granskar all tänkbar

statistik från arbetsmarknadsstyrelsen.

Det sägs att företagen får vara med och diskutera utbildningstidens längd, men detta är nog en sanning med relativt stor modifikation. Om jag är rätt informerad har från företagsidan påpekats att tiden är för lång, men någon nämnvärd hänsyn till detta har såvitt jag förstår icke tagits, även om samråd förekommit. Från högsta till lägsta instans är dessutom avnämarparten genomgående sällan eller mycket dåligt representerad.

Nu har vi erfarenheter av att denna omskolningsverksamhet, eller inskolningsverksamhet, kan bedrivas på väsentligt kortare tid än dessa kurser omfattar. Arbetsuppgifterna ute i företagen är ju sådana som de är — man kan knappast göra om dem enbart därför att en person har fått viss utbildning. Huvuddelen av arbetsuppgifterna i verkstäderna är av relativt enkel och specialbetonad karaktär — det behövs 6—8 veckors utbildning för att en person skall kunna klara dessa arbetsuppgifter med normal ackordsförtjänst; en tillräckligt omfattande praktisk erfarenhet styrker det påståendet. Dessutom tillkommer här en rent psykologisk faktor: personer som genomgått en utbildning på närmare ett år och kommer till ett arbete, som kräver relativt ringa utbildning, blir uppenbarligen mycket missnöjda. Detta psykologiska moment får man inte bortse ifrån, men det synes man ha gjort i ganska stor omfattning.

Vad är då anledningen till att den inskolningsverksamhet som företagen bedriver inte ökar i samma takt? Ja, det är i huvudsak de ekonomiska villkoren. Statsbidraget till utbildning i företagen rör sig om 60 à 65 öre per timme, men när KÖY och AMS själva bedriver verksamheten ligger kostnaderna ungefär fyra gånger så högt per timme räknat. För staten är det alltså en väsentligt bättre affär att förmå företagen att ägna sig åt denna utbildningsverksamhet. De personer som kommer in i företagen den

Anslag till omskolning m. m.

vägen stannar också kvar i betydligt större utsträckning än de personer som skolas på en centralskola helt vid sidan av företagen. Den som utbildas av företaget blir redan från början acklimatiserad i företaget, och det är inte bara företagsledningen utan även verkstadsklubbarna som sköter inskolningen. Redan från allra första dagen får man lära sig hur samspelet sker på en arbetsplats, och detta är minst lika viktigt som att man lär sig de rätta handgreppen. Kommer man inte underfund med det samspelet, kan man aldrig trivas på en arbetsplats; man kommer inte överens med kamraterna, och då upphör anställningen ganska fort.

Man kan alltså gå två vägar för att effektivisera och förbättra omskolningsverksamheten. Den ena är att i större utsträckning förlägga utbildningen hos företagen samtidigt som man förändrar de ekonomiska villkoren för dem. Den andra är att korta av kurserna högst väsentligt, så att de blir mera anpassade till de arbetsuppgifter vederbörande får. Jag talar nu inte om ett fåtal specialkurser, där det krävs en väsentligt längre utbildningstid, utan jag talar om de 80 å 85 procenten som enligt statistiken går till den medelstora och större metallindustrin.

Det är inte bara för att spara pengar i statsbudgeten som jag har väckt min motion, utan det är för att få till stånd en bättre effektivitet och för att ge dessa människor, som dessvärre har blivit arbetslösa, en snabbare inträning i nya arbetsuppgifter på ett smidigare och mera praktiskt sätt och för att ge dem en chans att väsentligt tidigare uppnå normala arbetsvillkor.

Utskottet säger att det är förvisst om att allt göres för att kurserna får en lämplig avvägning och att motionärernas syfte redan nu kan nås genom en god kontakt mellan arbetsgivarna och omskolningsverksamheten. Jag tror att detta är en from tanke från utskottsmajoritetens sida. Även om den är myc-

ket vänlig, är den dessvärre kanske inte så realistisk.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet är alltså inte närvarande i kammaren, men jag kanske ändå kan få till protokollet notera en fråga till honom, om han inte skulle kunna överväga att inom departementet tillsätta en arbetsgrupp, där även representanter för industrien fick deltaga tillsammans med representanter för AMS och KÖY för att klara dessa frågor. Jag tror mig veta att det råder något delade meningar mellan AMS och KÖY just beträffande kurstidens längd och dess inriktning. Jag tror att saken gagnas på ett bättre sätt, om statsrådet Johansson själv tar hand om dessa frågor.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna på denna punkt.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Med hänvisning till den motivering som anförts i reservation a under punkten 27 ber jag helt kort att få yrka bifall till reservation b under den punkt som vi nu behandlar.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Wallmark betygssatte utskottets uttalanden under denna punkt som fromma önskningar. Jag tror inte detta, men att han i rätt hög grad har hemfallit åt ett önsketänkande, när han gör gällande att dessa omskolningskurser i alla avseenden skall kunna kortas ned. Det har vid en mångfald industrier förekommit att personer som har fått en omskolning under den föreskrivna tiden har mötts med kalla handen av arbetsgivarna. Det råder här nämligen en skillnad från fall till fall. Det kan tänkas att den industri, i vilken herr Wallmark är anställd, har ett så stort behov av vissa tempoarbetare, att det där är lätt att placera omskolade

Anslag till omskolning m. m.

arbetare, men det är inte förhållandet inom alla industrier. Detta har väl gjort att man helt enkelt tvingats att göra omskolningskurser av en sådan längd att vederbörande får en viss yrkesutbildning. I många fall begär faktiskt arbetsgivarna en yrkesutbildning av sådan omfattning, att de omskolade över huvud taget icke kan få anställning med mindre än att de har gått på en fortsättningskurs. Det gör att frågan inte är fullt så enkel som herr Wallmark här söker göra gällande.

Överstyrelsen för yrkesutbildning lägger upp dessa kurser, och såvitt jag förstår har styrelsen prövat sig fram på olika vägar och anlitat fackfolk för ändamålet. Styrelsen har väl sökt att efter de erfarenheter den har lägga kurserna så, att de tillgodoser alla intressen som skall tillgodoses.

Herr Wallmark tycks anse att industrien själv, om den får vissa statliga bidrag, skall kunna företa omskolningen, och det är naturligtvis tänkbart. Industrien skulle väl själv kunna ta hand om de människor som är lättast att omskola och som har mycket lätt att lära sig ett nytt yrke. För denna omskolning skulle industrien få ersättning av staten, och de svåraste fallen, de som över huvud taget är svårplacerade, skulle på så sätt få sin utbildning i dessa av staten helt anordnade omskolningskurser. Det är klart att man kan gå till väga på det sättet, men jag vill på det allvarligaste varna för att gå den vägen.

När vi inom utskottet har ansett att det är möjligt att åstadkomma en avvägning och att genom kontakt mellan arbetsgivarna och omskolningsverksamheten i någon mån nå det resultat som motionärerna åsyftar, så är det ingen from önskan utan en förvissning om att denna fråga skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt, dock icke efter de riktlinjer som herr Wallmark har rekommenderat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Herr Birger Andersson har kanske missuppfattat mig något. Jag sade inte att vi kan lägga om alla kurser. Jag får kanske läsa följande i motionen: »Givetvis är det icke möjligt att minska alla kursernas längd till 2—3 månader. Flertalet torde dock kunna avkortas utan svårighet.» Jag talade om de kurser som berör 80—85 procent av de personer som omskolas. De övriga är en rad specialkurser som i huvudsak kanske inte hålls i omskolningsverksamhetens regi utan kanske främst i det ordinarie yrkesskoleväsendets. Jag talade emellertid om de övriga kurserna, och det förhåller sig så, att en majoritet av de personer som söks till näringslivet inte behöver fullständig yrkesutbildning. Redan den gemensamma kommittén för LO och Arbetsgivarföreningen fastslog för åtskilliga år sedan att vi behöver en avsevärt mer differentierad utbildning än vi hade i vårt tidigare mycket stelbenta yrkesskolesystem. Analyser av arbetsuppgifterna visar hur lång utbildning som erfordras. Man tar ju inte den som det är lättast att skola om till arbetsuppgiften, utan man försöker att välja människor som är lämpliga för den. Det hindrar alltså ingalunda att invalider eller andra handikappade skolas om för olika arbetsuppgifter.

Herr talman! Det skulle vara oerhört förmätet av mig, om jag skulle stå här och tala med den ringa erfarenhet man får om man endast utgår från det företag man själv råkar vara anställd i. När jag diskuterar denna fråga gör jag det därför att jag tror att jag har en litet vidare utblick över metallindustrin i Sverige än vad bara ett enda företag kan ge. Detta får jag tack vare de samarbetsorgan jag har nöjet och äran att arbeta i och vari frågan diskuterats under flera år.

Jag är glad över den vänliga skrivning utskottet gjort, enligt vilken det menas att syftet borde kunna uppnås — dock inte på de vägar jag talat

om. I så fall strider det mot vad arbetsmarknadsstyrelsen och KÖY själva önskar — men inte kunnat genomföra — därför att de ekonomiska villkoren är så väsentligt annorlunda. Jag tror att alla parter vill gå den väg som vi motionärer föreslagit, utom tydligen herr Birger Andersson, men det är som sagt i huvudsak de ekonomiska frågorna som hindrat denna utveckling.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det är frågan om omskolning, och i själva ordet omskolning ligger att någon som haft ett arbete tidigare skall skolas om till ett nytt arbete. I många fall är detta tämligen besvärligt. Det finns ju vissa industrier som har svårigheter och som får läggas ned — det kan vara ett sågverk, det kan vara en massaindustri, en textiltfabrik, en tändsticksfabrik eller liknande — där de anställda haft ett alldeles speciellt arbete. Samtidigt är det efterfrågan på arbetskraft inom andra industrier med helt andra arbetsförhållanden. Den lediga arbetskraften, som i regel har kommit upp litet i åren, skall alltså lära sig något nytt. Vidare finns det människor som på grund av skador, invaliditet eller annat måste lära om från ett tungt arbete till ett lättare, men mera specialbetonat arbete och det gör ju att utbildningstiden i vissa fall kan bli mycket lång. Den friska arbetskraften som kommer direkt från sin skolutbildning går i regel rakt in i industrien, kanske via en yrkesskola eller liknande.

Utskottet har ansett att man kan förlita sig på att det, där möjligheter finns, skall kunna träffas överenskommelser mellan industrien, som är mottagaren, och överstyrelsen för yrkesutbildning, som är omskolaren, om att man för vissa slag av arbetskraft kan ha kortare kurser. Jag har ingenting emot detta. Tvärtom, ju fortare vi kan utbilda arbetskraft, ju bättre är det. Men att kurserna generellt är för långa, det förnekar vi.

Anslag till omskolning m. m.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a be-tecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Wallmark begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 30 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a be-tecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Wallmark begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 25.

Ang. bidrag till driften av verkstäder för handikappade

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 30 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 63.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Härpå bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i mom. III och IV hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Punkten 31

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 32**Ang. bidrag till driften av verkstäder för handikappade**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göran Karlsson m. fl.* (I: 177) och den andra inom andra kammaren av herr *Hammarberg m. fl.* (II: 217), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, dels att särskilt driftbidrag efter arbetsmarknadsstyrelsens prövning skulle kunna utgå till huvudmännen för arbetsträningsinstitutioner med högre belopp än nu gällande maximibelopp av 2 000 kronor per arbetsplats och är, dels att bidrag till verkstäder för halvskyddad sysselsättning skulle utgå med högst två kronor för varje av partiellt arbetsför fullgjord arbetstimme;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 283) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 355), i vilka, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte besluta bifalla arbetsmarknadsstyrelsens förslag om nya bidragsregler för bidrag till driften av verkstäder för handikappade och i anledning därav anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 4 000 000 kronor förhöjt förslagsanslag om inalles 17 000 000 kronor;

Ang. bidrag till driften av verkstäder för handikappade

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 529) och den andra inom andra kammaren av herr *Wahrendorff m. fl.* (II: 639), i vilka, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära dels att särskilt bidrag måtte som nu utgå med 50 procent av redovisat underskott, dock ej med nu gällande maximibelopp 2 000 kronor per arbetsplats och år utan till denna del efter prövning av bidragsbeloppets storlek i varje särskilt fall, dels att bidrag till halvskyddad sysselsättning måtte utgå med högst 3 kronor per arbetstimme i stället för nu gällande 1 krona, allt enligt arbetsmarknadsstyrelsens framställning, dels att riksdagen till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för nästa budgetår måtte anvisa ett förslagsanslag av 17 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 529 och II: 639, I: 283 och II: 355 samt I: 177 och II: 217, de fyra förstnämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört rörande driftbidrag till verkstäder för handikappade;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 529 och II: 639 samt I: 283 och II: 355, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Nils-Eric Gustafsson, Harald Pettersson, Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred och *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 529 och II: 639 samt I: 283 och II: 355 och i anledning av motionerna I: 177 och II: 217, de fyra förstnämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anfört rörande driftbidrag till verkstäder för handikappade;

II. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 529 och II: 639 samt I: 283 och II: 355, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kronor.

Herr PETTERSSON, HARALD, (cp):

Herr talman! Den reservation som är fogad vid denna punkt i utskottets utlåtande avviker inte så mycket från vad utskottet anför, men den gör det i ett väsentligt avseende, och det är när det gäller ersättningen till företag som har halvskyddad verksamhet.

Arbetsmarknadsstyrelsen har ansett att en högre ersättning bör utgå än den nuvarande som uppgår till en krona per timme. Utskottet har stannat för två kronor, men vi reservanterna ansluter oss till arbetsmarknadsstyrelsens förslag om en timmersättning av tre kronor. Vi reservanter anser att den verksamhet som bedrivs inom företagen i de halvskyddade verkstäderna är mycket viktig. Vi har sett att man på många håll har uppnått goda resultat. Vad det nu framför allt gäller är att få industrier och andra företag mera intresserade för denna form av verkstäder för handikappade.

Herr talman! Med vad jag i korthet här har anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att utskottet i föregående punkt har tillstyrkt och riks-

Ang. bidrag till driften av verkstäder för handikappade

dagen beslutat göra det avsteget från regeringsförslaget att statsbidrag till *anordnande* av verkstäder för handikappade har väsentligt höjts. Däremot är det beklagligt att utskottet inte också ytterligare något velat förbättra förutsättningarna för *driften* av dessa verkstäder inom den s. k. halvskyddade verksamheten.

Som utskottet självt medger i sitt utlåtande är det av stor betydelse att industriföretag stimuleras att ta upp halvskyddad verksamhet, men trots att man från arbetsmarknadsstyrelsen sedan länge försökt stimulera denna verksamhet, har man ändå inte haft så stor framgång som varit önskvärt. Skälet till detta har varit av ekonomisk art. Statsbidraget kompenserar nämligen inte för hela kostnaden utan bara för en viss del. Bidraget är maximerat till 2 000 kronor per arbetsplats. Den begränsningen har arbetsmarknadsstyrelsen velat ha bort och ge högre kompensation i de fall — alltså inte överallt — då huvudmännen ger goda och differentierade träningsmöjligheter och kostnadskrävande och kvalificerade åtgärder vidtas.

Sedan har arbetsmarknadsstyrelsen också velat höja statsbidraget till de partiellt arbetsföra — inte bibehålla det vid en krona som regeringen föreslagit utan höja det till tre kronor. På den punkten har utskottsmajoriteten gått med på två kronor.

Jag anser att det är ganska viktigt att man verkligen förbättrar möjligheterna mer än vad denna lilla höjning från en till två kronor innebär. Driftbidragets stora förtjänst är ju att man kan få ett verksamt medel att föra handikappade ut i produktivt arbete, och det är ur alla synpunkter, samhällets såväl som de handikappades, utomordentligt betydelsefullt.

Med hänsyn till detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Vi har kommit till slutet av denna digra debatt som förts här kring elfte huvudtiteln, och jag kan faktiskt nu fatta mig mycket kort. Det gäller ju endast om man skall höja bidraget från en till två eller tre kronor. Vi har faktiskt ansett att en första höjning med 100 procent är tillfredsställande.

Då det gäller att ändra 2 000-kronorsgränsen för underskottets täckning har vi ansett att detta är något så pass nytt att man bör pröva det litet innan man vidtar några ändringar. Gränsen infördes i början av 1960-talet, och man kan ju knappast säga att man har så pass stor erfarenhet av detta att man nu utan någon som helst föregående utredning kan vidta förändringar.

Detta är inte någon av de stora frågorna i detta utskottsutlåtande. Men här har i varje fall motionärerna tillmötesgått, och här har man sökt komma till rätta med en besvärlig sak som tydligen alla är lika intresserade av.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 38.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 33—68

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 69

Anslag till statens utlänningskommission

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med avslag å motionen I: 365, av herr Lager, till Statens utlänningskommission: Avlöningar för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 3 787 000 kronor.

I motionen I: 365 hade yrkats avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Det är uppemot 4 miljoner kronor som utskottet här föreslår att riksdagen skall bevilja. Detta be-
lopp skall, såsom framgår av utlåtandet, användas för att avlöna personalen vid utlänningskommissionen. När detta förslag framlades av regeringen vid riksdagens början, begagnade jag

Anslag till statens utlänningskommission mig av rätten att motionsledes yrka avslag. Jag har inte några större förhoppningar om att riksdagen kommer att bifalla min motion, men jag har i alla fall velat framställa förslaget som en opinionsyttring mot att detta statliga verk fortfarande existerar.

Utlänningskommissionen tillkom under kriget i ett alldeles speciellt läge för att handlägga alldeles speciella ärenden. Läget var, att det rådde krig i Europa och i världen i övrigt och att våra grannländer var ockuperade. Det kunde ju utgöra en motivering för att kommissionen kom till. Men som bekant är det snart 20 år sedan detta onormala och exceptionella läge avvecklades, och vi har numera betydligt stillsammare förhållanden och helt andra möjligheter att utöva kontroll över utlännningar.

Jag kan inte underlåta att till kammarens protokoll läsa in några fall som jag känner till angående utlänningskommissionens behandling av visum-ansökningar.

För några år sedan ansökte den gamle mycket bekante tyske författaren Ludwig Renn om visum för att komma till Sverige och hålla ett föredrag i en vänskapsförening vid dess årsmöte. Utlänningskommissionen tillät inte Ludwig Renn att komma till Sverige, ett förhållande som den gången väckte ganska stor uppmärksamhet i svenska tidningar av olika politisk kulör.

I fjol, 1963, ansökte rektorn och föreståndaren för Greifswalds universitet — han är själv nordist — om att få komma till Sverige för att besöka bekanta. Det avslogs. Utlänningskommissionen lämnar inga motiveringar för sina avslag och andra beslut, och det är därför omöjligt att kontrollera om de är sakligt grundade eller inte.

Under de senaste åren har ett antal östtyska studerande, som läser nordiska språk och velat komma till Sverige, fått avslag av utlänningskommissionen på sina ansökningar om visum. Detsamma

Anslag till lånefonden för allmänna samlingslokaler

har skett med några doktorander, som här ville bedriva arkivstudier i arbetarrörelsens arkiv och hos Kooperativa förbundet. Det enda »brottsliga» eller farliga som jag har kunnat finna hos dem som sökt är att de talar mer eller mindre korrekt svenska.

Nu följer måhända utlänningskommissionen vissa regler och normer. Men man grips av ett stilla tvivel också på detta, när man ser att om det skapas en opinion kring ett bestämt fall och ny framställning görs efter några veckor, så beviljas denna, fortfarande utan motivering för vare sig det tidigare avslaget eller det senare beviljandet.

Jag har velat nämna detta, därför att jag anser att utlänningskommissionen inte längre har någon som helst uppgift att fylla. Visumkontroll och andra sådana saker borde ju kunna handläggas av andra myndigheter, måhända av utrikesdepartementet men också kanske inom polisväsendet, och i övervägande antalet fall som utlänningskommissionen enligt vad som redovisats haft att behandla, gäller det väl sådana frågor som egentligen arbetsmarknadsstyrelsen borde ta ståndpunkt till och handlägga.

Jag har velat anföra detta som motivering för yrkande om avslag på förslaget om anslag till avlöningar för detta ämbetsverk. Om riksdagen vill följa detta kloka förslag och vägra beviljandet av anslag, skulle ju utlänningskommissionen automatiskt komma att upphöra omkring den 1 juli i år av brist på pengar till avlöningar.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklaras den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 70—79

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 80**Anslag till lånefonden för allmänna samlingslokaler**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lånefonden för allmänna samlingslokaler för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 11) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Hagberg* (II: 13),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 367) och den andra inom andra kammaren av herr *Ringaby* (II: 434),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per Petersson m. fl.* (I: 527) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström* (II: 641).

I motionerna I: 11 och II: 13 hade hemställts om åtgärder till stöd åt bygdegårdar, godtemplarlokaler och Folkets hus i utglesningsområdena, förslagsvis enligt följande grunder: 1) avskrivning av hela den räntefria stående delen under den 10-årsperiod som lånen löpte; 2) nedsättning genom avskrivning av den statliga amorteringsdelen med samma procentsats som befolkningstalen sjunkit från lånets ikraftträdande till den 1 januari 1964 samt med ytterligare avskrivning av lånet med 10 procent som kompensation för den orättvisa åldersfördelning, som uppstått genom statliga åtgärder för de produktiva åldrarnas förflyttning.

Anslag till lånefonden för allmänna samlingslokaler

I motionerna I: 527 och II: 641 hade anhöllits, att såsom villkor för låns och bidrags erhållande skulle gälla, att lokalerna utrustades med vissa anordningar för handikappade.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 367 och II: 434 till Lånefonden för allmänna samlingslokaler för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 11 och II: 13 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 527 och II: 641 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Det är ju klart att bland den mängd frågor som detta utskottsutlåtande omspannar ter sig den fråga som tagits upp i motionerna I: 11 och II: 13 såsom jämförelsevis liten. Viss betydelse anser vi dock att den har för avfolkningsområdena i olika hörn av vårt land och självfallet då inte minst för Norrland, där avfolkningsprocessen är särskilt markant.

De motioner vi har väckt avser en hemställan i skrivelse till regeringen om åtgärder för ekonomiskt stöd åt samlingslokaler i de områden jag nämnt.

Jag ber att få ta tillfället i akt att en smula polemisera mot de motiveringar utskottet anfört för sitt avslagsyrkande. Huruvida det sedermera kommer att yrkas bifall till utskottets förslag kan jag emellertid inte veta nu.

Utskottet hänvisar här till det förekommande systemet med rekonstruktionsbidrag för sådana samlingslokaler som det här skulle gälla. Jag får säga att vi visserligen inte underskattar dessa bidrags betydelse, men vi har den erfarenheten att dessa inte innebär någon verklig lösning av problemet. De bidrag det här är fråga om och som avses kunna utgå i de fall, där driftsinkomsterna inte förslår till att täcka kostnaderna

för lokalerna i fråga, är ju så konstruerade att de inte utgår med mer än högst 15 procent av det aktuella låneunderlaget. Detta låneunderlag i sin tur beräknas inte på *hela* kostnaden för byggnaden, utan här är undantagna tomtkostnader, inventariiekostnader och vissa andra utlägg som man haft.

Vidare kan rekonstruktionsbidrag utgå endast om statligt lån för dessa samlingslokaler utgått och om dessa lån ännu inte hunnit slutbetalas.

Slutligen kan bidrag beviljas endast om vederbörande kommun — som det heter — i väsentlig omfattning medverkar till lokalföretagets rekonstruktion. Detta sistnämnda villkor är kanske det allra värsta, eftersom många kommuner är obenägna till sådan medverkan och erfarenheten säger oss att obenägenheten till medverkan är särskilt påfallande när det gäller folkets huslokaler i vissa kommuner i vårt land. Att det således finns många trösklar som är i vägen framgår också därav att från och med budgetåret 1960/61 och intill detta ögonblick har endast 17 sådana rekonstruktionsbidrag — till ett belopp av något över en halv miljon kronor — beviljats. Många ansökningar ligger fortfarande obehandlade, och dessutom finns det ett s. k. dolt behov på grund av att man anser det hopplöst att få ansökan om ett sådant bidrag beviljad med hänsyn till de trösklar som jag här erinrade om.

Låt mig också med några ord hänvisa till argumentationen i motionerna. Det är den av staten i viss utsträckning främjade människoexporten — vi tar oss friheten att kalla det människoexport — som har lett till en onödigt utglesning i de så kallade avfolkningsområdena. Det är också ett problem som har diskuterats synnerligen mycket under den tidigare behandlingen av detta utskottsutlåtande. Denna människoexport omfattar cirka 10 000 personer från Norrland varje år, vilka levereras till andra delar av landet, däribland för all del också till den del av landet där

Anslag till lånefonden för allmänna samlingslokaler

jag är bosatt. Där har enbart under två månader i år 500 människor från alla delar av landet sökt och erhållit arbete, av vilka två tredjedelar kommer från Norrland.

Vi vill inte påstå annat än att en viss strukturomvandling är nödvändig och att en viss befolkningsomflyttning sålunda kan anses vara sakligt motiverad. Men när det har tagit dessa former och det omfång som det här är fråga om, tar vi oss friheten att anse att en del av denna omflyttning kan rubriceras som en indirekt tvångsmässig människoexport.

Med en riktig, av staten ledd lokaliseringspolitik skulle denna export inte behövt få denna omfattning. Ett av omflyttningens många problem är att möjligheterna till ett aktivt socialt, politiskt och kulturellt liv starkt beskurits i avfolkningsområdena. Detta har inte skett bara i Norrland utan också i andra delar av landet.

Herr talman! Vi anser att i någon liten mån detta skulle kunna motverkas genom de åtgärder som vi har föreslagit i motionerna och att därför dessa mer långtgående åtgärder än de nu gällande bör vidtas.

Jag ber därför få yrka bifall till dessa båda motioner I: 11 och II: 13.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! För undvikande av konstitutionella svårigheter skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag, men jag ber samtidigt, herr talman, att få påpeka att i utskottsutlåtandet vid denna punkt också behandlas en motion av herr Per Petersson i denna kammare, som utskottet skriver mycket välvilligt om och som går ut på att försöka fastställa sådana bestämmelser för statsbidrag till samlingslokaler, att de handikappade får lättare att komma till dem. Det är mycket glädjande att utskottet har skrivit välvilligt på den punkten.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Därefter gjordes enligt de rörande mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 11 och II: 13; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. III hemställt.

Punkterna 81 och 82

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstatligande av Vetenskapsakademiens forskningsinstitut för experimentell fysik m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1964/65 till Statistiska centralbyrån: Centralt företagsregister m. m. och till Bidrag till skattetyngda kommuner, m. m., jämte vissa motioner.

Ang. bidrag till skattetyngda kommuner, m. m.**Punkterna 1 och 2**

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Ang. bidrag till skattetyngda kommuner, m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till skattetyngda kommuner, m. m., för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 90 000 000 kronor.

De av 1962 års riksdag beslutade grunderna för bidrag till skattelindring åt synnerligen skattetyngda kommuner byggde på en indelning i tre gränsunderlagsområden mot tidigare två. Gränsunderlaget utgjorde för kommuner i Norrbottens län och den del av landskapet Lappland som inginge i Västerbottens län 80 procent, för kommuner i återstående del av Västerbottens län samt Jämtlands och Väster-norrlands län 70 procent ävensom för övriga kommuner 55 procent.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förcheft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Svedberg m. fl.* (I: 124) och den andra inom andra kammaren av herr *Ekström* i Iggesund *m. fl.* (II: 152), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte antaga ett i motionerna framlagt förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 18 maj 1962 (nr 168), vilket förslag avsåg, att för landskapet Hälsingland skulle tillämpas samma gränsunderlag som för Jämtlands och Västernorrlands län.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte till Bidrag till skattetyngda kommuner, m. m., för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 90 000 000 kronor;

2. att motionerna I: 124 och II: 152 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! På denna punkt om anslag med 90 miljoner kronor för skattelindring till skattetyngda kommuner finns en motion, likalydande i denna kammare och i andra kammaren, i vilken föreslås viss justering av de bestämmelser som gäller för erhållande av detta stöd.

I motionen erinras först om de bestämmelser som gäller. Först och främst skall utdebiteringen i kommunen överstiga 11 kronor per skattekrona. Vidare skall skatteunderlaget i kommunen understiga viss procent av medelskatteunderlaget i rikets samtliga kommuner. I det hänseendet är landet indelat i tre grupper. Vi har först den allra nordligaste gruppen, Norrbottens län och västra delen av Västerbottens län. Där skall skatteunderlaget i kommunen understiga 80 procent av medelskatteunderlaget. Sedan finns en mellangrupp — återstående del av Västerbottens län samt Jämtlands län — där det stipuleras 70 procent. För övriga kommuner gäller 55 procent för att erhålla denna skattelindring.

I denna motion erinras om att Gävleborgs län när det gäller geografisk indelning av riket brukar höra till Norrland, men att man kan konstatera att länet i detta hänseende hänförs till den södra delen av landet. Det framhålls även att det är en ganska väsentlig strukturskillnad mellan Hälsingland och Gästrikland — de bägge landskap som bildar Gävleborgs län. Från Hälsingland sker ständig utflyttning — sista året minskade befolkningstalet med 1 500. Gästrikland däremot visar en fortgående ökning. Dock kan inte Gästrikland absorbera allt vad Hälsingland minskar.

Det har även beaktats i andra sammanhang att Hälsingland har samborighet med Norrland och landskapen närmast norr om Hälsingland. Jordbruksstödet och mjölkpristillägget utgår efter samma normer i norra delen av Gävleborgs län som i Västernorrlands län. Detta gäller även t. ex. dispositions-

Ang. bidrag till skattetyngda kommuner, m. m.

rätten till investeringsfonderna, där man skiljer mellan Gästrikland och Hälsingland, liksom när det gäller stödet till byggande av industrilokaler i kommunerna, som går genom arbetsmarknadsstyrelsen och diskuterades ingående för en stund sedan. Även i dessa hänseenden räknar man alltså Hälsingland till det övriga Norrland.

Tittar man på skatteunderlaget och jämför Gästrikland, Hälsingland och Medelpad, finner man att Gästrikland har ett skatteunderlag av 45,25 skattekronor per invånare, Medelpad har 48,18, medan Hälsingland har endast 35,70 skattekronor per invånare.

Motionärerna har menat, att dessa faktiska uppgifter motiverar att Hälsingland hänföres till mellangruppen i landet när det gäller skattelindring, och motionen utmynnar i detta förslag.

När man sedan tittar på hur statsutskottet har behandlat detta ärende finner man att motionen remitterats till 1958 års skatteutjämningskommitté. Det må nu vara riktigt, ty skatteutjämningskommittén har utarbetat de bestämmelser som nu finns och är, som vi vet, sysselsatt med att utarbeta nya regler. Den väntas komma med förslag om något år.

Skatteutjämningskommittén hänvisar till vissa tabeller, som införts i statsutskottets utlåtande. Där visas de kostnader som skall täckas av allmän kommunalskatt i olika kommuner. Där har först tagits Götaland och Svealand och sedan Gävleborgs län samt de nordliga länen. Man måste medge att tendensen i dessa tabeller pekar på att Hälsingland kanske i skattehänseende har ett litet fördelaktigare läge än Väster-norrlands län, men samtidigt måste man anmärka att tabellerna är litet förlegade; de är sedan 1960. Sedan dess har ändå en hel del hänt i Hälsingland, bl. a. har befolkningen minskat med 3 600 personer.

På sidan 8 i utlåtandet redovisas från kommittén en annan tabell av mera aktuell datum, nämligen för år 1963, där man har en fördelning efter den totala

utdebiteringen i kommuner med skatteunderlag understigande 70 procent av medelskatteunderlaget. Där jämförs Kalmar län och Gotlands län med landskapen i Gävleborgs län samt de fyra nordliga länen, och såvitt jag kan bedöma pekar vad som framkommit på att de synpunkter som framföres i motionen kan ha ett visst berättigande. Man kan sålunda konstatera att medelutdebiteringen för Kalmar län, Gotlands län och landskapet Gästrikland är 16 kronor per skattekrona. För Hälsingland och Väster-norrlands län är utdebiteringen i runt tal 17 kronor, för Västerbottens län 17:50 och för Jämtlands och Norrbottens län 18 kronor per skattekrona. Det finns sålunda skäl för de synpunkter som framföres i motionen.

Det tycker emellertid inte 1958 års skatteutjämningskommitté, och det tycker inte heller statsutskottet som yrkar avslag på motionen och säger att kommunerna i Hälsingland i kostnads- och utdebiteringshänseende inte intar en så ogynnsam ställning att tillräckliga skäl kan sägas föreligga att nu företaga en justering. Utskottet menar att det finns en viss skatteorättvisa men att den inte är så stor att den kräver någon åtgärd. Det innebär dock att dessa kommuner förlorar inemot 3 miljoner kronor per år, och jag är inte övertygad om att kommunalmännen i de fattiga glesbygdskommunerna i Hälsingland är av samma mening som statsutskottet.

Herr talman! Då jag förstår att det är alldeles ogörligt att tänka sig att rubba ett enhälligt statsutskott vill jag endast till sist uttala den förhoppningen att 1958 års skatteutjämningskommitté skall bygga sina förslag på en mera aktuell statistik, än vad den tydligen har gjort i detta remissutlåtande, när kommittén kommer med förslag om nya bestämmelser.

Herr SVENSSON, RIKARD, (s):

Herr talman! Utöver vad den föregående talaren pekade på i statsutskottets

Ang. fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun

utlåtande vill jag bara understryka vad skatteutjämningskommittén nyligen har sagt, nämligen att det enligt nuvarande bestämmelser finns en viss möjlighet för Kungl. Maj:t att överföra kommuner som är sämre ställda än flertalet inom samma område till ett högre procent-satsområde. Gränserna är alltså inte alldeles fixa. Därtill kommer att vi ju vet att skatteutjämningskommitténs förslag kan väntas under året och att vi nästa år får pröva hela denna fråga.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av institut för verkstadsteknisk forskning;

nr 50, i anledning av väckta motioner angående pensionerna vid de av staten övertagna enskilda järnvägarna;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för Chalmers provningsanstalt, m. m.; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1964/65 till ersättning i anledning av nedläggning av viss tullstation.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner angående fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 35, av herrar *Torsten Andersson* och *Nils-Eric Gustafsson*, samt II: 47, av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl.; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 202, av herr *Hedström* m. fl., och II: 250, av herr *Svanberg* m. fl., vari föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av gällande bestämmelser rörande den s. k. huvudkontorsandelen vid bolags kommunala beskattning jämte därmed sammanhängande frågor.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 35, av herrar *Torsten Andersson* och *Nils-Eric Gustafsson*, samt II: 47, av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl., ävensom

2) de likalydande motionerna I: 202, av herr *Hedström* m. fl., och II: 250, av herr *Svanberg* m. fl.,

samtliga motioner angående fördelningen av beskattningsrätten mellan produktionskommun och huvudkontorskommun,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Det förefaller kanske något onödigt att ta till orda då det står ett enhälligt bevillningsutskott bakom utlåtandet, men i egenskap av motionär — det gäller motionerna I: 202 och II: 250 — vill jag säga några ord.

Det begäres i motionerna en översyn av gällande bestämmelser beträffande huvudkontorsandelen vid bolagens kommunala beskattning och därmed sammanhängande frågor. Vad som spö-

Ang. kommunernas upplåning för vatten- och avloppsanläggningar

kar i motionerna är närmast fördelningen av LKAB:s beskattning mellan å ena sidan norrbottenskommunerna och å andra sidan Stockholms stad. Av bevillningsutskottets betänkande framgår att denna fråga har varit prövad i olika kommunala instanser och att man kommit fram till att 7,5 procent borde gälla för Stockholms stad. Bevillningsutskottet säger nu att man inte behöver göra någon utredning om eller ändring av nu gällande bestämmelser.

Jag vill citera vad utskottet har kommit fram till. Utskottet skriver: »Enligt utskottets mening bör vid huvudkontorsandelens bestämmande — därest intresseprincipen skall upprätthållas i den utsträckning som förutsatts vid fördelningsregeln tillkomst — restriktivitet iakttas när det gäller att gå utöver den för normalfallen fixerade femprocentsgränsen.» Jag ber, herr talman, att just på den punkten få instämma i vad utskottet har kommit fram till.

Det har också i betänkandet klarlagts att riksdagen 1963 i samband med behandlingen av proposition 84 om kraftverksrörelse fann att 5 procent skulle vara den s.k. huvudkontorsandelen.

I fallet LKAB är det så att av drygt 7 000 anställda är 66 personer, alltså inte fullt 1 procent av antalet anställda i företaget, bosatta inom Stockholms stad. Jag har fått den uppgiften från LKAB:s ledning, att inte mindre än 46 personer, som inte ingår i siffran 66 men är direkt underställda huvudkontoret, är placerade i Kiruna, Malmberget och Luleå. Det är alltså inte mer än ett halvt huvudkontor här i Stockholm med hänsyn till att så många som handlägger centrala frågor i företaget är bosatta utanför den plats dit huvudkontoret är förlagt.

Under sådana omständigheter borde en annan rättstillämpning, som det står i utskottets utlåtande, leda fram till att man inom ramen för nu gällande skattebestämmelser skulle kunna få en rättelse till stånd. Jag tolkar alltså be-

villningsutskottets betänkande på den punkten så, att riksdagen skulle ställa sig enigt bakom denna tolkning av bevillningsutskottets betänkande nr 36.

Herr talman! Jag har inget yrkande i övrigt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Island för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. kommunernas upplåning för vatten- och avloppsanläggningar

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner angående kommunernas upplåning för vatten- och avloppsanläggningar.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 335 i första kammaren av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Torsten Andersson* samt nr 360 i andra kammaren av herr *Larsson* i Luttra m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder, varigenom kommunernas upplåning för byggande av vatten- och avloppsanläggningar på kreditmarknaden likställdes med lån för bostadsproduktion beträffande såväl lånemöjligheter som räntesatser.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 335 och II: 360 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. kommunernas upplåning för vatten- och avloppsanläggningar

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Man kan tycka att det är lönlöst att ta upp den här frågan nu, när utskottet så enhälligt har avstyrkt motionen. Jag har sett på utskottets betänkande, och framför allt har jag sett på de remissuttalanden som utskottet inte stöder sig på men likväl anför. Jag konstaterar en påtaglig oklarhet i såväl riksbankens som Stadsförbundets och Kommunförbundets utlåtanden. Man vet liksom inte riktigt hur man vill ställa sig och vinglar mellan uppfattningen att det numera skapats så gott om pengar och uppfattningen att det är omöjligt att få några pengar på grund av förefintliga kreditrestriktioner. På så lösa grunder argumenterar man lite hit och dit.

Jag tycker att bankoutskottet i detta fall gör saken betydligt enklare för sig. Det konstaterar att förslag av samma innebörd tidigare har framlagts och att liknande förslag senast behandlades i samband med 1962 års proposition om likviditets- och kassakvotslag. Utskottet påpekar att det då i sitt utlåtande nr 17 framhöll vikten av att klart avgränsa de sektorer där sådana speciella förhållanden råder som motiverar en prioritering. I anledning av motioner med samma yrkande uttalade utskottet som sin bestämda uppfattning att någon ytterligare prioritering av detta slag icke borde ske inom kreditpolitiken.

Observera att detta om gränsdragningen här är oklart. Man uttalar att man vill ha en klar gränsdragning men säger att man inte vill ha någon ändring. Det är omöjligt att logiskt klara ut varför byggandet av ett hus skulle vara av annan angelägenhetsgrad än de vatten- och avloppsanläggningar som är nödvändiga för husbyggandet. Det betyder, att man har en gränsdragning, som man inte vill ändra, och så påstår man att den är klar!

Sedan kommer utskottet till sitt slutomdöme: »Vid förnyad prövning av frågan har utskottet icke funnit skäl att ändra denna ståndpunkt.» Ja, det är

mycket enkelt att resonera på det sättet.

Att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sin framställning om anslag avseende budgetåret 1963/64 konstaterade att eftersläpningen, d. v. s. icke utbetalade men till betalning klara företag, uppgick till en beräknad anläggningskostnad av 850 miljoner och att beloppet fortfarande bara växer tycker jag bör nämnas i sammanhanget.

Den år 1959 beslutade partiella statsbankrutten på väg- och vattenbyggnadsområdet innebar att bidraget skars ned från åtskilligt över 30 procent till i genomsnitt 20 procent. Med hänsyn till samma år beslutade övergångsbestämmelser går det inte att räkna med att eftersläpningen utgör 20 procent av 850 miljoner, utan de gamla bidrag som inte har utbetalats ligger med här, och vi har således att räkna med ett belopp på mellan 200 och 300 miljoner kronor.

Från myndigheternas sida har anförts — och det tycker jag att de av herrarna i bankoutskottet som har någon anknytning till landskommuner kunde komma ihåg — att eftersläpningens tillkomst enligt vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger beror på att det under de senaste åren förekommit många företag i landskommuner med förhållandevis långa ledningar, som dragit betydande kostnader. I klartext betyder detta att det i stor utsträckning gäller landskommunernas pengar och att eftersläpningen i mycket stor utsträckning går ut över landskommunerna.

Svenska kommunförbundet är ett ganska blandat sällskap och resonerar också litet hit och dit. Kommunförbundet förklarar ändå att onekligen talar »starka skäl för att lånemöjligheterna för vatten- och avloppsanläggningar bör likställas med vad som gäller för bostadsproduktionen». Ja, onekligen!

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen suckar i sin framställning om medel för 1964/65: »De ränteförluster som åsam-

Ang. kommunernas upplåning för vatten- och avloppsanläggningar

kas bidragstagarna på grund av ej ut-bekomna statsbidrag är avsevärda och minskar bidragsgivningens stimulerande effekt då det gäller investeringar i samhällsnyttiga vatten- och avloppsanläggningar.» Det konstaterandet tycker jag är något att ta fasta på, ty det är så sant som det är sagt. Uppgiften att den alltiämt växande eftersläpningen skulle vara inhämtad i början av 1970-talet må trösta den som det kan. Det anges samtidigt att förutsättningen härför skulle vara att kostnadsläget förblir oförändrat. Det tror väl inte ens statsrådet, mycket mindre finansministern eller bankoutskottet, som ju har hand om inflationen.

Åter och åter har vi från landsbygds-håll bedrivit en praktisk lokalisering-politik och försökt att få fram de mindre tätorterna. Vi har därför också yrkat på högre anslag i budgeten så att dessa bidrag skulle kunna utgå. Regelmässigt har det blivit avslag. Ungefär lika regelmässigt har nådiga överheten en smula höjt anslaget året efter. Vi skall inte glömma vem som har hand om initiativförmågan och därmed ansvaret! Budgetåret 1961/62 var anslaget 45 miljoner, 1962/63 55 miljoner, 1963/64 70 miljoner, och i år föreslås nu 80 miljoner kronor. Målsättningen — under vissa förutsättningar, förstås — är att man skall ha kommit i kapp någon gång på 1970-talet. Man tycker att de kommuner som på detta sätt regelmässigt i sex års tid får vänta på de pengar som de fått löfte om åtminstone borde få bättre möjligheter att låna pengar. Utsikten att primärkommuner och landsting skall tvingas att åter och åter pressa upp skatten är inte uppflytande. Finansministerns målsättning angavs i ett fördrag som han nyligen höll vid ett kommunförbundsmöte i Uppsala. Finansministern förklarade då att han tyckte att över 20 kronor i sammanlagd utdebitering borde man inte gå. Det är ju också en sorts målsättning. Det är sådant som man vid högtidliga tillfällen kallar »kommunal skatteutjämning».

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de föreliggande motionerna.

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Ferdinand Nilsson säger att denna fråga var uppe år 1962 då riksdagen diskuterade frågan om beredskapslagar gentemot bankerna. Även vid det tillfället anfördes motionsvis önskemål om prioritering av dessa lån.

Vad som var intressant i den diskussionen var en deklaration från en partikollega till herr Ferdinand Nilsson, som sade: »Centerpartiet hävdar som en grundprincip att kreditmarknaden så snart ske kan frigöres från den hittillsvarande ordningen med prioritering av vissa kreditbehov.» Längre fram i sitt anförande yttrade samme talare: »Nu måste vi emellertid konstatera att majoriteten här för närvarande inte är benägen till prioriteringens borttagande. Vi måste därför i dagens läge söka en annan handlingslinje.» Denna andra handlingslinje skulle innebära att så länge prioritering av bostadssektorn består skulle vissa andra länge eftersatta kreditbehov sättas innanför den prioriterade ramen. Det gällde då främst jordbruket och trädgårdsnäringen men även lån till vatten och avlopp, vilka vi diskuterar i dag.

Riksdagsmajoriteten var obenägen att utöka prioriteringen då, och jag skulle förmoda att den är ännu mindre benägen i dag att göra det. Den svenska kapitalmarknadens resurser får väl ändå sägas vara större i dag än vad den var för två år sedan. Dessutom förekommer, såsom riksbanksfullmäktige framhåller, icke längre några direkta placeringsrekommendationer till kapitalmarknadsinstitutet.

Herr Ferdinand Nilsson säger att gränsdragningen är oklar. Jag kan inte förstå att gränsen blir klarare, om den sättes så att även lån till vatten- och avloppsanläggningar omfattas av prioriteringen. Om så sker, kommer man

Ang. kommunernas upplåning för vatten- och avloppsanläggningar

osökt att tänka även på behovet av gator. Vi behöver ju vid byggandet av hus inte enbart vatten och avlopp, utan vi behöver också någonting att gå på, och även det kostar pengar.

En rättvisare gränsdragning skulle väl inte åstadkommas genom en utvidgning av prioriteringen.

Eftersläpningen i fråga om statsbidragen till dessa anläggningar är givetvis också ur kommunal synpunkt en bekymmersam sak. Det är emellertid en annan fråga än den vi nu talar om, således upplåningen. Vad herr Ferdinand Nilsson här anfört föranleder inget ändrat ståndpunktstagande från min sida.

Jag yrkar alltså bifall till bankoutskottets utlåtande.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det var en ljuspunkt i herr Augustssons anförande när han ändå konstaterade — det visar ju också all kommunal erfarenhet — att det är besvärligt för kommunerna att behöva vänta sex år på bidrag som ställts i utsikt för vatten- och avloppsanläggningar. Då tycker jag att vi har en gemensam utgångspunkt.

Ingen av oss vill tydligen heller jäva väg- och vattenbyggnadsstyrelsens siffror, som förra året visade en eftersläpning på 850 miljoner kronor, en eftersläpning som växer, vilket också intygas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Under sådana förhållanden kan man konstatera, att det ändå är några hundra miljoner kronor som kommunerna får vänta på, i regel sex år, men ibland ännu längre tid. När nu staten dels inte kan betala ut pengarna, så att kommunerna får dem i tid, och dels har gjort den där kullerbyttan, då procentsatserna skrevs ned, är det då, herr Augustsson, orimligt att säga att staten åtminstone borde göra så mycket, att den underlättade upplåningen?

Herr Augustsson säger nu att alla gränsdragningar har sina brister och att det kan tänkas att även andra anlägg-

ningar bör ges prioritet. Det skall jag inte på något sätt förneka, men vi får väl ändå säga att det på ingen annan punkt är mera brännande än denna, där staten på ett så skandalöst sätt har försummat de förpliktelser som staten ändock själv har påtagit sig. Är det under sådana förhållanden orimligt att sätta i fråga, att denna upplåning underlättas?

Sedan kan man naturligtvis hänvisa till att visserligen finns det här formellt inte några direktiv från riksbanken, men vi som vet hur svårt det är att få pengarna, måste inse att det skulle vara önskvärt att ett uttalande hade gjorts om att det här gäller uppgifter som — eftersom staten har sumpat sin insats — är av sådan angelägenhetsgrad, att de bör tillgodoses. Jag tycker att det resonemanget är rimligt. Jag förstår att människor kan säga att det finns andra saker, som det också behövs pengar till, men ingenstans förekommer det en urholkning av bidragen som i detta fall, där kommunerna kan få vänta, som jag har sagt, omkring sex år på att få ut dem. Räkna ränta på dessa pengar, herr Augustsson, och räknat ut vad det innebär i fråga om rabatter av dessa bidrag, så kommer herr Augustsson fram till, jag höll på att säga, ett fortsatt Görtzens system att klara statens förbindelser.

Att det inte är rimligt och bra tycker jag vi kan vara överens om, när staten inte vill skaffa pengarna och betala ut dem till kommuner som är berättigade att få pengarna. Är det då för mycket begärt att åtminstone upplåningen prioriteras?

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson talar om att det i denna fråga borde finnas en gemensam nämnare — jag förmodar att det skulle vara kommunala bekymmer över huvud taget.

Av motionens slutkläm framgår inte att huvudsaken är att hämta in efter-

Ang. kommunernas upplåning för vatten- och avloppsanläggningar

släpningen utan att det gäller att få en vettig finansiering av de investeringsobjekt som finns. Vi måste väl skilja på dessa två frågor. När det gäller bostadsbyggande och liknande saker är det fråga om långfristigt kapital, men när det gäller vatten- och avloppsanläggningar är det mera fråga om kortfristigt kapital.

Vad som egentligen borde vara ett gemensamt intresse — och är det, förmodar jag — är väl att vi får en kapitalmarknad som kan tillfredsställa både kommunernas och alla övrigas kapitalbehov. Men i dagens besvärliga läge på kapitalmarknaden vill vi kanske alla se just den sektor prioriterad, som vi mest kommer i beröring med och där vi ser investeringsbehovet alldeles inpå oss. Kommunalmannen har sina akuta problem och företagaren sina, men lösningen kan ju inte ligga i att man prioriterar den ena eller den andra sektorn allteftersom man får lust till det — til syvende og sidst blir dock de samlade tillgångarna på kapitalmarknaden avgörande såväl för herr Ferdinand Nilsson i hans kommunala engagemang liksom för mig och företagarna och över huvud taget alla andra i olika avseenden.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Herr Augustsson och jag hade litet svårt att förstå varandra, och det har sin förklaring.

Jag har tidigare årligen under ett antal år väckt en lång motion om eftersläpningarna och refererat siffermaterial; dessutom har jag i en liten stump, som skulle gå till bankoutskottet, begärt prioritering med åberopande av samma motivering. För mig är det inte något stort steg mellan dessa saker. Kan man inte få pengarna, så bör man väl ändå i all rimlighets namn få låna dem. Är detta så svårt att begripa? Jag kan inte hjälpa att den saken för mig ter sig alldeles självklar.

Nu säger herr Augustsson — och

det är så svenskt att det är riktigt roligt — ja, men det riktiga och perfekta är att vi får en kreditmarknad som tillgodoser alla behov! Och så tillägger han: men det är ju omöjligt. Och därmed slipper man göra någonting!

Inte är vi ute i kommunerna hjälpta med det, när vi tvingas ligga ute med mellan 200 och 300 miljoner kronor. Vi vet alla att kapitalmarknaden inte är så perfekt och välordnad, att det finns pengar till kommunernas, företagarnas och alla andras behov. Kan man då inte säga, att när staten har åtagit sig speciella förpliktelser på ett område bör det vara ett särskilt skäl för att klara just dem?

Nu förstår jag, att man i viss mån kommer bort från vardagsbekymren när man sitter i bankoutskottet och bedömer de stora, omfattande perspektiven för vår ekonomiska planering och den penningvårdande verksamheten; jag vet inte om det är ett tryckfel eller ett resultat av arbetet när det talas om den ständigt fortskridande inflationen. Men borde det ändå inte vara möjligt att förstå den uppfattningen, att på den och den punkten där staten åtagit sig förpliktelser skall man ordna det så att förpliktelserna infrias snabbare eller att, där finns det skäl för en låneprioritering?

Jag förstår att saken kan te sig anorlunda för dem som är inställda på de stora, omfattande perspektiven, men det hjälper inte oss vardagsmänniskor med våra små kommunala bekymmer.

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson talar om att bankoutskottet eventuellt har för stora vyer och därför — underförstått — inte kan begripa de här mindre problemen.

Till det skulle jag vilja säga — jag såg just i dagens tidningar att ett känt varuhus i Göteborg firar 100-årsjubileum — att om vi genom prioritering,

Ang. utnyttjande av automatisk databehandling i riksdagsarbetet

gjorde hela kapitalmarknaden till något slags varuhus, så skulle det i varje fall inte underlätta lösningen av våra problem. Jag tror knappast att det skulle bli möjligt att föra någon som helst penningpolitik med en kapitalmarknad av det slag som vi då skulle ha.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Ja, herr talman, och just därför har jag skjutit in mig på den här detaljen, där staten har en hedersskuld att infria.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckt motion om ett särskilt kreditinstitut för investeringar i enskilda fritidshem; och

nr 21, i anledning av väckta motioner om en aktiv samhällsplanering av glesbygder, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. utnyttjande av automatisk databehandling i riksdagsarbetet

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner angående utnyttjande av automatisk databehandling i riksdagsarbetet.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 23 i första kammaren av herr Nyman och nr 26 i andra kammaren av herr Wedén, hade hemställts, att

riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att statskontoret måtte få i uppdrag att utreda i vad mån tekniska, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar föreläge för att ADB-tekniken i en framtid skulle kunna utnyttjas i riksdagsarbetet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I:23 och II:26 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Datamaskin i riksdagsarbetet! Idén kan synas synnerligen befängd, men skulle inte en datamaskin i riksdagen kunna vara ett av de mål som kan tänkas bli realiserade till år 1989 enligt måttet: »Mot nya djärva mål», som regeringspartiet har som motto för sin 75-årskonferens. Detta är en förhoppning som motionärerna har, och den som lever får se.

En och annan värderad kammarledamot har skämtsamt undrat, hur det skall gå för oss riksdagsmän, om vi får en datamaskin. Vi kanske rentav inte skulle behöva vara här i riksdagen. Det tycks finnas en osäkerhet om datamaskinens användningsområde och hur den kommer att påverka människans liv i framtiden. Det lär också ha funnits en sådan osäkerhet och oro i Lund. Jag citerar en studenttidning, som skämtsamt skriver: »Sedan humanisterna slutligen fått klart för sig att det inte är i själva humanisten, som hålet skall stansas, utan i ett särskilt kort, har oppositionsstormen börjat tystna.»

En datamaskin kan följa sitt program och ingenting annat, eller som det heter i motionen I:23: »ADB är ett mycket tidssparande hjälpmedel, men blir aldrig något annat än vad den mänskliga tanken och viljan gör det till.» Damer och herrar riksdagsledamöter kan vara lugna!

Bakom idén om datamaskin i riksdagsarbetet ligger övertygelsen att den

Ang. utnyttjande av automatisk databehandling i riksdagsarbetet

skall kunna göra arbetet i utskott och kanslier effektivare genom att skapa möjligheter att pröva utfallet av olika alternativa lösningar. Automatisk databehandling skulle också kunna bli de olika partierna och de enskilda riksdagsledamöterna till stor hjälp vid prövning av olika förslag och för att få underlag för olika bedömanden o. s. v. Det synes därför motionärerna som om en datamaskin som hjälpmedel i riksdagsarbetet vore något som syftar mot nya djärva mål.

Motionärerna har velat ge statskontoret i uppdrag att utreda i vad mån tekniska, organisatoriska och ekonomiska förutsättningar föreligger för att ADB-tekniken i en framtid skall kunna utnyttjas i riksdagsarbetet.

Bankoutskottet har med anledning av statskontorets remissvar ansett att frågan är för tidigt väckt och därför är en utredning icke motiverad nu. Motionernas syfte torde emellertid i allt väsentligt vara tillgodosett genom att statskontoret förklarat sig berett att fortlöpande hålla statsmakterna orienterade om hur ADB-teknikens tillämplighet i detta hänseende utvecklas.

Jag vet icke, herr talman, om det skall betraktas som en kritik eller ett beröm att en motion väcks för tidigt. Med tanke på att de flesta väcks för sent och därför avslås så kanske en för tidigt väckt motion ändå må betraktas som förutseende, ovanlig och djärv. I alla händelser tycker jag mig av statskontorets remissvar kunna utläsa att idén om en datamaskin i riksdagsarbetet ingalunda är orealisierbar, utan något som allvarligt kan prövas. Tekniskt är det nämligen möjligt. Troligen är det så, att statskontoret saknar tillräckligt med personal för en sådan utredning som motionärerna har begärt. Det är där frågan först måste angripas. Jag kan icke helt hålla med utskottet om att motionernas syfte i allt väsentligt är tillgodosett genom statskontorets fortlöpande orientering om ADB-teknikens tillämplighet då det gäller riksdagsar-

betet. Det beror väl också på det intresse som riksdagen visar för denna fråga och de resurser som ställs till statskontorets förfogande och inte minst ledamöternas förmåga och vilja att skåda mot nya djärva mål.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr PALM (s):

Herr talman! Motionären borde väl rent allmänt vara nöjd med den skrivning utskottet gjort — bankoutskottet brukar ju leverera kärva skrivelser — när det har använt den formulering som herr Nyman själv refererade till, nämligen att man anser frågan vara för tidigt väckt. Detta innebär inget brutalt avslag på tanken, utan man vill ha möjligheterna öppna och se vad som kan hända i en framtid.

Herr Nyman anför i sin motion, att riksdagens möjligheter att i utskotts- och kansliarbete pröva bärigheten och utfallet av olika alternativa förslag och lösningar är en angelägenhet av stor vikt icke minst för riksdagens möjligheter att arbeta effektivt. Vidare konstaterar han i motionen: »1962 års riksdag beslöt, att matematikmaskinnämnden skulle inlemmas i statskontoret, som därigenom blev centralt organ för ADB-frågor.»

Jag skulle kunna göra historieskrivningen något fylligare med att erinra motionären om att regeringen sedan dess har tillsatt två utredningar — det var någon gång i december — dels en utredning rörande olika rationaliserings- och besparingsåtgärder samt kostnadsredovisningsfrågor inom statsförvaltningen, dels en särskild utredning om vad som skall kunna åstadkommas i fråga om kostnadsredovisningen inom försvarets område. Om herr Nyman hade läst Från departement och nämnder med lika stor uppmärksamhet som han läst socialdemokratiska partiets jubileumsaffisch, hade han haft tillgång till ett större material. Det är väl bl. a. detta som statskontoret vill erinra om

Ang. utnyttjande av automatisk databehandling i riksdagsarbetet

i sitt remissvar, ty statskontoret är inkopplat i dessa två utredningar på ett mycket intimt sätt.

Jag har framför mig direktiven för den utredning, som regeringen tillsatt för undersökning av frågor angående kostnadsredovisningen inom försvaret. Det handlar ju här om mycket svår-gripbara saker, och i direktiven står klart att det är angeläget att undersöka »i vad mån det för närvarande sker en tillfredsställande redovisning av insatser, resultat och — som följd därav — effektivitet inom olika områden av försvarsverksamheten samt, där så icke är fallet, huruvida nya metoder kan införas som medger en dylik redovisning. — — De sakkunniga bör i första hand behandla de industriellt präglade verksamhetsgrenarna och framlägga förslag beträffande dem. De bör emellertid vara oförhindrade att, i den mån de finner det lämpligt, utsträcka sina undersökningar även till andra områden av försvarsverksamheten.»

Liknande direktiv finns för utredningen i fråga om statsförvaltningen i dess helhet, och jag känner ganska väl till de personer som sysslar med detta utredningsarbete som i hög grad kommer att omfatta ämbetsverken. Då detta utredningsarbete redan påbörjats finns det alla skäl att avvakta vad som kan åstadkommas på den vägen, innan man börjar överväga att införa den föreslagna maskinella utrustningen på Helgeandsholmen.

Detta är avsikten med utskottets skrivning, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion angående riksdagens behov av service för utlandskontakter; och

nr 24, i anledning av väckt motion om livränta till fru Ebba Tranæus.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner om lagstadgad skyldighet för politisk organisation att offentligt redovisa sin finansiering;

nr 20, i anledning av väckta motioner om enhetliga avgifter för polismyndighets förvaring av upphittat gods; och

nr 21, i anledning av väckta motioner angående traktamentsersättningen till ledamot av jury i tryckfrihetsmål.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få lämna ett par meddelanden angående återstående arbetsplaner under april månad.

Till en början vill jag erinra om att nästa tisdag, den 28 dennes, hålles dels arbetsplenium, dels frågestund. Plenum börjar kl. 14.00. Vidare vill jag meddela att jag avser att föreslå kammaren att avbryta sina överläggningar nu på fredag, den 24/4, omkring kl. 17.00, på tisdag den 28/4 senast kl. 18.00, och på onsdag den 29/4 omkring kl. 18.00.

Ordet lämnades på begäran till herr ANDRE VICE TALMANNEN, som anförde:

Herr talman! Jag hemställer, att kammaren för sin del ville besluta, att ett särskilt utskott, bestående av tjugu

ledamöter, tio från vardera kammaren, skall tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition nr 138, angående studiesocialt stöd till studerande ungdom, än även de ytterligare framställningar, som av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner gjorts eller kan komma att göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; ävensom att andra kammaren inbjudes att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Vad herr andre vice talmannen sålunda hemställt bifölles.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN erhöll ånyo ordet och yttrade:

Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 148, med förslag till naturvårdslag m. m., hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. proposition utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölles.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.46.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 22 april eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen.

I följande sex inom riksdagen väckta motioner hade yrkanden om förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen framställts, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 27 i första kammaren av herr *Petersson, Erik Filip*, och herr *Carlsson, Harry*, samt nr 32 i andra kammaren av herrar *Jönsson* i Ingemarsgården och *Carlsson* i Huskvarna, om förbättring av folkpensionärernas ställning i sjukförsäkringen;

2) de likalydande motionerna nr 223 i första kammaren av herr *Virgin m. fl.* och nr 295 i andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.*, angående åldringsvården; ävensom

3) de likalydande motionerna nr 592 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 720 i andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.*, angående förtida uttag av folkpension m. m.

Motionerna under 1 och 3 hade i sin helhet hänvisats till lagutskott. Motionerna under 2 hade, i vad avsåge ändring i lagen om allmän försäkring, hänvisats till lagutskott och i övrigt till allmänna beredningsutskottet. I den mån motionerna hänvisats till lagutskott hade de tilldelats andra lagutskottet. Motionerna under 3 komme, såvitt de gällde förtida uttag av folkpension, att behandlas av utskottet i annat sammanhang.

I motionerna I: 27 och II: 32 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om snabb utredning och förslag till innevarande års riksdag till förbättring av folkpensionärernas ställning i sjukförsäkringen.

I motionerna I: 223 och II: 295 hade anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring i 4 kap. 3 § lag om allmän försäkring den 25 maj 1962 (nr 381), vilket förslag avsåg, att längsta tiden för erhållande av sjukpenning och ersättning för sjukhusvård skulle utsträckas från 180 till 360 dagar.

I motionerna I: 592 och II: 720 hade föreslagits, såvitt nu vore i fråga,

att begränsningen av ersättningen till folk- och förtidspensionärerna för sjukhusvård till 180 dagar skulle upphävas,

att en särbestämmelse skulle införas för folk- och förtidspensionärer avseende full ersättning genom försäkringskassorna för läkar- och medicinskostnader.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

Om förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen

A. att riksdagen, i anledning av följande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 27 och II: 32,
- 2) motionerna I: 223 och II: 295, såvitt avsåge ändring i lagen om allmän försäkring, samt
- 3) motionerna I: 592 och II: 720, såvitt avsåge sjukförsäkringsförmånerna, i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört, samt

B. att motionerna i samma delar, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sitt yttrande hade utskottet bland annat anfört, att de nu aktuella motionsyrkandena förutsättningslöst borde behandlas av 1961 års sjukförsäkringsutredning.

Reservation hade avgivits av herr *Hübinette* och fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen, med bifall till motionerna I: 223 och II: 295, såvitt avsåge ändring i lagen om allmän försäkring, ävensom i anledning av motionerna I: 27 och II: 32 samt I: 592 och II: 720, såvitt avsåge sjukförsäkringsförmånerna, måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om ändring i 4 kap. 3 § lag om allmän försäkring den 25 maj 1962 (nr 381);

B. att motionerna i samma delar, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna under A hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **HÜBINETTE** (h):

Herr talman! I en reservation till detta andra lagutskottets utlåtande yrkas, att riksdagen måtte bifalla motionerna

I: 223 och II: 295, såvitt avser ändring i lagen om allmän försäkring.

Bakgrunden till detta, herr talman, är att vi reservanter tycker att det är fel att ålderspensionärer skall ha en sämre ställning än andra då det gäller ersättning för sjukhusvård. Visserligen har det hävdats, att då förvärvsarbetande vid sjukhusvistelse redan från början får avdrag från sin sjukpenning med i regel fem kronor per dag, får ålderspensionärerna sin pension ograverad — och det är väl i och för sig riktigt — men man måste betänka att många pensionärer efter ikraftträdandet av lagen om allmän försäkring har fått en försämrad ställning vid längre sjukdom.

Utskottet har här i sitt utlåtande hänvisat till att 1961 års sjukförsäkringsutredning skall göra en översyn av sjukförsäkringen och därmed sammankopplade förmåner, och då tycker man inte, att det är lämpligt eller möjligt att dessa problem nu blir föremål för en särskild behandling. Men vi vet vilken tid det tar med utredningar, och här gäller det att förbättra situationen för en grupp människor som — enligt vad vi alla är överens om — har en besvärlig och många gånger eftersatt ställning i samhället.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till reservationen vid detta utlåtande.

Herr **ADOLFSSON** (k):

Herr talman! Reservanterna till detta utlåtande har i sin hemställan bakat in också den del av den kommunistiska motionen, som tagits upp av utskottet i detta sammanhang, alltså frågan om folkpensionärernas sjukhjälpstid. Vår motion gäller flera andra saker än denna, men jag måste självfallet begränsa mig, till den fråga som här tagits upp.

Vi får tacka reservanten för den vänlighet som visats oss, men vi kan inte ansluta oss till den reservation som avgivits. Jag vill med några ord ange orsakerna till att vi inte anser oss kunna rösta med den.

Om förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen

Det är naturligtvis inte så att vi överhövan låtit oss tjusas av utskottets välvilliga skrivning, ty den välvilliga skrivningen tar inte ifrån oss vare sig vår uppfattning eller vårt förstånd, utan vi försöker analysera vad som står att läsa i raderna och mellan dem i utlåtandet. Att utskottsmajoriteten intar en i vart fall inte avvisande hållning till förslaget om helt fri sjukhusvård för de kategorier det här närmast gäller, nämligen folkpensionärerna och förtidspensionärerna, tycker vi oss kunna utläsa ur utskottsutlåtandet.

Till herr Hübinette, som nyss talade i denna fråga, vill jag ha sagt, att utskottet enligt vår uppfattning inte betraktar det som uteslutet att man i avvakten på försäkringsutredningens förslag i allmänhet tar upp denna fråga till särbehandling. Så har i vart fall vi velat läsa utskottets utlåtande, men även om utskottets skrivning alltså kan sägas vara tämligen positivt, är huvudskälet för vårt avståndstagande från reservationen inte dessa vänliga utskottssord, utan det är att vi inte kan acceptera reservationens förslag att en maximigräns för sjukhjälpstiden fortfarande skall uppställas för folkpensionärerna. Vi tror att det skulle vara olyckligt, om riksdagen nu »spikade» detta. Visserligen föreslår reservanten en fördubbling av nu gällande maximitid, och herr Hübinette har här talat ömsint om folkpensionärerna beträffande sjukhjälpstiden. Men varför skall riksdagen ge en anvisning om maximiering över huvud taget? Vi för vår del vidhåller att ingen begränsning bör förekomma och önskar inte medverka till en fixering, som utredningen sedan kanske skulle komma att falla tillbaka på. Som vi sökt göra gällande i motionerna, finns det inga godtagbara sociala eller andra motiv för en begränsning vare sig till nu gällande 180 dagar eller till de 360 dagar som reservanten föreslår.

Vi får alltså hoppas att utskottets skrivning skall kunna medverka till en snabb behandling av denna fråga och

att reservantionens yrkande inte skall tas till intäkt för fortsatt begränsning av sjukhjälpstiden för de kategorier människor det här är fråga om.

Herr talman! Av det sagda följer, att vi vid en votering mellan utskottets och reservationens förslag med den motivering jag här försökt ge lägger rösterna för utskottet.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Då jag har motionerat i denna fråga och även har deltagit i utskottsbehandlingen men inte anslutit mig till någon reservation, vill jag lämna en kort motivering härför. Skälet är att vid behandlingen i utskottet fick vi sådana upplysningar, att jag är förvissad om att den behandling som vår motion har fått är den säkraste vägen till målet. Därför anslöt vi oss till det förslag som här föreligger. Att vi gjorde det beror också på att det kan tänkas att det kommer andra aspekter på denna fråga, vilka, såsom utskottet uttalar, sannolikt kommer att ställa de av motionärerna kritiserade reglerna i ny belysning.

Nuvarande förhållanden är, som herr Hübinette framhöll, inte tillfredsställande, men om man vill nå ett mål, bör man ju vandra de vägar som säkrast leder fram till detta. Här skymtar ju också frågan om fri sjukhusvård. Under sådana förhållanden har vi inte velat binda oss för något visst dagantal, ty vi vågar nog med säkerhet påstå, att man kan nå ett bättre resultat än som föranledes av reservationen. Av dessa skäl har jag, herr talman, anslutit mig till utskottsmajoriteten.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Det är inget ovanligt, att nya bestämmelser uppfattas olika. För många blir det den förmån de är avsedda att vara, men för några kan de bli till en viss nackdel. Det är inte möjligt att gardera sig mot dylika resultat i beslut om nya stadganden eller nya lagar. Först efter någon tids erfarenhet

Om förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen

kan man mera bestämt säga om det finns fog för ändringar.

Frågan om pensionärernas ställning inom sjukförsäkringen är inte ny, men är en fråga där meningarna är delade om vad som är bra eller mindre bra. Vid införandet av lagen om allmän försäkring beslöt riksdagen, att den administrativa bedömningen av den tid en folkpensionär får vistas gratis på lasarett skulle förenklas. Då riksdagen tog bort regeln om fri lasarettvistelse för varje sjukdom under högst 90 dagar, ökades den tid, under vilken en pensionär åtnjuter rätt till fri lasarettvistelse, till 180 dagar. Alla andra får, som herr Hübinette påpekade, betala 5 kronor per dygn. Nu tar man dessa regler till utgångspunkt för en kritik, enligt vilken pensionärerna i fråga om sjukförsäkringen kommit i ett sämre läge än tidigare. Så är emellertid inte fallet annat än undantagsvis. Man slipper numera en besvärlig bedömning av vad som är fortsättning på en tidigare sjukdom eller är en ny sjukdom. Endast den sammanlagda tiden för lasarettvistelse efter uppnådd ålder av 67 år är avgörande för från vilken tid pensionären liksom andra sjuka skall betala vårdkostnaden med fem kronor. I förbigående bör kanske också påpekas, att pensionären inte mister något av sin pension under sjukdom, under det att en förvärvsarbetande får förlita sig till sjukpenningen, från vilken vårdavgiften dras av, som kompensation för inkomstbortfallet. Det kan vidare erinras om att riksdagen vid flera tillfällen redan har beslutat och snart kommer att besluta om förbättrade kontantförmåner för pensionärerna.

Högerrepresentanterna i utskottet vill nu förlänga den tid en pensionär får vistas på lasarett utan avgift till 360 dagar. Det finns ingenting som talar för att den föreslagna tiden är riktigare avvägd än nu gällande 180 dagar. Även 360 dagar kan — för att citera reservationen — för många pensionärer innebära en avsevärd försämring.

Utskottet och riksdagen har så sent som i fjol haft att behandla denna fråga och kunde då hänvisa till 1961 års sjukförsäkringsutredning, som enligt sina direktiv har att bedöma för- och nackdelarna av en helt avgiftsfri sjukvård liksom även att närmare pröva utformningen av läkemedelsförmånerna. Utredningens resultat torde vara att förvänta inom en inte alltför avlägsen tid, och därmed kommer hela det frågekomplex, som upptas i samtliga de tre motionspar, som nu är aktuella, i en ny dag. Då torde tiden vara inne för riksdagen att pröva frågan utifrån av utredningen framlagda aspekter och redovisade erfarenheter.

Det finns sålunda, herr talman, enligt utskottets mening inte någon anledning att frånga riksdagens ställningstagande från i fjol. 1961 års sjukförsäkringsutredning har hand om de spörsmål det här gäller, och det är lämpligt att utredningen får avgöra i vilket sammanhang de skall presenteras. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talman en jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hübinette begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. ändrade regler om semesters förläggning, m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hübinette* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 20.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. ändrade regler om semesters förläggning, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 21 februari 1964 dagtecknad proposition, nr 58, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga i propositionen införda förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester och

2) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 maj 1963 (nr 115) om förlängd semester för vissa arbetstagare med radiologiskt arbete.

I propositionen hade föreslagits sådana ändringar i semesterlagen, att semester icke skulle behöva sammanfalla med sjukdomstid eller tid för annan s. k. semesterkvalificerande från-

varo såsom exempelvis repetitionsövning. En arbetstagare, som vore sjuk eller inkallad till repetitionsövning under semestern, skulle sålunda efter framställning hos arbetsgivaren äga rätt att få sjukdoms- eller inkallelseperioden räknad bort från semestern. Sjukdom skulle, om arbetsgivaren så påfordrade av arbetstagaren styrkas med läkarintyg eller uppgift från allmän försäkringskassa. Semester, som återstode efter frånräkning, finge förläggas till en särskild period. Denna skulle vara sammanhängande, om arbetstagaren icke medgäve annat.

Propositionen innehöll även förslag om sättet för beräkning av semesterlön i vissa fall vid långtidssjukdom.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckt motion

1) nr 48 i andra kammaren av herrar *Bengtsson* i Landskrona och *Svenning*, angående beräkningen av semesterlön och semesterersättning i vissa fall;

B. i anledning av propositionen väckta motioner

2) de likalydande motionerna nr 665 i första kammaren av herr *Augustsson* och herr *Karlsson, Helge*, samt nr 810 i andra kammaren av herr *Bengtsson* i Landskrona *m. fl.* ävensom

3) de likalydande motionerna nr 673 i första kammaren av herr *Wallmark m. fl.* och nr 818 i andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.*

I motionerna I:665 och II:810 hade hemställts, att semesterlön för arbetstagare, som icke åtnjutit någon inkomst i anställningen under kvalifikationsåret, måtte beräknas med hänsyn till den lön, som arbetstagaren sannolikt skulle hava uppburit under kvalifikationsåret, därest han utfört arbete för arbetsgivarens räkning.

Ang. ändrade regler om semesters förläggning, m. m.

I motionerna I: 673 och II: 818 hade anhängits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 58 måtte besluta, att utbytesrätt av semesterledighet till följd av sjukdom ej skulle avse de tre första dagarna av en sjukperiod.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 673 och II: 818, måtte bifalla förevarande proposition, nr 58, i motsvarande del;

B. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 665 och II: 810, måtte bifalla propositionen i motsvarande del;

C. att riksdagen måtte bifalla propositionen i de delar som icke omfattades av utskottets hemställan under A och B;

D. att motionen II: 48 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts, vid utskottets hemställan under A, av herr *Hübinette*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa,

1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 673 och II: 818 måtte med avslag å förevarande proposition, nr 58, såvitt gällde 10 § i förslaget till lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester, för sin del antaga paragrafen i den lydelse, reservationen visade;

2) att samma motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna under 1 hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservantens förslag avsåg, att utbytesrätt av semesterledighet till följd av sjukdom ej skulle avse de tre första dagarna av varje sjukperiod.

Herr **HÜBINETTE** (h):

Herr talman! I föl, sedan andra lagutskottet behandlat förslaget om en fjärde semestervecka, hade vi uppe till diskussion en motion av herr Lennart Geijer. Den motionen hade samma syfte som det nu i proposition nr 58 framlagda förslaget. Jag erinrar mig vad utskottets värderade herr ordförande sade vid det tillfället. Han tyckte att när vi nu ålagt arbetsgivarna en så pass stor förnyad kostnad som den fjärde semesterveckan betydde, så fick vi väl lugna oss ett slag. Genom att utskottet i stort hade samma uppfattning som ordföranden blev motionen avslagen. Det var naturligtvis en alldeles riktig reaktion.

När nu Kungl. Maj:ts förslag om ändring i semesterlagen från i föl har behandlats av samma utskott så har jag, trots allt, gått med på grundtanken i förslaget. Jag vill inte på något vis påstå att förhållandet för produktionen har förändrats så till det bättre under det gångna året, att man därför skulle acceptera förslaget. Det är väl snarare så att man erkänner, att det i vissa fall får anses berättigat med de anspråk på rekreation som göres gällande. Vid t. ex. olycksfall, ett benbrott eller dylikt och långvarig sjukdom i övrigt bör naturligtvis vederbörande få sin rättmätiga semester på annan tidpunkt. Däremot reagerar jag inför tanken att varje kortvarig och bagatellartad sjukdom skall berättiga till utbytesrätt av semesterledigheten. Jag tycker att det är alldeles riktigt att man har en karenstid på tre dagar, och det framhålls också i en trepartimotion, där herr Wallmark ifrån denna kammare är med. Jag kan på intet sätt dela utskottsmajoritetens uppfattning att det inte torde uppstå några nämnvärda nackdelar för arbetsgivaren om arbetstagaren erhåller utbytesrätt även för enstaka sjukdagar.

Man tror att det inte är någon risk för missbruk, men även den legitima kortvariga bortovaren kommer givetvis

Ang. ändrade regler om semesters förläggning, m. m.

att förorsaka arbetsgivaren åtskilliga besvär och kostnader. Jag är dessutom inte övertygad om att det inte kommer att vara risk för ett visst missbruk.

Här sägs det att läkarintygen skall vara en spärr, men hur skall t. ex. en arbetsgivare bedöma ett intyg från Spanien eller Egypten eller från något annat avlägset håll i världen? Hur vet man att det är ett legitimt intyg, och vem skall översätta och förklara texten i dessa? De utländska intygen kommer naturligtvis att bli en alltmer vanlig företeelse så som den semestertrafiken har utvecklats. För den semesterfirare som stannar här i landet kan det med all säkerhet många gånger under sommaren vara svårt att över huvud taget få kontakt med någon läkare. Även de vill väl ha semester. Jag förmodar att många tvister kan komma att uppstå, då saken skall redas ut mellan arbetsgivare och arbetstagare efter hemkomsten.

En viss liberal behandling har tidigare på flera håll varit praxis. Nu däremot vet man inte hur det kommer att handlas. Antagligen blir inte klimatet gynnsammare. Dessutom är det väl så att vår produktion inte tål någon nämnvärd extra belastning. Vi har ständigt stegrade produktionskostnader och mycket små möjligheter att kompensera dessa genom ökade priser. Jag skulle tro att för många produkter kommer kurvan för kostnaderna snart att skära kurvan för priset. Då är det väl bara att stoppa upp den tillverkningen. Gäller det exportindustrin är det inte så särdeles gynnsamt för vårt land.

Vi har dessutom mycket ont om arbetskraft. Inom alla vårdnadsyrken, där det redan är bekymmersamt, kommer en dylik bestämmelse att kanske betyda ytterligare stängda avdelningar.

Nej, låt oss få dessa tre karensdagar! Jag tror inte att någon därför blir utan tillräcklig återhämtning under sin semester. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen till andra lagutskottets utlåtande nr 36.

Herr KARLSSON, HELGE, (s):

Herr talman! Som medmotionär i denna kammare med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 58 med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 om semester, m. m. skall jag be att få ta kammarens tid i anspråk några minuter.

Vi är såsom motionärer mycket tillfredsställda med de ändringar som här föreslås i lagen vad gäller paragraferna 5, 7 och 10, men däremot är vi inte nöjda med den ändrade skrivning som föreslås i 12 §, där Kungl. Maj:t med tillstyrkande av utskottet föreslår: »Har arbetstagaren icke åtnjutit någon inkomst i anställningen under kvalifikationsåret, skall semesterlönen beräknas med hänsyn till hans genomsnittliga dagsinkomst i anställningen under det kvalifikationsår, då han sist utförde arbete för arbetsgivarens räkning.» Det skulle vi, herr talman, velat utbyta mot den skrivning vi föreslagit i motionerna: »Har arbetstagaren icke åtnjutit någon inkomst i anställningen under kvalifikationsåret, skall semesterlönen beräknas med hänsyn till den lön som arbetstagaren sannolikt skulle hava uppburit under kvalifikationsåret, därest han utfört arbete för arbetsgivarens räkning.»

Den första skrivningen innebär, att arbetstagaren blir utsatt för två kvalifikationsår, ett som bestämmer tiden för semestern, ett annat som bestämmer ersättningen för semestern. Vi anser inte detta vara konsekvent.

I utskottets utlåtande har man sagt att man är rädd för att ställa till förtret på arbetsplatserna och för att åsamka vissa förhandlingar emellan arbetstagaren och arbetsgivaren när det gäller bestämmandet av denna lön. Jag tror inte det argumentet är så hållbart. Den statistik, som nu är upprättad inom arbetslivet, både individuellt och för grupper, gör det möjligt att utan något som helst besvär beräkna den semesterlön som skall föreligga för vederbörande. Det blir ett förhållande

Ang. ändrade regler om semesters förläggning, m. m.

för timlöner och ackordsarbete, ett annat förhållande för vecko- och månadsavlönade — där gäller kvalifikationsåren lika.

I utskottets utlåtande har man också åberopat nioprocentregeln i den nuvarande semesterlagen. Man säger att denna nioprocentregel innebär en viss överkompensation. Detta kan vara riktigt, det är ingen diskussion om den saken, men jag vill erinra om att nioprocentregeln i den nuvarande lagen inte är obligatorisk. Det innebär att förhandlingar kan ske mellan de avtalslutande parterna om att bestämma annan ordning än vad lagen föreskriver. Man kan t. ex. gå på det gamla systemet, och då bortfaller kompensationen med nioprocentregeln. Hur många av fackförbunden som kommer att tillämpa det ena eller andra systemet är inte känt för närvarande.

Med detta, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande nr 36 i vad gäller punkterna A, C och D, men jag ber att få yrka avslag när det gäller punkt B, där jag i stället yrkar bifall till motionerna I: 665 och II: 810.

Häri instämde herr *Augustsson* (s).

Herr **LARSSON, LARS**, (s):

Herr talman! Det förslag till ändring av semesterlagen som vi nu behandlar är ett resultat av en beställning som riksdagen gjorde på andra lagutskottets förslag i fjol. Man kan spåra ärendet längre tillbaka, till en reservation i 1960 års semesterkommitté. Att ändringen inte togs in i samband med lagens behandling vid 1963 års riksdag hörde samman med att det rådde en viss tidsnöd, och frågan om rätt för den som blir inkallad till repetitionsövning att få avräkna den tiden från semestern, om han skall fullgöra repetitionsövning under semester, kunde föras in i lagen vid ett senare tillfälle.

Nu har riksdagen utan tvekan blivit bönhörd över hövan på denna skrivel-

se till Kungl. Maj:t. Utöver förslaget om att repetitionsövning alltid skall ge en möjlighet till kompensation i form av semester senare, om den inträffar under semester, gällande även i semesterstängningsfallen, har regeringen föreslagit, att även sjukdom, som inträffar under semester, skall ge samma rätt. Det är på den punkten som utskottet inte är enigt.

Herr HübINETTE har motiverat sin reservation. Jag vill säga, att detta enligt min uppfattning inte är någon stor fråga. Det skulle den bli först om semesterfirarna utnyttjade dessa tre karensdagar på ett otillbörligt sätt.

Det är bara inom sjukförsäkringen, som karenstid är tillämplig, men detta har faktiskt en viss återhållande effekt i semesterfrågorna. Den som ligger sjuk under så kort tid under semester som en, två eller tre dagar får ju inte någon ersättning från försäkringskassan, och han måste dessutom inför sin arbetsgivare, om denne påfordrar det, uppvisa ett läkarintyg, att han varit sjuk. Försäkringskassan kräver inget läkarintyg förrän efter sjunde dagen vederbörande varit sjuk.

När man då inte får någon ersättning i form av sjukpenning och inte någon ny semesterlön, kan man väl ändå utgå från att de som blir korttidssjuka under sin semester sannolikt inte kommer att utnyttja denna förmån i någon större utsträckning. Om någon däremot skulle bli sjuk under längre tid, är det naturligtvis oriktigt att ta ifrån vederbörande tre dagar av hans semester, om man är överens om att sjukdom avbryter semestern. Departementschefen har därför föreslagit att det i sådana fall inte skall vara någon särskild karenstid. Mot bakgrund av vad jag nu har sagt menar utskottet att förslaget mycket väl kan godtas utan att man därför utsätter sig för några risker. Jag ber alltså att i det avseendet få yrka bifall till utskottets förslag.

Det ärende som herr Helge Karlsson behandlade i sitt anförande gäller de

Ang. ändrade regler om semesters förläggning, m. m.

speciella fall då en arbetslagare på grund av olycksfall eller yrkesskada är borta från sitt arbete under kvalifikationsåret och där det i lagen i dess nuvarande lydelse inte finns någon regel för hur hans semesterlön skall beräknas. Detta har påpekats i en motion, avlämnad vid riksdagens början, och socialdepartementet har i en proposition lagt fram ett förslag till ändring, som enligt utskottets uppfattning tillfyllest motsvarar motionärernas önskan. Här är det nämligen fråga om normalfallet, sådant lagen reglerar det. För en arbetslagare som varit borta från arbetet på grund av yrkesskada i mer än ett år men dock högst två år — ty efter två år utgår enligt den nya lagen ingen semesterersättning — har faktiskt 9-procentregeln en viss betydelse i sammanhanget.

Jag anförde ett exempel i debatten om semesterlagen i fjol. Förenklat innebär det exemplet procentsatsen 9, som ju är något högre än vad utredningens majoritet hade stannat för — det var 8,5 procent — ger en viss överkompensation. Det motiverades med två skäl. Det ena var att man skulle ge den tims- eller ackordsavlönade delen av semesterfirarna en inkomst som motsvarade den som de uppbar för dagen, precis som fallet är när det gäller semesterersättning för månadsanställda. Det andra motivet var att det skulle finnas utrymme för några dagars frånvaro under kvalifikationsåret av icke semesterkvalificerande slag.

Jag gjorde en beräkning som gav vid handen att man kunde vara borta från arbetet under sex dagar och dessutom tillgodoräkna sig en 4-procentig löneflyftning under semesteråret genom 9-procentregeln. Sex dagar utgör något mer än en arbetsvecka — i exemplet har man räknat med fem dagars arbetsvecka. Man kan då säga att det på två år ger en inkomstkompensation på ungefär 6 procent. Jag vill inte säga att det alltid täcker hela den höjning som lönerna under en tvåårsperiod kan inne-

bära, men jämfört med motionärernas förslag om en sannolikhetsberäkning, som det redan i fjol sades av departementetschefen medför risker för onödiga tvister och administrativt merarbete, synes mig den föreslagna regeln enklare och bättre.

Jag ber alltså, herr talman, även i det avseendet att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HÜBINETTE (h):

Herr talman! Herr Lars Larsson säger att man inte utsätter sig för några större risker om man bifaller utskottets hemställan. Jag tror tvärtom att man gör det. Man utsätter sig bland annat för den risken att det blir en åtstramning. Medan arbetsgivarna hittills behandlat denna fråga ganska liberalt, tror jag att de i fortsättningen kommer att strikt följa den lagstiftning som här föreslås. I motsats till vad herr Larsson tror är det nog också många anställda som värdesätter några extra fridagar mer än den avlöning som skulle utgå för motsvarande tid.

Jag har heller inte fått något tillfredsställande svar på mina frågor, hur man skall göra med de utländska läkarintygen och hur man skall förfara ifall man inte får tag i en svensk läkare vid ett sjukdomsfall och vederbörande sedan kommer till sin arbetsgivare och säger, att han varit sjuk men inte kan presterat något läkarintyg. Jag undrar hur herr Larsson tänkt sig att man skall lösa de tvister som där kan uppkomma.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Jag tror eller hoppas i varje fall inte att arbetsgivarna på områden, där de som herr Hübinette säger tidigare intagit en liberal inställning, nu helt plötsligt skulle skärpa sin hållning gentemot de anställda och strikt följa lagens bud. Det finns väl egentligen

Ang. ändrade regler om semesters förläggning, m. m.

inget motiv för ett sådant ändrat ställningstagande ute på de enskilda arbetsplatserna.

Dessutom har jag svårt att förstå att det skulle komma att förhålla sig så som herr *Hübinette* säger, att de anställda kommer att utnyttja denna möjlighet för att få några extra fridagar utan betalning. Det händer väl dagligen i arbetslivet att man av den ena eller andra orsaken begär ledigt. Jag har den erfarenheten både som anställd och under någon tid som arbetsledare, att om vederbörande kan presterat ett godtagbart skäl så beviljar man den önskade ledigheten. Det är väl endast i undantagsfall som någon tar ut ledighet så att säga utan några egentliga motiv.

Sedan måste jag också säga något om dessa läkarintyg. Jag trodde att det var ganska klart att utländska läkarintyg skall behandlas på samma sätt som svenska. Vad jag däremot är tveksam om är om en person som vistas utanför landets gränser, t. ex. på någon av de populära semesteröarna, och som exempelvis på grund av kontakten med ett nytt klimat insjuknar verkligen söker läkare för att få intyg på att han varit sjuk högst tre dagar. Om det är fråga om längre tids sjukdom, vid vistelse utomlands, söker man vad jag kan förstå läkare, och får då även intyg. För den som vistas i Sverige och insjuknar under semestern gäller ju att om vederbörande tillhör den allmänna försäkringskassan — och det gör vi ju alla — måste han anmäla att han är sjuk. Efter sju dagar kräver försäkringskassan läkarintyg. Det har inte varit några bekymmer på den punkten tidigare efter vad jag kan förstå. Det gäller alltså fortfarande endast de tre första dagarna. Jag vidhåller att det inte finns några större risker att då anta detta förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av ut-

skottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hübinette* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hübinette* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 20.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hem-

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

ställt samt vidare på bifall till motionerna I: 665 och II: 810; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Helge*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 36 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles de i ämnet väckta motionerna.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstat för ja-propositionen.

Härefter bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna C och D hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckt motion angående föreskrifter om gonorrétest på blivande mödrar;

nr 38, i anledning av väckt motion om ränta å arbetsgivaravgift inom ATP;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 7 § förordningen den 20 juni 1935 (nr 395) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.; och

nr 40, i anledning av väckta motioner om höjning av folkpensionsavgiften.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner om dels upphävande av bestämmelserna om minimimått på torsk, dels ock minimimåtten på fisk;

nr 23, i anledning av väckta motioner angående förarbevis vid passagerarbefordran med motorbåt;

nr 24, i anledning av väckt motion om djurägares ersättningsskyldighet; och

nr 25, i anledning av väckta motioner om förenkling av fastighetsböckerna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att för budgetåret 1964/65 dels till bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m., anvisa ett förslagsanslag av 18 000 000 kronor ävensom medgiva att under budgetåret 1964/65 statsbidrag finge beviljas till yttre rationalisering intill ett belopp av 6 000 000 kronor och till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i angivna fördelning, dels till bidrag till trädgårdsnäringsens rationalisering anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor, dels till täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kronor ävensom medgiva, att den årliga räntan å den stående delen av lån från egnahemslånefonden, som beviljats efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940, finge för år 1965 nedsättas till 3,6 procent, att i

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

avseende å köpeskilling för sådan jordbrukslägenhet eller byggnad å åbolägenhet, som år 1920 eller senare år försålts från kronoegendom, räntan finge i den mån köpeskillingen förräntades efter enahanda grunder, som gällt eller gällde för den stående delen av före den 1 juli 1940 beviljat egnahemslån för jordbrukslägenhet, under år 1965 utgå efter 3,6 procent, att under budgetåret 1964/65 statlig kreditgaranti finge beviljas för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 33 000 000 kronor, för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, för jordförvärvslån intill ett belopp av 24 000 000 kronor och för driftslån intill ett belopp av 11 000 000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i angivna fördelning, att under budgetåret 1964/65 statlig kreditgaranti finge beviljas för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 4 000 000 kronor samt att under budgetåret 1964/65 statlig kreditgaranti finge beviljas för lån avseende trädgårdsnäringens rationalisering m. m. intill ett belopp av 6 000 000 kronor, dels ock till bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 21 februari 1964 avlåten, till jordbruksutskottet hänskjuten proposition, nr 49, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels medgiva att under budgetåret 1963/64 ytterligare statlig kreditgaranti finge beviljas för lån avseende inre rationalisering intill ett belopp av 8 000 000 kronor, för jordförvärvslån intill ett belopp av 6 000 000 kronor och för driftslån intill ett belopp av 1 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i angivna fördelning, dels till Jordfonden

å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i propositionen anförts utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om överföring till jordfonden av sådan kronan tillhörig fast egendom, som erfordrades för jordbrukets rationalisering.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

A. i samband med statsverkspropositionen:

1) de likalydande motionerna I: 138, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*, samt II: 172, av herrar *Persson* i Heden och *Elmwall*;

2) motionen I: 235, av herr *Svanström*, i vilken motion hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag i syfte att begränsa domänverkets inköp och främja det enskilda ägandet av svensk jord och skog i enlighet med motionens syfte;

3) de likalydande motionerna I: 237, av herr *Svanström m. fl.*, samt II: 280, av herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Vigelsbo*, vari yrkats, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om sådana förändrade regler för tillämpningen av 11 §, sista stycket i SFS 246/59, att densamma på initiativ av länsarbetsnämnd kunde utnyttjas för begränsad upprustning av ekonomibyggnad å småbruk, där ägaren av länsarbetsnämnden icke ansågs lämplig för omskolning på grund av ålder eller annan orsak, samt att dessa ärenden jämväl skulle samordnas med prövning av förutsättningarna för bostadsstöd i enlighet med bestämmelserna i SFS 338/62;

4) de likalydande motionerna I: 613, av herrar *Isacson* och *Sveningsson*, samt II: 749, av herr *Hedin m. fl.*;

5) de likalydande motionerna I: 614, av herrar *Isacson* och *Sveningsson*, samt II: 745, av herr *Eliasson* i Moholm m. fl.;

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

6) de likalydande motionerna I: 618, av herr *Svanström m. fl.*, och II: 747, av herr *Gustavsson i Alvesta m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte att åstadkomma en ändring av nu gällande regler vid värderingsförfarandet och vid bedömningen av fastigheters lämplighet för rationaliseringsändamål, så att härigenom åstadkommes dels en snabbare bytesverksamhet mellan lantbruksnämnder och domänverk, dels att direkta överlåtelse till enskilda eller lantbruksnämnder skedde av för rationaliseringsändamål lämpliga fastigheter tillhörande domänverket;

B. i anledning av propositionen nr 49:

de likalydande motionerna I: 664, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, och II: 809, av herr *Antonsson m. fl.*, i vilka motioner föreslagits att riksdagen skulle

1) till Jordfonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64 anvisa ett investeringsanslag av 40 000 000 kronor,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att å förslag till tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1964/65 måtte till Lantbruksnämnderna: Avlöningar upptagas förslagsanslag om 500 000 kronor avseende ersättningar till sakkunniga m. m. i enlighet med lantbruksstyrelsens framställning,

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att lantbruksstyrelsen måtte bemyndigas att vid behov genomföra jämkningar mellan de olika medelsramarna för kreditgarantier avseende lån till yttre rationalisering, lån till inre rationalisering, jordförvärvslån och driftslån,

4) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag avseende effektivisering av lantbruksrationaliseringens organisation och därmed förknippade frågor rörande kapitalbehov och personalresurser i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I. medgiva, att under budgetåret 1963/64 ytterligare statlig kreditgaranti finge beviljas för lån avseende inre rationalisering intill ett belopp av 8 000 000 kronor, för jordförvärvslån intill ett belopp av 6 000 000 kronor och för driftslån intill ett belopp av 1 000 000 kronor,

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 664 och II: 809, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i fördelningen av de under I. angivna lånegarantibeloppen,

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 664 och II: 809, såvitt nu vore i fråga, till Jordfonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor,

IV. bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i det föregående anförts utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om överföring till jordfonden av sådan kronan tillhörig fast egendom, som erfordrades för jordbrukets rationalisering,

V. avslå motionerna I: 664 och II: 809 i vad avsåge medelsanvisning för förstärkning av lantbruksnämndernas personalresurser,

VI. lämna motionerna I: 664 och II: 809 utan bifall, såvitt däri begärts förslag till 1965 års riksdag avseende effektivisering av lantbruksrationaliseringens organisation m. m.,

VII. medgiva, att under budgetåret 1964/65 statsbidrag finge beviljas till yttre rationalisering intill ett belopp av 6 000 000 kronor och till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i angivna fördelning,

VIII. å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till jordbrukets rationalisering,

Ang. statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m.

m. m., ett förslagsanslag av 18 000 000 kronor,

IX. lämna motionen I: 235 utan bifall,

X. avslå motionerna I: 618 och II: 747,

XI. lämna motionerna I: 237 och II: 280 utan åtgärd,

XII. medgiva, att den årliga räntan å den stående delen av lån från egnahems-lånefonden, som beviljats efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940, fin-ge för år 1965 nedsättas till 3,6 procent.

XIII. medgiva, att i avseende å köpe-skilling för sådan jordbrukslägenhet el-ler byggnad å åbolägenhet, som år 1920 eller senare år försålts från kronoeigen-dom, räntan finge, i den mån köpeskil-lingen förräntades efter enahanda grun-der, som gällt eller gällde för den ståen-de delen av före den 1 juli 1940 beviljat egnahemslån för jordbrukslägenhet, un-der år 1965 utgå efter 3,6 procent,

XIV. med bifall till Kungl. Maj:ts för-slag samt med avslag å motionerna I: 614 och II: 745, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1964/65 statlig kreditgaranti finge beviljas för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 33 000 000 kronor, för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, för jordförvärvs-lån intill ett belopp av 24 000 000 kro-nor och för driftslån intill ett belopp av 11 000 000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i angivna fördelning,

XV. med bifall till Kungl. Maj:ts för-slag samt med avslag å motionerna I: 138 och II: 172 medgiva, att under bud-getåret 1964/65 statlig kreditgaranti fin-ge beviljas för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 4 000 000 kronor,

XVI. medgiva, att under budgetåret 1964/65 statlig kreditgaranti finge be-viljas för lån avseende trädgårdsnäring-ens rationalisering m. m. intill ett be-lopp av 6 000 000 kronor,

XVII. å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa till Täckande av förluster på grund av stat-lig kreditgaranti ett förslagsanslag av 500 000 kronor,

XVIII. avslå motionerna I: 614 och II: 745, såvitt däri yrkats vissa änd-ringar i gällande bestämmelser för stat-liga rationaliseringslån, jordförvärvslån och driftslån,

XIX. å riksstaten för budgetåret 1964/65 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till trädgårdsnäringens rationali-sering ett reservationsanslag av 400 000 kronor,

XX. med bifall till Kungl. Maj:ts för-slag samt med avslag å motionerna I: 613 och II: 749 å riksstaten för bud-getåret 1964/65 under nionde huvudti-teln anvisa till Bidrag till produktions-befrämjande åtgärder i Norrland m. m. ett reservationsanslag av 5 000 000 kro-nor.

Vid utlåtandet hade reservationer utan angivna yrkanden anmälts, utom av andra,

1) av herrar *Jonasson* och *Hansson* i Skegrie (såvitt avsåge V i utskottets hemställan) samt

2) av herrar *Harald Pettersson* och *Persson* i Heden (såvitt avsåge IX i ut-skottets hemställan).

Herr statsrådet och chefen för jord-bruksdepartementet **HOLMQVIST**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Wikners den 26 februari framställda interpellation angående rationaliseringsåtgärder be-träffande det privata skogsbruket, er-höll nu ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Wikner har frågat om jag avser att medverka till *dels* att ytterligare påskynda omarronderingen av den privatägda skogen, *dels* att sam-verkan inom det privata skogsbruket kommer till stånd i större utsträckning än vad nu är fallet.

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

Såsom påtalats i interpellationen är inom stora områden skogsmarkens arrondering sådan att bedrivandet av ett rationellt skogsbruk försvåras. I enlighet med riktlinjer, som fastställdes av 1959 års riksdag, söker därför de statliga rationaliseringsorganen genom medverkan till storleksrationalisering, marklyten och omskiften få till stånd en förbättrad fastighetsstruktur i skogsmarken. Betydande förstärkningar av lantbruksnämndernas och lantmäteriets resurser för bland annat denna verksamhet har skett under de senaste åren. Det nu föreliggande förslaget att förstärka jordfonden med 35 miljoner kronor kommer att ytterligare öka möjligheterna för statens medverkan i strukturrationaliseringen av skogsmark.

Vad beträffar frågan om att underlätta skoglig samverkan vill jag erinra om att detta spörsmål prövas av skogsbruksutredningen i samband med dess översyn av det statliga stödet till produktionsfrämjande åtgärder till förmån för det enskilda skogsbruket.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min interpellation, trots att det har lämnats i samband med behandlingen av jordbruksutskottets utlåtande nr 8; men det är kanske brukligt att göra på detta sätt — eller kanske rationaliseringsivern redan har satt sin prägel på jordbruksministern?

Samma dag som interpellationen framställdes här i kammaren utdelades någon timme senare proposition nr 49. I den föreslås ökade resurser för strukturrationaliseringen inom jordbruksnämringen, något som jag hälsar med stor tillfredsställelse trots att lantbruksstyrelsens förslag om förstärkning till lantbruksnämndernas personalresurser ej till fullo tillstyrkts. En uppräknig av lantbruksnämndernas avlöningsanslag med 446 000 kronor har dock skett.

Jag skall inte gå närmare in på övriga punkter i jordbruksutskottets utlåtande nr 8 men vill nämna att även i Kungl. Maj:ts proposition nr 125 år 1963 föreslogs höjning utöver statsverkspropositionens förslag för att intensifiera strukturrationaliseringen inom det svenska jordbruket. Det förefaller mig — men jag har kanske fel på den punkten — som om man intresserat sig mer för en ändring av fastighetsstrukturen på jordbrukets åkerarealer än när det gäller skogsbruket. Min uppfattning har inte ändrats efter framläggandet av Kungl. Maj:ts proposition nr 49, och jag förmodar att kammarens ledamöter är överens med mig om att behovet av skoglig omarrondering är mycket stort i vårt land. Jag stöder mig i det fallet närmast på den utredning som för några år sedan gjordes av lantmäteristyrelsen. Där meddelade man att 4,9 miljoner hektar skogsmark borde bli föremål för strukturförändring och att behovet är trängande i fråga om 3,2 miljoner hektar. Det är framför allt den ökade mekaniseringen inom skogsbruket under de senaste åren som har lett till ett mycket större behov av omarrondering. En högmekanisering av skogsbruket är inte möjlig inom stora områden, därest vi inte genomför en bättre fastighetsbildning. Med detta har jag inte påstått att mekaniseringen bör påskyndas — en något långsammare, väl genomtänkt mekanisering ger nog det bästa ekonomiska resultatet på längre sikt. Maskinerna är dyra och kräver omsorgsfull planering. Man måste med hänsyn till amorteringen och lönsamheten även tänka på att sysselsätta dessa dyra maskiner året om, men i samband med detta bör även omarrondering av skogsmark utföras, om man skall kunna få ut det mesta möjliga av de maskiner som användes.

Jordbruksministern säger att intresset för storleksrationaliseringen inom jordbruket ökat kraftigt under andra halvåret 1963, detta enligt erhållna uppgifter från lantbruksstyrelsen. Jag vet

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

inte om detta ökade intresse omfattar både åkerarealer och skogsarealer, men jag vågar påstå att några större omarronderingar inom skogsbruket, fränsett Dalarna och enstaka områden i Norrland, ej har genomförts. Skogsbolagen har varit mest angelägna att omarrondera sina skogsmarker. Denna omarrondering har skett genom byten mellan bolagen och även i viss mån genom lantbruksnämnderna. Skogsbolagen har betydligt större enheter än de privata, och därför går det också mycket fortare för dem att klara av en omarrondering. Det torde bli svårare för det privata skogsbruket, som är ett småskogsbruk med över 200 000 brukningsenheter. Man vågar nog påstå att intresset från deras sida har varit mindre, och om det förhållandet ej ändras torde det ta åtskilliga år innan någon nämnvärd förbättring av skogsfastigheternas storlek kommer till stånd.

Jag anser, herr talman, detta vara en allvarlig fråga, och här måste verkliga krafttag till för att åstadkomma en förbättring. En intensivare upplysning måste bedrivas på detta område.

Beräkningar har gjorts över vad en omarrondering kostar och över vinsten per hektar räknat. Det är väl riktigt att detta någon gång meddelas. Kostnaden, i det fall då det rör sig om hela byar, bör kunna hållas under 50 kronor per hektar. I en del fall har man räknat med en värdestegring på 250 och ända upp till 400 kronor per hektar. En sådan värdestegring har kunnat ske genom ändring av skiftenas storlek och form samt genom förbättrade transportmöjligheter m. m. Det är inte alltid säkert att detta goda resultat uppnås — det beror framför allt på områdets belägenhet men även andra omständigheter — men det är inte uteslutet att resultatet i vissa fall kan bli bättre. I varje fall torde en omarrondering av den privatägda skogen vara en lönsam investering, både för ägaren och för hela vårt lands folkförsörjning.

1954 års fastighetsbildningskommittés

förslag, som vi så småningom kommer att få ta ställning till, torde underlätta strukturrationaliseringen inom skogsbruket. Det är därför angeläget att detta kommer upp till behandling i riksdagen fortast möjligt.

I en del län har man genom bildande av skogsbruksområden försökt öka lönsamheten inom det privata skogsbruket samt åstadkomma en rationellare skogsvård. Man har genom detta samgående även velat knyta en fastare arbetarkår och samtidigt också sakkunnig arbetskraft till skogen. Skall ett samgående ge högsta möjliga ekonomiska utbyte, bör en omarrondering först komma till stånd. Personligen tror jag mera på gemensamhetsskogar än på skogsbruksområden. Jag tror att de förra ger större lönsamhet och en rationellare skogsvård samt säkrare anställningsförhållanden och tryggare sysselsättning för anställda skogsarbetare. Gemensamhetsskogar bör utgöras av stora enheter, och i dessa får delägarna andelar. Det är även den brukningsform som mest liknar storskogsbruket. Bestämmanderätten överlätas åt en styrelse, och arbetsledningen skötes av skogssakkunnig personal. Arbetet utföres av ägarna själva och övriga helårsanställda skogsarbetare. Jag vill dock tillägga att under en övergångstid kan båda dessa former, som har nämnts här ovan, komma till användning. En organiserad samverkan är i dagens läge nödvändig inom det privata jordbruket. I de mera skogsbetonade länen är en strukturrationalisering inom skogsbruket mest påkallad. Det skulle således i första hand gälla Norrland, men det kanske även gäller andra delar av vårt land. Det har jag inte så stor personlig kännedom om.

Herr talman! Jag vill till sist framföra några synpunkter i anledning av de frågor jag här har tagit upp. För det första är det angeläget att de myndigheter och organ inom varje län som skall syssla med dessa viktiga frågor gemensamt upprättar ett handlingsprogram, i vilket man drar upp riktlinjer-

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

na för omarronderingen inom skogsbruket. Här får man inte göra en halvmejsyr, som kräver dyrbara omarbetningar efter några år. Vi vet att en omarrondering kostar pengar. För det andra anser jag att det skulle vara värdefullt att tillsätta en kommitté, som kunde få i uppdrag att studera och utreda de lämpligaste formerna för samverkan inom det privata skogsbruket. För det tredje är det även viktigt att de styrelser som skall sköta omarronderingsfrågorna erhåller tillräckligt med personal. Jag anser att vi bör ägna mycket större intresse även åt skogsbruksfrågorna. Jordbruksministern kan genom jordbruksdepartementet underställa styrelser — skogsstyrelsen, lantbruksstyrelsen och lantmäteristyrelsen — ytterligare påskynda utvecklingen av de frågor jag här har berört.

Jag vill vid detta tillfälle särskilt omnämna att jag i och med detta ej har kritiserat vare sig jordbruksministern eller ovan nämnda styrelser då det gällt behandlingen av dessa frågor. Alla känner till att vi utan våra skogar inte skulle ha det välstånd som vi har i vårt land. Det är därför mycket viktigt att förutsättningar skapas så att det privata skogsbruket i fortsättningen kan hävda sig mot skogsbolagen. Skogsarbetare som är sysselsatta hos de privata skogsägarna måste ha rätt att kräva samma anställningsförhållanden m. m. som skogsbolagen och domänverket kan ge dem.

Det är klart att det finns en hel del andra saker som borde tagas upp i detta sammanhang, och jag skall sluta mitt anförande med att omnämna, att det kanske också blir nödvändigt med en omarbetning av både skogsvårdslagen och jordförvärvslagen. Jag vet dock att det finns delade meningar om den saken, och jag vill även uppmärksamma kammaren på att jag använder ordet »kanske».

Herr talman! Jag har med detta inlägg velat peka på några aktuella viktiga frågor som berör skogsbruket och som sna-

rast möjligt bör lösas till gagn för vårt näringsliv.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag vill med anledning av vad herr Wikner framhöll säga att jag för min del inte är motståndare till en omarrondering vare sig när det gäller skogen eller jorden, bara den sker förnuftigt.

Herr Wikner sade att skogsbolagen har varit flitigast när det gällt att omarrondera. Men, herr Wikner, om man byter mark är det väl ändå två parter inblandade efter vad jag kan förstå, och det innebär väl att man har varit lika angelägen inom den enskilda sektorn att få samlade marker. I min hemsöcken förhåller det sig i varje fall så att man där har kunnat göra en hel del på denna punkt. Jag tror inte att man för hårt skall gripas av denna mode-nyck att man skall omarrondera alltför mycket för själva nyordningens skull, utan man bör samtidigt också se till att det är en klok åtgärd sett på längre sikt.

Herr Wikner säger vidare att han för sin del anser att gemensamhetsskogarna är en form som bör vara bättre än skogsbruksområdena. För min del hyser jag nog en motsatt uppfattning. Skogsbruksområdena är väl skötta. De utgör bra exempel, och jag tror att det är en form som är mycket rekommendabel. Jag vill dock å andra sidan ha sagt att jag inte motsätter mig gemensamhetsskogar, där dessa anses lika effektiva och där de är nödvändiga och lämpliga. Det är saker och ting som man får bedöma från fall till fall och utvecklingen får väl visa hur det kan bli på den punkten. Men jag tror att man inte bör handla i panikens tecken. Frågorna bör nog sakligt utredas, och sedan bör man väl ställa medel och möjligheter till förfogande.

Herr Wikner säger att de fast anställda skogsarbetarna får bättre möjligheter i gemensamhetsskogar än i skogsbruksområden. Men, herr Wikner,

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

de enskilda som tillhör ett skogsbruksområde och som arbetar i skogsbruksområdet eller i egen skog är också skogsarbetare, och jag tror att den verksamhetsform som skogsbruksområdena utgör innebär en tillfredsställande lösning. Förhållandena kan inte bli bättre, vare sig man arbetar i skogsbolagens tjänst eller i gemensamhetsskogar.

Jag vill också erinra om att när det gäller dessa frågor ligger de enskilda skogsägarna inte på latsidan. Skogsägarna själv arbetar en hel del med dessa angelägenheter, och det har bildats många skogsbruksområden. Skogsägarföreningarna och deras riksförbund arbetar med att intensifiera omarronderingen, men det är klart att det på det här området pagår utredningar, såväl statliga som enskilda, och man måste ju lösa principfrågorna i första hand, innan man går till verket, d. v. s. att söka komma till rätta med dessa frågor och öka samverkan mellan skogsägarna. Det är många som sysselsättes med det arbetet för närvarande.

Det har också skett en ganska hastig utveckling när det gäller bildandet av skogsbruksområden. 1955 bildades det första skogsbruksområdet, som hade en ansluten totalareal av 8 000 hektar. Jag skall inte dra alla siffror i fortsättningen, men jag vill nämna att man 1959 var uppe i 39 skogsbruksområden med en ansluten areal av 200 000 hektar. Sedan har det gått kolossalt fort. Den 1/7 1963 fanns det 178 områden med 753 000 hektar och 11 350 markägare. Det är klart att det i början har varit en försöksverksamhet, men utvecklingen kommer nu att ta en ganska hög fart, och man får väl tro att det skall hända rätt mycket på det här området.

Det finns också en hel del s. k. samverkansområden. Den 1/7 1963 fanns det enligt uppgift 113 sådana med en sammanlagd areal av 295 000 hektar, och intresset är stort för bildandet av flera.

Beträffande skogen behövs en omarrondering, och en sådan bör vi arbeta för. Dock vill jag inom parentes ha sagt, att det finns teoretiker som alldeles övervärderar de s. k. »skördetröskorna» i skogen. För min del tror jag att det än finns mycket att göra på skogsbilvägarnas område. Vidare finns det ju motorsågar och barkmaskiner, och jag tror att man kan komma en bra bit framåt på den vägen. Jag tror också att de stora maskinerna måste prövas mycket noga under olika förhållanden, innan man tar dem i bruk, annars kan lönsamheten bli ganska dålig. På den punkten tror jag nog att herr Wikner och jag är överens.

Jordbruksministern säger att skogsbruksutredningen kommer att ta upp arronderingsfrågorna, och jag hoppas att utredningen leder till åtgärder som bygger på frivillighetens grund. Med hänsyn till det myckna arbete som pågår inom skogsägarnas egna organisationer tror jag att dessa också kommer att hjälpa till i det här fallet. Jag tror att frivilligheten ger de bästa möjligheterna för att nå resultat och att man i första hand bör pröva att så långt som möjligt gå fram på den vägen.

Eftersom vi sedan kommer in på andra frågor och skall behandla också propositionen nr 49, vill jag säga att jag är ganska tillfredsställd med de förbättrade möjligheter som i det avseendet har ställts till förfogande. Vad man är lite betänksam inför är huruvida dessa åtgärder på alla punkter är tillräckliga.

Vid utskottets hemställan under punkt V har jag tillsammans med herr Hansson i Skegrie antecknat en blank reservation, som bygger på motionerna I: 664 och II: 809. Där har bl. a. lantbruksnämndernas personalresurser påtalats, och dessutom har medelsbehovet för lantbruksnämnderna tagits upp till behandling. Jag vill säga att om lantbruksnämnderna skall kunna arbeta effektivt, måste såväl medel som personal

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

stå till förfogande. Det klankas ibland på att lantbruksnämnderna har alldeles för stora markinnehav. För min del har jag inte kritiserat detta, ty jag vet att det är svårt att arbeta med en alltför liten areal i det fallet, men om nämnderna skall kunna omsätta markerna så hastigt som möjligt och dessutom kunna förmedla så mycket som möjligt, måste de ha personal till förfogande för värderingar och mycket annat. Men jag tror också att det är en rätt väsentlig sak att få ut markområdena i rätta händer och få en fastighetsbildning som på längre sikt är bra. Då är det nödvändigt att nämnden har personal till sitt förfogande, så att den hinner med att göra de avvägningar som erfordras i det avseendet. Jag menar med andra ord att personalfrågan hos lantbruksnämnderna inte skall få bli en flaskhals. Jag hoppas också att lantbruksnämnderna får personalresurser i fortsättningen, så att de kan klara dessa uppgifter. Det blir svårigheter för det enskilda jordbruket och det enskilda skogsbruket, men jag tror att man genom ett förnuftigt arbete inom lantbruksnämnderna skall ha möjlighet att klara de här frågorna.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Axel Emanuel*, (cp).

Herr *WIKNER* (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonasson måste väl ändå hålla med mig om att det tidigare var mera gott om arbetskraft och att mekaniseringen var låg. Detta gjorde att fördelarna av samverkan var mindre. Under de senaste åren har vi fått organisationsformer som gjort det möjligt att förena samverkan med effektiv drift. Härtill har den ökade mekaniseringen bidragit.

Jag har inte påstått i denna kammaré vid detta tillfälle att vi skall ha några skördetröskor inom skogsbruket. Det får stå för herr Jonassons räkning.

Jag får ändå vidhålla att bolagen va-

rit mera angelägna när det gäller omarrondering.

Vidare säger herr Jonasson att man skall vidta kloka åtgärder. Jag menar att alla åtgärder som man vidtar skall vara kloka, under förutsättning att man har samma utgångspunkt.

Uttrycket »ligga på latsidan» får faktiskt herr Jonasson stå för själv. Det är ett mycket långt hopp från vad jag sade till detta uttryck.

Herr *JONASSON* (cp) kort genmäle:

Herr talman! När jag var inne på diskussionen om skördetröskorna sade jag inte att det var herr Wikner som använt detta uttryck. Jag sade att jag tror att vi är överens när det gäller mekaniseringsfrågorna. Jag sade vidare att man inte skall bli alltför uppjagad av dessa teoretiker som tror att man skall kunna använda vilka skördetröskor som helst. När det gäller mekaniseringen åstadkommer man den bättre inom skogsbruksområdena än enskilt.

Beträffande bytena, herr Wikner, är det klart att man byter på tre håll. Bolag byter mark med enskilda, bolag byter med domänverket, och domänverket byter med enskilda, och ibland blir det triangelbyte. Vid alla byten skall man göra sitt bästa, men när det gäller byten har domänverket varit ganska negativt, och det är inte så många byten som skett med domänverket. De flesta har skett mellan bolag och enskilda. Detta innebär i sin tur att om bolagen bytt ihop sina marker, har de enskilda i motsvarande grad gjort detsamma.

Herr *NILSSON, FERDINAND*, (cp):

Herr talman! Jag har med stort intresse hört den diskussion som här har förekommit angående skogsrationaliseringen och vad därmed sammanhänger. I jordbruksrationaliseringsutredningen lade vi fram planer och synpunkter som man då inte kunde effektuera i ett sammanhang. De har dock inneburit åt-

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

skilligt för uppbyggande av den rationalisering som det nu styckevis och delat talas om men som den intresserade kan återfinna i föreliggande utredningar.

Jag begärde emellertid inte ordet i första hand för att säga detta. Det var en glad överraskning för mig att höra den diskussion som fördes, men det var några andra saker som jag ville resonera om. Det sammanhänger mera direkt med det föreliggande utskottsutlåtandet. Innan jag gör det, herr talman, skulle jag vilja beröra en annan sak.

Härom dagen hade vår jordbruksminister i ett föredrag i Växjö råkat ta illa vid sig av kritiken från jordbrukarhåll mot domänverkets inköbspolitik. Sådant passar sig illa för en grupp understödstagare, och kunde hos de maktägande ge ett olustigt intryck! Statsrådet utvecklade: »Det rätta förhållandet är att jordbruket åtnjuter ett betydande stöd av samhället för näringens utveckling och genom lagstiftning har företrädesrätt till markinköp.» En sak är att statsrådet ögonblicket därefter reducerar en del av värdet av denna företrädesrätt genom tillägget att lagstiftningen inte avser att hindra staten och kommunerna att förvärva mark. Det var visst också detta som kritiken råkade gälla, så den var inte alldeles missriktad, efter vad jag kan finna.

Annars är det frestande att en smula komplettera statsrådets skildring av välfärdssamhällets välsignelse genom att säga exempelvis så här: »Det rätta förhållandet är att arbetsparten i detta land har att glädja sig åt ett betydande skydd, en nationell arbetsmarknadspolitik som skapat en högre lönenivå här än på många andra håll, och genom invandringsrestriktioner och bestämmelser mot pristryckande utländsk konkurrens tillförsäkrats företrädesrätt på svensk arbetsmarknad.» Jag tycker att det kan vara en lämplig komplettering till statsrådets beskrivning av jordbruksfolket och dess ställning, att man konstaterar att i detta samhälle är det i alla fall så att vi alla önskar trygghet,

räknar på att staten skall ordna det så bra som möjligt. Jag vill på intet sätt bli missförstådd. Jag vill inte tala illa om de stöd för arbetsmarknadspolitiken som här föreligger, ty jag tror att de har medfört mycket stor välsignelse för många människor.

Vår värderade jordbruksminister betonar så gärna att hittills — under företräddarna — har det varit skralt med rationaliseringen, men nu skall vi få se på annat. Det inpräntas att dessa otacksamma jordbrukare genom det nya avtalet förbundit sig att hjälpa till.

Det är bara det att jordbrukarna både »på den tiden» och nu får stå i kö för att få resurser för rationaliseringen. Och det måste man köa för att få i kreditrestriktionernas och de höjda räntornas Sverige. Vissa exportindustrier har haft goda tider, drivit upp lönerna o. s. v., och statsmakterna har hjälpt till att genom en aktiv arbetsmarknadspolitik, löneglidningar m. m. driva upp lönerna och främja inflationen. Att sedan jordbruket, den prisreglerade, genom avtal uppåt och nedåt priskundna näringen, får hård känning av åtgärderna mot en inflation som andra skapat är ett faktum.

Jordbrukarna är glada över de förbättrade resurser de fått. Men eftersläpningen är stor och köerna ofta långa. Jordbrukets talesmän har också vågat sig på att komma med förslag till förstärkningar — utan att begripa att sådant inte duger.

Ett exempel skall klargöra vad jag syftar på: Vid förra årets riksdag var vi några som väckte en motion, nr 747 i första kammaren och nr 899 i andra kammaren, vilken bl. a. avsåg en omprövning av åtgärder för utvidgad omfattning av den inom de nordliga länen bedrivna rationaliseringsupprustningen av jordbruken genom s. k. koncentrerade åtgärder för att skapa bärkraftiga jordbruk med jord och skog. Jordbruksutskottet avstyrkte motionen. Det är en sak. Men dess motivering bör vi observera. Man påstod att 1960 års jord-

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

bruksutredning hade hand om saken, varför det var alldeles onödigt att lägga sig i den. Jag letade fram direktiven och visade att i dem stod ingenting om den saken, men det hjälpte rakt inte. Frågan låg i utredningen, sades det, och därmed jämnt.

Men gömt är inte glömt. I årets statsverksproposition är melodien en annan och ur sakens synpunkt vackrare. Dels föreslår departementschefen en icke oväsentlig förhöjning av anslaget till den pågående verksamheten, dels — och det är viktigare — meddelar statsrådet att han, efter framställning av lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen och skogsstyrelsen, uppdragit åt lantbruksstyrelsen att tillsammans med de båda andra styrelserna utreda behovet av sådana samlade insatser inom jordbruket i hela Norrland och därutöver i andra därmed jämförliga bygder. Inte ett ord i årets jordbruksutskotts utlåtande om 1960 års jordbruksutredning, som i sammanhanget tyst avföres. Men jordbruksutskottet bara sväljer och noterar med belåten uppsyn framsteget. Initiativet har denna gång kommit från rätt håll.

I stället kör jordbruksutskottet sin beprövade käpphäst på ett annat, ett närliggande område. I motionerna nr I: 664 och II: 809 i år har vi bl. a. tagit oss orådet före att yrka att riksdagen skall anhänga om förslag till nästa års riksdag om effektivisering av jordbruksrationaliseringen, förbättrade kapitalresurser och personalförstärkningar enligt vad vi i motionerna anförde.

Detta borde ju komma ur jordbruksministerns hjärta, men hans trogna i jordbruksutskottet — och några otrogna med — tycks inte ha fattat det så. Jordbruksutskottet skriver på sidan 14: »Utskottet finner ej erforderligt biträda motionsyrkandet med hänsyn till att berörda spörsmål är föremål för prövning av 1960 års jordbruksutredning.»

Jordbruksministern pysslar med frågan i varje års proposition. Han förbättrar litet, och han har t. o. m. varit

något inne på personalförstärkningar. Det går bra — då ligger frågan inte i någon utredning! Men om obehöriga försöker förbättra något, då påstår utskottet att det hela är nedstoppat i en utredning, och locket på!

Vi har i motionen anförde tvivel om att statsrådets åskanden räcker till. Vi har trott oss få visst stöd i lantbruksstyrelsens framställning, även där denna inte fullföljt premisserna till yrkanden. Medelsbehovet har beträffande jordfonden för 1963/64 angivits till 90 å 100 miljoner kronor, men på grund av personalbrist uppstår viss eftersläpning, och 80 å 85 miljoner kronor anses åtgå. Resten släpar efter. Propositionens förslag tillgodoser enligt vår uppfattning inte det ackumulerade behovet i tillräcklig utsträckning. Något bättre skulle läget bli om motionens förslag beträffande jordfonden bifölles. Med hänsyn till läget på fastighetsmarknaden och behovet av rationaliseringsmaterial i form av fastighetsförvärv är det uppenbart att rationaliseringsorganen just nu måste ha förbättrade möjligheter till inköp. Lika betänkligt är det beträffande personaltillgången. Under innevarande år bromsas arbetet därav, vilket lantbruksstyrelsen också vittnar om. En minimifordran måste enligt vår uppfattning vara att lantbruksstyrelsens förslag om anslag av 500 000 kronor här för bifalles. Situationen beträffande garantiramarna kräver även uppmärksamhet, då finansieringsbekymren för en effektivisering i nuvarande läge på penningmarknaden framstår som besvärande.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få ställa några yrkanden, och jag gör det punktvis på de punkter där yrkandena ingår i motion 664 i första kammaren. Det avses således yrkande om förhöjt anslag till jordfonden för budgetåret 1963/64 på tilläggsstat II till riksstaten så att det blir 40 miljoner kronor. Vidare yrkar vi att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhänga att å förslag till till-

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

läggsstat I till riksstaten för budgetåret 1964/65 måtte till Lantbruksnämnderna: Avlöningar upptagas förslagsanslag om 500 000 kronor avseende ersättningar till sakkunniga m. m. i enlighet med lantbruksstyrelsens framställning. Det är för övrigt på samma punkt där reservation vid utlåandet avgivits av herr Jonasson och herr Hansson i Skegrie.

I motionerna har vidare hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att lantbruksstyrelsen måtte bemyndigas att vid behov genomföra jämkningar mellan de olika medelsramarna för kreditgarantier avseende lån till yttre rationalisering, lån till inre rationalisering, jordförvärvslån och driftlån. Vi anser att dessa åtgärder bör kunna vidtas av lantbruksstyrelsen och inte nödvändigtvis behöver belamra kanslihuset.

Till sist hemställer vi i motionerna att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag avseende effektivisering av lantbruksrationaliseringens organisation och därmed förknippade frågor rörande kapitalbehov och personalresurser i enlighet med vad i motionerna anförts.

Dessa yrkanden ställer jag som sagt punktvis, och jag tror att ett bifall till våra förslag skulle innebära väsentliga framsteg. Därigenom skulle det också klart ådagaläggas, att vi från vårt håll inte bara ser på dessa frågor med misstro och tvekan, utan vi försöker så gott vi kan att hjälpa till med att genomföra den effektiva rationalisering, som jordbruksministern så gärna önskar. Vi visar vårt intresse genom att komma med förslag som på några punkter går litet längre än vad han för ögonblicket tänkt sig.

Detta är såvitt jag kan bedöma en manifestation av jordbrukarintresset på denna punkt som jag tycker kan vara väl motiverad, när somliga så mycket talar om att man genom avtal förmått jordbrukarna att intressera sig för och

att åtaga sig att göra det och det o. s. v. Men i själva verket är det — som också jordbruksministern i ett interpellationssvar till herr Torsten Andersson förra året bestyrkte — på det sättet att det hela tiden har funnits köer av jordbrukare som velat komma i åtnjutande av de resurser som kan behövas för att medverka till att skapa ett bärkraftigt svenskt jordbruk med tryggad tillgång på billiga produkter, en produktion som kan lända till nytta för hela samhället.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag är litet betänksam mot att gå upp i talarstolen när jag ser att inte bara statsrådet fru Ulla Lindström utan också övriga kammarens damer väntar på att man skall tala om familjepolitik. I stället ägnar vi oss här åt att tala om skogsvård i avancerad form.

Jag har emellertid i anslutning till föreliggande betänkande konstaterat att det inte är mindre än tre motioner, signerade med mitt namn, som tagits upp till behandling, och jag skall därför, herr talman, med några ord beröra de synpunkter jag anför i dem.

I motion nr 235 i första kammaren yrkas att domänverkets inköp av mark skulle begränsas och att det enskilda ägandet av svensk jord och skog skulle främjas. I motionen har jag — vilket jag är angelägen att understryka — bland annat pekat på att tillgängliga medel i större utsträckning än vad nu är fallet bör användas för inköp av fritidsområden för allmänhetens behov. Jag har alltså ingenting emot att domänverket med sina resurser ger utrymme för det berättigade och alltmer uttalade önskemålet, att människor från städerna skall kunna komma ut till bygder där de kan idka friluftsliv. Emellertid har, inte minst i mitt eget län, domänverkets inköpspolitik åstadkommit irritation. Det har funnits flera orsaker härtill. Bland annat har prisläget vid köpen varit sådant att priserna

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

pressats uppåt även vid enskilda köp, och detta har självfallet medfört att enskilda spekulanter fått vidkännas högre priser än de annars skulle ha behövt göra.

Vad sedan gäller den bytesverksamhet som det här talats om och som utskottet anser har bedrivits i tillfredsställande omfattning — det har ju här under interpellationsdebatten i anslutning till detta ärende framhållits att en sådan verksamhet är angelägen — har jag den meningen att denna verksamhet från domänverkets sida icke bedrivits i önskvärd omfattning. Av flera lantbruksdirektörer har jag fått den uppfattningen att det är mycket svårt att få en bytesverksamhet till stånd mellan å ena sidan domänverket och å andra sidan lantbruksnämnderna. Det är väl ändå helt oriktigt att det skall vara på det sättet. De förändrade beräkningar av priserna som i detta sammanhang har efterlysts i våra motioner måste därför komma till stånd så att bytena lättare kan genomföras.

Arronderingen av domänverkets skogar i södra Sverige är ingalunda bra. Det visas här upp en mycket splittrad ägofigur, och det finns goda möjligheter att genom byte och försäljningar åstadkomma en väsentlig förbättring i detta avseende.

Jag har, herr talman, den uppfattningen att jag inte bör gå in i några detaljer. Jag ser också till min ledsnad att jordbruksministern har avlägsnat sig ur kammaren — jag hade möjligen väntat mig en animerad debatt på denna punkt. Om jag genom att vara stillsam och blygsam och en smula försynt kan bidra till att man på ömse sidor når en ökad förståelse på dessa punkter, har jag väl ändå, herr talman, fyllt en liten uppgift med detta mitt anförande.

Herr PETTERSSON, HARALD, (cp):

Herr talman! Efter herr Svanströms anförande är det kanske onödigt att jag tar till orda. Jag har emellertid låtit

anteckna en blank reservation under den punkt där utskottet hemställer om avslag på motionen I: 235 av herr Svanström.

Jag delar helt de synpunkter som herr Svanström har framfört. Då man emellertid vet att frågan kommer att övervägas av 1962 års fritidsutredning och behandlas i samband med det av statens skogsföretagsutredning avlämnade betänkandet samt att en översyn av jordförvärvs- och bolagsförbudslagarna nu är aktuella, har jag kommit till att ett ställningstagande nu till det yrkande som framföres i motionen 235 inte kan vara riktigt. Riksdagen kommer senare att få möjlighet till en ordentlig genomgång av hithörande frågor, varvid vi kan vid våra ställningstaganden åtminstone till vissa delar beakta de synpunkter som framföres i motionen.

Det finns en rad i motionen 235 som jag gärna vill rikta kammarens uppmärksamhet på. Det står nämligen där att statens inköpsverksamhet borde begränsas till fall där enskild köpare inte finnes. Det säges vidare att man bör försöka att i första hand använda domänverkets resurser för att skapa fritidsområden. Jag delar helt denna uppfattning.

Jag har med det anförda endast velat ge en förklaring till mitt ställningstagande i utskottet på denna punkt.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag skall försöka att vara lika föredömligt kortfattad som herr Pettersson nyss var. Jag skall bara ta upp några av de frågor som berörts av reservanterna.

Jag får kanske börja med herr Svanström, som gjorde gällande att det var svårt att få till stånd bytesverksamhet mellan domänverket och lantbruksnämnderna. Jag kan säga herr Svanström att vi inom utskottet har fått uppgifter som helt strider mot vad herr Svanström här vill hävda. Det förhål-

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

ler sig tvärtom på det sättet att domänverket gärna medverkar till byte av mark och skog. Innan verket köper mark måste förvärvet underställas vederbörande lantbruksnämnd, och om man därvid inte kommer överens måste förvärvet underställas Kungl. Maj:t. Detta betyder ju att lantbruksnämnderna under alla förhållanden får kännedom om den inköpsverksamhet som domänverket bedriver.

Men, herr Svanström, hur går det ihop att man å ena sidan motionerar om begränsning av domänverkets inköpsverksamhet i syfte att befrämja det enskilda ägandet av jord och skog och å andra sidan hävdar att domänverket bör överlåta stora mark- och skogsområden för fritidsändamål? Man kan ju inte å ena sidan förhindra verket att förvärva mark och å andra sidan tvinga verket att avstå från mark. Det måste finnas någon konsekvens i bedömningen av de stora skogs- och jordbruksfrågorna.

Herr Ferdinand Nilsson ironiserade över utskottets ställningstagande. Jag vet inte om saken kommer att beröras i hans så småningom utkommande memoarer, men faktum är, herr Ferdinand Nilsson, att det finns de som undertecknat motioner i anslutning till förevarande propositioner, och dessutom någon reservant i utskottet, som själva tillhör 1960 års jordbruksutredning. Jag frågar mig då huruvida man — om man själv sitter med i den utredning som handlägger frågor rörande hela den framtida jordbrukspolitiken jämte frågan om organisationsformen, nämligen om lantbruksnämnderna, hushållningssällskapen, skogsvårdsstyrelserna m. fl. skall slås ihop till en enhet — bör motionera om förändringar under den tid som återstår innan utredningens förslag framlägges.

Herr Jonasson yttrade i sitt inledningsanförande att man inte bör handla i panikens tecken utan bör utreda samtliga frågor i lugn och ro. Det bör vi göra, herr Jonasson, men motionera

då inte i tid och otid i frågor som Edra partivänner handlägger i 1960 års jordbruksutredning! Detta är grunden till att jordbruksutskottets majoritet avslagit Edra motioner under framhållande av att i motionerna väckta spörsmål redan är under utredning och så småningom kommer att behandlas av riksdagen. Jag tror inte att ett bifall till motionerna kan påskynda en lösning av de frågor det här gäller. Det vore kanske bättre Ni skyndade på Edra partivänner i utredningen, så att vi snabbare kunde få fram förslagen därifrån. Jag är nämligen medveten om att man behöver få fram dessa förslag inom rimlig tid.

Med det anförda ber jag, herr talman, att under alla punkter få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag sade i mitt anförande att jag försökte vara försynt, därför att jag inte ville ha till stånd en animerad debatt just nu. Men herr Hjalmar Nilsson tog till om inte storsläggan så en stor yxa och gick hårt fram i skogen. Jag har därför, herr talman, svårt att underlåta att säga att jag i fråga om bytesverksamheten har uppgifterna från ett tillfälle då lantbruksnämndernas ordsombud, bland vilka jag också råkar var med i Kalmar län, var samlade till överläggningar i Linköping. Föredragshållaren var ingen mindre än den dåvarande överjägmästaren Per Sköld, och efter vad jag förstod vid den diskussion som där fördes emellan å ena sidan nämnde herr Sköld och å andra sidan länets lantbruksdirektör, hade inte bytesverksamheten i Kalmar län varit vad den borde vara.

Hur sedan förhållandena är uppe i Västernorrland känner jag inte till, men jag har nog fått den uppfattningen från flera håll från hela södra Sverige att det inte är som det borde vara.

Jag beskylldes också för inkonse-

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

kvens, och det kan vara. Värre beskyllningar må en riksdagsman finna sig i. Men i detta fall, herr talman, är det på det sättet, som också framhölls av herr Harald Pettersson, att jag i min motion sagt att statens inköpsverksamhet borde begränsas till fall där enskild köpare ej finnes och att tillgängliga medel borde i större utsträckning användas för fritidsområden.

Det är ju så, och på den punkten har jag inte någon avvikande mening, att riksdagens en gång fattade beslut skall följas, nämligen att medel som kommer in vid försäljningar också skall användas för inköp av andra områden. Men om då möjligheterna i första hand inriktas på att köpa för fritidsverksamhet lämpliga områden, måste ju pengarna till övrig inköpsverksamhet i motsvarande grad minskas, och då tror jag inte att inkonsekvensen i mitt resonemang i motionen är så stor som det gjordes gällande från herr Hjalmar Nilssons sida.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Först en liten reflexion beträffande domänverket och dess bytesverksamhet. Jag skall ge herr Hjalmar Nilsson i Kramfors rätt i att det har kommit till nymoderna viljetryningar från domänverket, som har varit positiva och klara och där man har sagt att man gärna är med på byten. Vi ser i föreliggande proposition att man fört över en del marker på rationaliseringsverket o. s. v. Jag kan ge honom rätt i att det har blivit en bättre vilja, men om jag jämför det med vad jag vet om vad som åstadkommits, herr Hjalmar Nilsson, då är det inte mycket. Då är det nog snarast så, att förmågan hittills inte har svarat mot den goda viljan, eller att omvändelsen är så sen att man inte hunnit med att i gärning visa ett resultat av den inre omvandlingen.

Sedan fick jag en liten reprimand — men jag tyckte att min gode vän herr Svanström tog till litet för hårt när han

sade att herr Hjalmar Nilsson använde storsläggan. Nej, storsläggan det är någonting helt annat, och det som herr Hjalmar Nilsson lyckades åstadkomma var just ingen storslägga, varken för herr Svanströms del eller för min. Jag har påpekat att man alltid kryper bakom sittande utredningar, och till detta sade han någonting om att han tyckte det var en orättvis och felaktig bedömning. Men jag anförde två exempel. Det ena gällde de koncentriskt rationaliseringsåtgärder, där vi i våras yrkade att de skulle utvidgas och att man skulle göra en undersökning om att få dem utvidgade även till att gälla även andra delar av Sverige, där de naturliga förutsättningarna var likadana. Då svarade jordbruksutskottet — herr vice ordförande i jordbruksutskottet — med att säga att den där frågan tar vi inte upp därför att den har redan 1960 års jordbruksutredning fått hand om. Det var det svar jag fick.

Jag tog då med utredningens direktiv i kammaren och gick igenom dem, och sade ifrån klart att där hittade jag inte ett skvatt om den saken. Lika fullt försäkrades att det var alldeles självklart att ärendet låg hos denna utredning.

Men sedan kommer jordbruksministern och har inte minsta förståelse för vad hans trogne vapendragare herr Hjalmar Nilsson i Kramfors säger! På förslag av lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen och skogsstyrelsen ger han dessa i uppdrag att bearbeta saken. Inte säger han, att nu tar han detta ifrån 1960 års utredning! Han har aldrig upptäckt att ärendet var där! Han måste inte läsa jordbruksutskottets betänkanden.

Det är i verkligheten ett skapande arbete som utförs i jordbruksutskottet för att åstadkomma camouflaget!

I år har vi samma elände när vi yrkar på saker och ting som såvitt jag begriper inte har med 1960 års utredning att göra. Det gäller att begära förslag till nästa års riksdag om personalförstärkningar och ekonomiska resurser,

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

då vi tycker oss förstå att det är för litet i år. Då svarar jordbruksutskottet att det skall inte vi begära, ty det sköter 1960 års jordbruksutredning om. Har nu herr Hjalmar Nilsson otur, kommer jordbruksministern att höja sina anslag nästa år på de punkter vi ville, och där står herr Hjalmar Nilsson igen och viftar med trafikhindret 1960 års jordbruksutredning, och ingen människa fäster sig vid det.

Jag har ingen anledning att ändra mina yrkanden.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Det börjar bli litet roligt så här på kvällskvisten.

Herr Hjalmar Nilsson i Kramfors säger att vi inte skall motionera i tid och otid, när utredningar pågår. Ja, det är väl nästan förmåtet för mig att säga att man inte heller bör lägga fram propositioner när utredningar pågår. Skulle det vara så att vi går för långt med motionerna ibland, vi vanliga dödliga, så bör det kanske vara förlåtligt och vi kan ta varandra i hand om vi trampar över någon gång i det avseendet.

Herr Hjalmar Nilsson säger vidare att vi borde påskynda 1960 års jordbruksutredning, det skall vi i centerpartiet säga till våra män där. Ja, jag trodde inte att vi hade så många i den utredningen, att de har några större möjligheter att bromsa i det fallet. Jag tror nog att det är andra orsaker, om vi skall vara ärliga, herr Hjalmar Nilsson, och andra svårigheter, rent sakliga av stora mått, som ligger till grund för dröjsmålet. Att beskylla speciellt centerpartiets män för bromsning i 1960 års jordbruksutredning är nog ändå att gå litet för långt.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Svanströms anförande. Det är klart att man kan ha olika uppfattningar, måhända beroende

på olika omständigheter i olika län, men som ledamot i lantbruksnämnden i Västerbottens län har jag en väsentligt annan uppfattning. Vi var i tillfälle i lantbruksnämnden att slutgiltigt efter lantmäteriets medverkan dela upp en kronopark på över 5 000 hektar, där man förstärkte en hel by, gjorde byten med bolagen och fick placerade praktiskt taget alla insprängda skiften, som låg inne i de områden där jordbrukarnas fastigheter fanns. Dessa 5 000 hektar överlämnades från kronan på sin tid till egnahemsnämnden för nykolonisationsverksamhet som aldrig kom till. Sedan har det givits tillfälle för nämnden att i olika kommuner göra byten och triangelbyten med å ena sidan kronan och å andra sidan skogsbolagen för att förstärka jordbruken i bygden.

Måhända råder andra förhållanden i Kalmar län, där kronoparkerna har mindre areal, men vi måste väl ändå erkänna att antalet jordbruk under den senaste 50-årsperioden har väsentligt reducerats på grund av rationaliseringar och sammanläggningar, där även skogen har tillförts fastigheter som varit betydligt mindre i areal för ett 20-tal år sedan.

Går man ut ifrån den synpunkten att folkmängden på landsbygden reduceras år från år och att dessa mindre och även större jordbruk lämnar över fastigheter till försäljning eller till byten via lantbruksnämnden så kommer det inte bara beträffande den odlade arealen att bli en viss rationaliseringsförbättring, utan även tillskott med stödsog förbättras i samma omfattning. Det är dessa synpunkter som kan föras fram i debatten här, därför att man vill göra gällande att kronan inte haft någon förståelse för lantbruksnämndernas verksamhet när det gällt storleksrationalisering.

Herr SVANSTRÖM (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan förstå att herr Svedberg och jag har olika erfarenhe-

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

ter. Det är väl också självklart att domänverket har olika intressen i Norrland och i södra Sverige. Domänverkets areal är till 80 procent belägen i Norrland och till 20 procent i södra Sverige med medelarealer på över 2 000 hektar i Norrland och 200—300 hektar i södra Sverige. Naturligtvis medför dessa förhållanden helt olika utgångslägen.

Sedan vill jag, herr talman, säga till min vän herr Ferdinand Nilsson att han självfallet har större erfarenhet av storsläggan än jag, men ack att detta ärans och hjältarnas språk är så svårt att klara ut. Jag sade nämligen att herr Hjalmar Nilsson inte tog till storsläggan men väl en yxa som han gick fram vilt i skogen med.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag måste säga ett par ord till herr Svanström. Visserligen är jag inte i det lyckliga läget att ha en motorsåg, men jag har verkligen en yxa som jag någon gång måste använda både när jag är i skogen och på andra områden.

Herr Svanström måste ha klart för sig att om ni har besvärliga förhållanden i Kalmar län så kan ju inte riksdagen besluta att göra någon ändring fördenskull. Ni får själva diskutera er fram till en lösning på länsplanet. Här diskuterar vi riktlinjer för svensk politik och inte för politiken i Kalmar län. Jag antar att herr Svanström förstår att vi från utskottets sida måste bedöma läget i hela landet och inte på ett speciellt område. Jag har sett som min uppgift i svensk riksdag att se till att de frågor vi behandlar rör hela landet och inte ett enskilt län.

Herr Ferdinand Nilsson sade att ingen fäster sig vid när jag viftar med 1960 års jordbruksutredning. Ja, jag märker att herr Ferdinand Nilsson inte gör det. Jag måste fråga herr Ferdinand Nilsson om han menar att 1960 års jordbruksutredning som tillsatts för

att lägga upp riktlinjerna för svensk jordbrukspolitik är av så ringa eller intet värde att riksdagen inte skall sätta någon tilltro till den när den äntligen kommer med något förslag. Skall man så underskatta dem som sitter där, att det enligt herr Ferdinand Nilsson inte är någonting att över huvud taget vifta med i svensk riksdag och ingenting att vänta på, utan att det enda riktiga i svensk jordbrukspolitik är herr Ferdinand Nilssons motioner? I slutklämmen i ett av sina yrkanden föreslår han att riksdagen skall »i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag avseende effektivisering av lantbruksrationaliseringens organisation och därmed förknippade frågor rörande kapitalbehov och personalresurser i enlighet med vad i motionen anförts».

Det är exakt de frågor som behandlas i 1960 års jordbruksutredning, likasom det även finns en särskild arbetsgrupp som behandlar organisationen. Skall vi då sitta här och besluta att lägga ett nytt direktiv till utredningen som den redan har? Jag ser att herr Ferdinand Nilsson skakar på huvudet. Då vill jag säga följande: Det finns ju en arbetsgrupp inom 1960 års jordbruksutredning som enbart sysslar med frågor om organisationen. Om 1960 års jordbruksutredning har tillsatt den arbetsgruppen som inte finns nämnd i utredningens direktiv, måste den ju ha gjort ett fel. Det är synd att man inte anlitar herr Ferdinand Nilsson att tolka direktiven för att kunna veta att man handlar på rätt sätt.

Herr Svanström sade att det kanske skulle ha behövts en animerad debatt. Jag skulle inte haft något emot att ta upp en sådan men kanske på ett något annat plan än vad herrarna här har dragit upp. I propositionen nr 49 redovisas nämligen bytesverksamheten och rationaliseringen under de gångna åren. Jag har fäst mig vid en sak som jag för min del inte tycker är riktig i den jordbruksrationalisering som pågår,

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

nämligen att när det redovisas vad utökningen av jord och skog till ofullständiga jordbruk uppgår till, kan man finna att 20 brukningsenheter under 2 hektar före rationaliseringen hade ett hektar jord och efter rationaliseringen 2 hektar jord. I fråga om skogsmark för motsvarande brukningsenheter var siffrorna 67 respektive 104 hektar. Det betyder att man i realiteten här har, beträffande små jordbruk under två hektar jord som icke är självständiga och som ingen över huvud taget kan leva på, medverkat till att förstärka dessa med skog och kalla dem för jordbruk. I praktiken är en sådan jordbrukare en skogsinnehavare och ingenting annat.

Jag tog upp detta i utskottet och anförde mina betänkligheter. Skall man driva en rationell jordbrukspolitik med rationaliseringar av bärkraftiga jordbruk, skall man försöka skapa någorlunda stora enheter som kan föda familjer. Det ingår inte i det av riksdagen fattade beslutet att bedriva en rationalisering på det sätt som nu sker.

Jordbruk av storleksordningen 15—20 hektar har fått ett betydligt mindre tillskott av skog. Det finns sådana som ökat från 57 till 72 hektar skog efter rationaliseringen. Jordbruk på över 40 hektar, bland vilka det finns sådana som före rationaliseringen omfattade 77 hektar åkerjord och efteråt 85 hektar, har i fråga om skog ökat från 78 till 145 hektar. Det betyder att vi har medverkat till en förstärkning av skogsinnehavet för de mycket stora jordbruken. I vissa fall hade det kanske varit bättre att denna skog hade kommit de medelstora jordbruken till godo. Det är klart att det hade varit skönt om riktlinjerna för den fortsatta jordbrukspolitiken hade varit uppdragna. Jag skulle ha önskat att 1960 års jordbruksutredning hade kommit med ett förslag som gjort att vi hade haft riktlinjer att arbeta efter i den kommande jordbrukspolitiken. Man löser inte problemen med att som herr Ferdinand Nilsson motionera och ställa

yrkanden om utredningar, när han är medveten om att hela denna fråga för närvarande ligger under utredning.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag förmodar att herr Hjalmar Nilsson oavsiktligt missförstod mig när han sade att jag på något vis hade talat vanvördigt om 1960 års utredning. Nej, herr Hjalmar Nilsson, det var inte på det viset. Jag talade vanvördigt om det sätt på vilket man här viftar med en utredning och där vill gömma aktuella frågor. Så fort det kommer upp någonting pekar man på att det finns en utredning och att det således inte får göras någonting däråt. När herr Hjalmar Nilsson förra året talade om att vi borde försöka få mera fart på en jordbruksrationalisering i former som verkligen gav hyggligt resultat, då framhöll jag att jordbruksutskottet hade svarat att det där fick vi inte syssla med, ty det låg i 1960 års utredning. Jag hänvisade då till att jordbruksministern på hösten tog upp saken med lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen och skogsstyrelsen och satte i gång dem med dessa frågor. Han var inte av den uppfattningen att denna fråga låg hos 1960 års utredning, ty han lämnade den till lantbruksstyrelsen och de båda andra styrelserna. Det var detta påpekande jag gjorde. Förstår herr Hjalmar Nilsson resonemanget nu?

Jag drog sedan en parallell, i det jag sade att vi förstår att det är svårt att begära en höjning av de och de anslagen och vidga ramarna o. s. v. utan att samtidigt i detalj ta upp personalfrågorna. Vi förstår att det är svårt att punktvist komma fram med förslag. Under sådana förhållanden begär vi i ett generellt yrkande att förstärkningar skall genomföras på dessa områden. Vi fick det obligatoriska svaret att det där sköter 1960 års jordbruksutredning. Nej, det är inte på det viset, ty jordbruksministern har höjt dessa anslag, han har vidtagit vissa personalförstärk-

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

ningar, och det är således han som sköter dessa saker. Vad vi i detta förslag begär är att jordbruksministern till nästa år skall komma med ännu bättre förslag. Och så svarade herr Hjalmar Nilsson och jordbruksutskottet igen att den saken sköter 1960 års jordbruksutredning. Jag genmälde — jag är ledsen att behöva upprepa det för kammaren, men jag måste söka förklara det för herr Hjalmar Nilsson — att om det vill sig riktigt illa kan det gå så att jordbruksministern kanske nästa år, även om det avslås nu, kommer att på vissa områden föreslå förbättringar av de ekonomiska resurserna, personalförstärkning o. s. v. Jag sade: Då står herr Hjalmar Nilsson och viftar med 1960 års jordbruksutredning igen. Det var alltså inte något yttrande av mig om jordbruksutredningen och dess arbete. Jag ville bara säga att man genom att på detta sätt hänvisa till en utredning söker komma ifrån förslag, som man inte på annat sätt orkar motivera avslag på.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! I skuggan av den första diskussionen mellan herr Hjalmar Nilsson och herr Ferdinand Nilsson kommer våra små inpass kanske en smula till korta.

Jag vill säga till herr Hjalmar Nilsson att även jag har försökt efter fattig förmåga bedöma med tanke på hela landet de frågor som vi har att diskutera. Det är möjligt att jordbruksutskottets ärade vice ordförande — ja, det är inte bara möjligt utan det bör vara så — bättre känner till förhållandena i hela landet än vad jag gör. Nog har jag många gånger observerat att herr Hjalmar Nilsson känner till Norrlands förhållanden bättre än vad jag gör. Men när jag talar om Kalmar län avser det förhållanden som i lika grad gäller hela södra Sverige. Detta anses inte i allmänhet som någon obetydlig del av landet, herr Hjalmar Nilsson. Jag har den meningen

att från våra respektive utgångspunkter och med hänvisning till vad jag tidigare sagt kan vi ha fog båda två för våra idéer. Jag tycker för min del att vi inte skall träta mer om den saken.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag är överens med herr Svanström på en punkt, nämligen att man talar efter fattig förmåga.

När herr Svanström exemplifierade vad han yttrat här åberopade han de överläggningar som hållits inom Kalmar län. Jag visste inte att Kalmar län var hela södra Sverige, men jag har förståst läst min geografi dåligt, det erkänner jag. Det är möjligt att man i Kalmar län inkorporerat resten av södra Sverige.

Till herr Ferdinand Nilsson vill jag säga att jag har försökt efter fattig förmåga förstå hela den redogörelse han lämnade. I jordbruksutskottet har hans parti föreslagit förstärkning av personalen i lantbruksnämnderna, förstärkning av personalen i hushållningssällskapen, förstärkning på andra punkter, ökade anslag här och ökade anslag där. Jag förstår herr Ferdinand Nilsson då han begär en utredning om allt detta. Det skulle jag också göra. Det är dock, konstaterar jag, insatser punktvis som man både i fjol och i år gjort på alla dessa områden inom jordbrukspolitiken. Det är inte en samlad insats utan en saxningspolitik som man försöker bedriva på det ena området efter det andra. Det är det som jag anser oriktigt när det gäller jordbrukspolitiken.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vill bara läsa upp vad som står i det yrkande som herr Hjalmar Nilsson fattat som en begäran om en ny jordbruksutredning. Det står där att riksdagen skall »i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag avseende effektivisering av lantbruksrationaliseringens organisation», och så kommer några detaljer.

Ang. rationaliseringsåtgärder beträffande det privata skogsbruket m. m.

Det var således inte fråga om någon ny utredning annat än den, som görs på departementsnivå när man får en beställning från riksdagen. Jag föreställer mig att det åtminstone teoretiskt förekommer att riksdagen beställer förslag hos Kungl. Maj:t. Att detta skulle behöva leda till någon omfattande ny utredning kan jag inte förstå.

Med den iver och det intresse som jordbruksministern ägnar sig åt att effektivisera rationaliseringen trodde jag att hans supporters och hans trogna och — även de mindre trogna — i jordbruksutskottet hade missförstått jordbruksministern när de så att säga tycker illa vara att man framför förslag och kommer med yrkande. Det yrkande som vi framställde förra våren var inte sämre än att det kunde bli något av det till hösten. Det kan tänkas att det går likadant med flera förslag. Vi får försöka så gott vi kan att hjälpas åt. Kom då inte och säg att det är jordbrukarna som är tveksamma, utan det är faktiskt på det sättet att hittills har inte resurserna räckt till. Köerna av väntande jordbrukare hade blivit ännu längre om det funnits bättre möjligheter, om anslagen hade blivit större och om det hade funnits större personella resurser. Vad jag velat säga här är att ge uttryck för en beredvillighet från vårt håll att stödja förslag som verkligen leder till en effektiv upprustning av svenskt jordbruk, och detta på olika områden.

Till sist vill jag säga att detta som herr Hjalmar Nilsson var inne på om utpräglade skogsbrukare på gårdar med minimalt jordbruk var något som vi diskuterade mycket ingående redan i 1951 års jordbruksutredning. Vi vågade oss inte på saken redan då, men vi ansåg att det var ett intressant uppslag, som det kunde tänkas bli någonting av. Vi vågade emellertid som sagt inte ge oss på den saken redan då.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Får jag säga till herr Ferdinand Nilsson att alldenstund ni

motionerar på alla punkter under jordbrukets huvudtitel är det ju ofrånkomligt att jordbruksministern någon gång måste beröra ett eller annat av era förslag, och vill herr Ferdinand Nilsson tillgodoräkna sig den omständigheten som en stor framgång så är det honom väl unnat.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande envar av punkterna I—VI samt därefter särskilt i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

På gjord proposition bifölls till en början vad utskottet i punkten I hemställt.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande punkten II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 664 och II: 809 i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjordes enligt de avseende punkten III framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 664 och II: 809 i denna del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Därpå bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten IV.

I fråga om punkten V, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt, dels ock att kammaren skulle bifalla motionerna I: 664 och II: 809 i förevarande del.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. familjepolitiken

Herr Nilsson, *Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten VI förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 664 och II: 809 i denna del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, *Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten VI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt

hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svensson, Rikard*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 115;

Nej — 9.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i förevarande utlåtande.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 9, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Bidrag tillushållningssällskapen: Omkostnader, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Ang. familjepolitiken

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av dels väckta motioner angående familjepolitiken och dels delar av motioner om bättre förhållanden för kvinnlig arbetskraft m. m.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats följande motioner angående familjepolitiken:

1) de likalydande motionerna I: 624, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 771 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utarbetande av ett familjepolitiskt program enligt i motionerna angivna grunder, avsett att genomföras inom en period av 3—5 år och omfattande:

1. höjning av de allmänna barnbidragen under perioden med 500 kronor per barn,

2. avveckling av de generella bostadssubventionerna och familjebostads-

Ang. familjepolitiken

rabatterna och överförande av därigenom inbesparade medel till den allmänna familjepolitiken att användas för förbättring av barnbidragsförmåner i enlighet med vad i motionerna angivits,

3. införande av allmänt vårdnadsbidrag om 1 200 kronor per år till mödrar med barn under viss ålder, förslagsvis omkring tre år, och med högre belopp till ensamföräldrar efter prövning och samordning med andra förmåner i enlighet med vad i motionerna angivits,

4. riktlinjer och grunder för de familjepolitiska åtgärderna, avsedda att sedan ovan nämnda höjningar genomförts säkerställa dels att ytterligare familjepolitiska förbättringar komme till stånd, dels att de familjepolitiska förmånerna bibehölle sitt realvärde, dels att barnfamiljerna erhöle skälig andel av de allmänna standardhöjningarna;

2) de likalydande motionerna I: 627, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och II: 780, av herr *Wedén m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att utredning måtte ske på det familjepolitiska området på sätt som i motionerna angivits,

A. avseende planering av en serviceinriktad och familjevänlig bebyggelse;

B. avseende statsbidrag till familjedaghem;

C. avseende barnpsykologisk rådgivning vid barnavårdscentralerna;

D. avseende inrättande av professur i barnpsykologi;

E. avseende statsbidragsbestämmelserna för familjerådgivningsverksamheten samt i samband därmed frågan om utbildningskapaciteten beträffande kuratorer; samt

F. avseende direktiv till pensionsförsäkringsutredningen att utreda de s. k. hemmadöttrarnas problem m. m.; samt

3) de likalydande motionerna I: 638, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 766, av herr *Heckscher m. fl.*, vari yrkats att

riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning i syfte

a) att få till stånd en intensifierad forskning om den kollektiva vårdens inverkan på barn,

b) att bereda familjedaghemsmammorna större möjligheter att förkovra sig för sin fostrarinsats,

c) att utvidga och förbättra undervisningen i familjekunskap i grundskolan.

Utskottet hade upptagit motionerna till samtidig behandling och hade i sammanhanget jämväl behandlat delar av följande motioner, nämligen

4) de likalydande motionerna I: 386, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, samt II: 462, av fru *Ryding m. fl.*, i vad gällde i motionsyrkandena under b och c gjorda hemställanden om utredning och förslag i syfte

att öka forskningen beträffande förskolebarnen i samband med att man bättre tillgodogjorde sig utländska rön på detta område samt att genom saklig upplysning förmedla resultaten härav till allmänheten samt

att ändra statsbidragsgivningen för social hemhjälp, så att den bättre komme att stimulera en kraftig utbyggnad av denna verksamhet;

5) de likalydande motionerna I: 387, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, samt II: 463, av fru *Ryding m. fl.*, vari, under hänvisning till den motivering, som anförts i de under 4 angivna motionerna, i här ifrågakommande del av motionsyrkandet hemställts, att en plan måtte framläggas för hur man före år 1970 skulle höja de allmänna barnbidragen till en nivå som motsvarade 1/3 av de verkliga barnkostnaderna, samt införa indexreglering av desamma.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av

1) de likalydande motionerna I: 624 och II: 771,

Ang. familjepolitiken

2) de likalydande motionerna I: 627 och II: 780,

3) de likalydande motionerna I: 638 och II: 766,

4) de likalydande motionerna I: 386 och II: 462 samt

5) de likalydande motionerna I: 387 och II: 463,

de under 4) och 5) omförmälda motionerna såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad utskottet i utlåtandet anför.

Reservation hade anförts av herrar *Skoglösa* och *Svanström*, fru *Olsson* samt herr *Magnusson* i Nennesholm, vilka ansett, att utskottet bort i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad som anförts i reservationen.

I det i reservationen föreslagna yttrandet hade bland annat ansetts, att uppdrag att utarbeta det i motionerna I: 624 och II: 771 skisserade familjepolitiska programmet borde anföras en parlamentarisk beredning.

Fru OLSSON (cp):

Herr talman! Vid utskottsbehandling av årets motioner om familjepolitiken har det rätt enighet så till vida att man ansett att familjestödet bör höjas, men uppfattningarna har varit olika när det gäller att uttala sig om ett tidsprogram för familjestödet.

I motionerna I: 624 och II: 771 har vi hemställt att ett familjepolitiskt program måtte utarbetas och även skisserat vad ett sådant program lämpligen bör innehålla. Vi har först och främst föreslagit att barnbidragen skall höjas med 500 kronor per barn under en tidsrymd av tre till fem år. Enligt vår mening är denna höjning av barnbidraget den viktigaste familjepolitiska åtgärden. Alla vet att barnfamiljerna har kommit efter inkomstmässigt, och vi får inte bara konstatera detta, utan vi måste öka stödet. Visserligen har vi beslutat höja barnbidragen med 150 kronor i år, men den höjningen måste enligt vår mening fortsätta.

Vi föreslår vidare ett vårdnadsbidrag till mödrar med barn i de lägre åldrarna, förslagsvis 1 200 kronor per år till mödrar med barn upp till tre år.

Syftet med detta vårdnadsbidrag är att ge mödrarna någon form av valfrihet att stanna hemma när barnen är små. Om man då skulle vara konsekvent, skulle bidraget endast utgå till hemarbetande mödrar. Men detta skulle, som vi alla förstår, stöta på svårigheter, och därför bör bidraget utgå generellt. Man skulle möjligen kunna tänka sig att förvärvsarbetsande mödrar som erhåller vårdnadsbidrag och som anlitar kollektiv barntillsyn skulle erlägga en högre avgift till barndaghemmen. På så sätt skulle inte utgå någon dubbelkompensation. Nu vet vi emellertid att inte alla småbarnsmammor kan komma i åtnjutande av plats på barndaghemmen, därför att dessa är alldeles otillräckliga, och dessa mammor måste då skaffa sig annan barntillsyn, kanske hemhjälp eller dylikt. Det medför stora kostnader, och de behöver därför det föreslagna vårdnadsbidraget.

Jag vet att det arbetas med de frågor som vi har tagit upp i vårt familjepolitiska program. Vi anser att de är så stora och så betydelsefulla, att de bör tas upp i ett sammanhang, där olika stödformer bör vägas mot varandra. För detta ändamål vill vi att en utredning tillsättes på parlamentariskt sätt och att direktiv ges för utredningen. Jag vill inte säga annat än att den sittande familjeberedningen i många avseenden utför ett gott arbete, men jag finner det anmärkningsvärt att en beredning som har så viktiga frågor inte har tillsatts i vanlig parlamentarisk ordning. Jag vill än en gång understryka familjefrågornas stora vikt och betydelsen av ett handlingsprogram.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Här föreligger ju ett helt knippe motioner, som berör fa-

Ang. familjepolitiken

miljepolitik och beslätade frågor, familjepolitik på bred front alltså. Det är glädjande för mig att kunna säga att utskottet i stort sett har uppnått övervägande enighet — bortsett från den reservation från centerpartiet som vi just har hört förordas.

Denna enighet visar att samstämmighet råder i långa stycken, både principiellt och praktiskt, om behovet av att förstärka familjestödet. Betoningen ligger i första hand klart på en förstärkning för barnfamiljerna. Om de ärade ledamöterna läser utskottets utlåtande skall de finna, att därigenom som en röd tråd går en önskan att förstärka statens stöd till barnfamiljerna och bredda den aktiva familjepolitiken.

Uppgiften att skriva ett övervägande enligt utskottsutlåtande har självfallet underlättats av det livliga utredningsarbete som pågår i dessa frågor. Det är verkligen inget skalkeskjul i detta fall att hänvisa till pågående utredningar. Jag vill erinra om de tre, som främst är verksamma med dessa frågor just nu, nämligen den socialpolitiska kommittén, familjeberedningen och den allmänna skatteberedningen. De behandlar de mest väsentliga inslagen i familjepolitiken, och arbetet i dessa utredningar mognar successivt fram i förslag. Resultat har redan delvis framlagts. Andra utredningar och betänkanden är att vänta inom en snar framtid. Utskottet har därför inte såsom centerpartiet har önskat kunnat tillstyrka en ny utredning i dessa frågor. Det skulle bara riskera att fördröja den aktion som i första hand är angelägen. Medvetandet härom plus en övervägande positiv skrivning har samlat utskottets flertal på en gemensam linje. Centerpartiet har dock känt behov av att mäla sig ur den skrivningen.

I första hand begär centerns reserver en övervägande parlamentarisk utredning. Jag vill nog gärna säga att motiveringen härför — som de ärade ledamöterna kan läsa i utskottsutlåtandets reservation — är föga övertygan-

de med tanke på det faktiska läget. Jag erinrar om — som nyss framgick av fru Olssons anförande — att reservanterna för fram tre huvudfrågor. Den första gäller de allmänna barnbidragen. Där begärs en höjning med 500 kronor under en period av 3—5 år. Jag erinrar om att riksdagen för endast några timmar sedan beslutade om en höjning av barnbidragen med 150 kronor till 700 kronor. Att nu, några timmar senare, göra ett bindande principiellt uttalande om ytterligare höjning av beloppet och om en tidtabell skulle jag finna ytterst olämpligt. Den allmänna skatteberedningen väntas om några veckor komma med förslag till en genomgripande reform av skattesystemet. Däri väntas även barnbidragen väsentligen komma att beröras. Det skulle vara oklokt och i strid mot riksdagens traditioner att i detta läge göra uttalande om belopp och om tidtabell för barnbidragen. Jag tror att vi med tillförsikt kan avvakta skattereformens inverkan, innan vi tar upp denna fråga.

Utskottet förutsätter att en ytterligare upprustning av familjeskyddet sker och betonar detta energiskt. Däri ingår självfallet barnbidragen till väsentlig del, de barnbidrag som under alla omständigheter måste ses i samband med hela vårt skatteväsen och i samband med övriga åtgärder i familjepolitiken.

Jag vill även erinra om den andra huvudfråga, som centerns reserver tar upp. De vill ha principiellt bindande uttalanden om att de generella bostadssubventionerna skall avvecklas. Familjebostadsbidragen skall slopas och de sålunda frigjorda medlen skall överföras till barnfamiljerna i form av höjda barnbidrag.

Det är ju en ytterst genomgripande propå med mycket vittgående konsekvenser — det är beklämnande att centern på så lösa boliner kan lägga fram ett förslag med den innebörden. Här pågår en omläggning av bostadsstödet, en omläggning av subventionerna, en

Ang. familjepolitiken

minskning av de generella subventionerna och en ökning av stödet åt de mest behövande. I fjol tog riksdagen ett steg på den vägen och i förra veckan ett nytt steg. Jag anser att det är en riktig linje man här är inne på och att den lämpligen bör fortsättas. Frågan om bostadsstödet berörs ju även av den bostadspolitiska kommittén och även här skulle det vara olämpligt för frågan att i dag göra programmatiska uttalanden av den innebörd centerreservanterna önskar.

Den tredje huvudfrågan gäller det allmänna vårdnadsbidraget där reservanterna önskar ett belopp på 1 200 kronor om året till alla hemmavarande mödrar med barn upp till tre års ålder. I reservationen står det talat om de mödrar, som helt vill ägna sig åt hem och barn. Fru Olsson gjorde en glidning och införde ett begrepp som inte tidigare anförts, nämligen att vårdnadsbidraget skulle utgå generellt. Den frågan har ju på senare tid blivit alltmer uppmärksammas, och jag antar att envar inser hur omfattande och komplicerad den är och hur svårt det är att skapa en någorlunda väl fungerande kontrollapparat. Det blir naturligtvis ganska knepigt när det gäller en sådan kategori som hemarbetande husmödrar.

Nå, man kan väl konstatera att även denna fråga befinner sig på ett aktivt utredningsstadium, i första hand inom familjeberedningens rådjong. Även i denna fråga anser utskottsmajoriteten, att det är för tidigt och olämpligt att i dag låsa sig i principiella förklaringar, långt mindre att ta ställning till belopp och tidtabell. Frågan får ses i relation till andra frågor i samband med skattepolitiken och den övriga familjepolitiken.

Jag konstaterar att cp-motionärernas och reservanternas propå har en mycket stor ekonomisk räckvidd, nämligen minst 1,2 miljarder. Barnbidragens ökning, som den är tänkt, innebär 825 miljoner, vårdnadsbidragen kommer att kosta 325 miljoner plus andra be-

lopp av okänd storlek. Därtill kommer en överföring genom bostadssubventionerna till barnbidragen med ytterligare 420 miljoner. Det är alltså väldigt belopp som här föreslås med ett bristfälligt eller knapphändigt underlag.

Jag noterar hur påfallande tystlåtna reservanterna är just när det gäller den finansiella sidan av ett kostnadskrävande program av denna storlek. Den stora ekonomiska räckvidden gör det mindre lämpligt — till alla de andra skäl som jag har anfört — att göra bindande principuttalanden.

Jag anser att man tryggt kan säga att utskottets utlåtande genomgående är positivt till en förstärkning av familjestödet och att det förutsätter en fortsatt upprustning på det området. Det är emellertid baserat på mera realistisk grund än reservationen och därför, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets utlåtande.

Fru OLSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag påpekade att utskottet var enigt om att vi skulle öka familjestödet. Herr Möller sade nu, att centerpartiet hade »känt behov» av att skriva den här reservationen. Ja, vi känner behov av att lova ett mera tidsmässigt stöd till barnfamiljerna i form av ökade barnbidrag, och jag vidhåller att dessa frågor bör provas av en parlamentarisk utredning.

Vad beträffar familjebostadsbidraget har avsikten varit, att det skall stimulera barnfamiljen till att skaffa någorlunda stora och bra bostäder. Det kan vara bra redan i och för sig, men dessutom vet vi alla hur det är: alla kan inte få en sådan bostad som fyller måttet för att erhålla detta bidrag. Alltså får kanske de, som har små inkomster och de sämsta bostäderna, vara med och betala bidrag till dem som lyckats få en bättre bostad. Därför anser vi att dessa pengar kunde användas till annat familjestöd. Man kanske skulle kunna ta upp frågan om inte tiden är

Ang. familjepolitiken

mogen att inte längre ha stödet som direkt konsumtionsdrivande åt något håll, alltså med inriktning på en bättre bostad. Men man behöver inte ta upp den debatten i dag, ty det finns ingen anledning att behålla stödet i den nuvarande formen så länge vi inte kan ge alla en god bostad. Därför bör stödet ges på ett annat sätt.

Det har pekats på olika utredningar, som redan ser på allt detta. Jag är väl medveten om det. Vad beträffar skatteberedningen och dess förslag om höjda barnbidrag vet vi ju inte mer än vad vi läser i tidningarna och hör ryktas om, men jag har fattat det så att skatteberedningens förslag i det här avseendet kommer att innebära en kompensation för en förhöjd indirekt skatt och inte det stöd som vi föreslagit i vår motion om höjning av barnbidraget.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Också i vår motion finns en inledning om vikten av att föra en aktiv familjepolitik. Ordalagen är kanske inte riktigt desamma som i centerpartiets familjemotion. Den är åtminstone inledningsvis mycket bra formulerad; man kanske har läst en del på annat håll, men det är ju inget fel i det.

Jag kan konstatera att den motion som vi har lagt fram angående familjepolitiken blev mycket positivt bemött vid diskussionerna i utskottet. Vi samlade oss kring en del frågor, som fick en, som det heter, välvillig skrivning och som blev positivt behandlade över huvud taget. Vad vi ville föra fram just nu var en mera familjevänlig och serviceinriktad bebyggelse och planering än vad vi hittills har haft. Vidare framför vi krav på utbyggnad av daghemmen och statsbidrag även till familjedaghemmen. Vi anser att familjedaghemmen är ett utmärkt komplement till de vanliga daghemmen och på vissa orter ute på landsbygden egentligen den

enda form av hem man kan använda sig av. Daghemmen är dock förbehållna städerna och tätorterna.

Vad vi också ansåg vara viktigt för barnfamiljernas möjligheter att erbjuda den värld, där barn och ungdomar kan finna både gemenskap och trygghet i ett samhälle som kanske inte alltid är så barn- och ungdomsvänligt, var en barnpsykologisk rådgivning vid barnavårdscentralerna och dessutom inrättande av en professur i barnpsykologi.

Det är ännu ett område, som vi i år har ägnat vårt intresse åt, och jag måste medge att det ligger mitt hjärta närmast av de frågor som behandlas i motionen. Det gäller familjerådgivningen. Den berörs förresten i nästa ärende som vi skall behandla, nämligen om de abortförebyggande åtgärderna.

Man måste med beklagande konstatera att under de fem år, som familjerådgivningen har utövats som en försöksverksamhet, har den inte gett det resultat som man skulle ha önskat. Vad det kan bero på kanske vår familjeminister vet bättre än jag, men efter vad jag har hört från olika delar av landet kan det ha berott på att villkoren för statsbidragen är så utformade, att det är nästan omöjligt för andra än landsting att uppfylla dem. Och landstingen har inte heller visat sig särskilt intresserade — såvitt jag vet är det bara fyra landsting som fått statsbidrag till familjerådgivning. Förra gången frågan behandlades beslöt riksdagen, att även enskilda organisationer skulle få åtnjuta detta statsbidrag. Det har emellertid visat sig att bestämmelserna är så föga tänjbara, att trots att personalen uppfyller kompetensvillkoren och man har kontakt med läkare — dock icke vid byrån anställd läkare — samt psykologer och psykiater är det omöjligt att få sådant statsbidrag. Detta har gjort att man inte kunnat utvidga verksamheten på det sätt som man skulle ha önskat och på andra håll inte kunnat starta den.

Jag anser detta beklagligt, ty famil-

Ang. familjepolitiken

jerådgivning har en mycket stor betydelse och bör få ännu större betydelse i framtiden. Därför har vi hemställt om en översyn av statsbidragsbestämmelserna för att möjliggöra en vidgad verksamhet på detta område, vilket också sammanhänger med de abortförbyggande åtgärder som jag nyss nämnde.

Vad barnbidragen beträffar har vi anslutit oss till utskottets uppfattning att med den höjning som skett i år — i dag förresten — har *ett steg* tagits emot en fullvärdig kompensation till barnfamiljerna. Men endast ett steg. Vi vet ju alla att skatteberedningen om en tid — det är en offentlig hemlighet — kommer att föreslå höjda barnbidrag. Annars håller jag med fru Olsson om att de ingalunda är tillräckliga, inte ens efter den höjning som skett i dag. Man får ta nästa steg nästa gång.

Vi föreslog förra året en höjning av barnbidraget till 660 kronor, men då passade det inte socialdemokraterna, utan höjningen har kommit i år i stället. Det är klart att det trots höjningen alltså är en eftersläpning.

Vad vårdbidragen beträffar har vi alla intresserat oss för denna nya form av bidrag till barnfamiljerna, men jag ber att få instämma med herr Möller däri, att det är en fråga som man inte löser från den ena dagen till den andra — inte ens från den ena riksdagen till den andra. Frågan måste utredas, och man måste göra en avvägning mot de övriga hjälpåtgärder till barnfamiljernas fromma som nu diskuteras.

Jag tycker nog att centerpartiets inställning är litet fram och tillbaka, ty i utskottet fick vi den uppfattningen att det gällde att ge ett vårdbidrag endast till mödrar som var hemma och skötte sina barn. Det ger enligt min mening inte den valfrihet för mödrarna som man skulle önska. Om man gav bidrag till alla mödrar med små barn, skulle det möjliggöra för dem att antingen stanna hemma och sköta barnen eller använda vårdnadsbidraget för att be-

tala avgifter till daghem eller för att skaffa den eventuella hjälp de kan få. Men det är en fråga som måste utredas, och det måste också ske en avvägning i förhållande till förvärvsavdragen för de yrkesarbetande gifta kvinnorna, till barnbidragen och även till andra bidrag som är föreslagna eller redan nu har trätt i kraft.

Vad jag skulle vilja helt ansluta mig till i fru Olssons anförande är en begäran om att få en parlamentarisk familjeberedning. Den beredning som statsrådet Lindström har satt till tycker jag är egendomligt konstruerad med tanke på att den skall behandla så viktiga frågor som det här gäller. Den har inga direktiv, och man vet över huvud taget mycket litet om efter vilka linjer den arbetar och vad som kan vara meningen att skicka till familjeberedningen. Sitter man i andra lagutskottet och dessutom i allmänna beredningsutskottet, märker man att åtskilligt som man inte vill ta ställning till skickas till familjeberedningen. Den kan alltid pyssla med de här frågorna.

Det är väl inte meningen att den skall arbeta på det sättet, och därför tycker jag att det vore i hög grad önskvärt att få en parlamentarisk utredning som tar hand om dessa frågor. Den nuvarande beredningen är ingalunda parlamentariskt tillsatt.

Vi har för vår del försökt dra upp några riktlinjer för familjepolitiken i den motion som vi har lagt fram, även om åtskilliga områden lämnats utanför. Det har också centerpartiet gjort i sin motion, och jag antar att även statsrådet Lindström har linjer att arbeta efter.

Däremot måste man ifrågasätta, om statsrådet har de socialdemokratiska kvinnorna bakom sig i sitt framtida familjeprogram eller om de över huvud taget har gjort upp ett arbetsprogram. Det tycks de knappast ha gjort att döma av den bok, innehållande ett familjepolitiskt program, som en av partiets ledande kvinnliga ledamöter i andra kam-

Ang. familjepolitiken

maren, ordförande i allmänna beredningsutskottet, riksdagsledamot sedan 16 år och viceordförande i det socialdemokratiska kvinnoförbundet, fru Nancy Eriksson, lagt fram på bokhandelsdisken, en bok som tydligen skall vara något slags framtidsprogram, en önskelista om hur barnfamiljerna skall ha det. Som alla vet heter den »Bara en hemnafrau». När jag läste den boken erinrade jag mig, att en riksdagsstenograf en gång sagt om bondehövdingen herr Pehrsson i Bramstorp, att när man skulle nedteckna hans anföranden var det ungefär som att titta ner i »en ålalåda», där meningarna ringlade sig om vartannat. Jag måste säga, att samma intryck får man vid läsningen av statsrådet Lindströms partikamrats i medkamraren lilla skrift.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottet har också behandlat en motion från högerpartiet, vilken finns refererad på sidan 4 i utlåtandet. I den framhålls bland annat, att familjens roll i det moderna samhället på många sätt förändrats. Här har dykt upp en rad nya problem som ganska utförligt behandlas i motionen. Vi yrkar att det skall tillsättas en utredning i syfte att få till stånd en intensifierad forskning om den kollektiva vårdens inverkan på barn, att bereda familjedaghemsmammorna större möjligheter att förkovra sig för sin fostrarinsats samt att utvidga och förbättra undervisningen i familjekunskap i grundskolan.

Det är med tillfredsställelse som jag kan konstatera att utskottet skrivit mycket positivt även på dessa punkter. Över huvud taget tycker jag det är glädjande att utskottet kunnat skriva ihop sig i så stor utsträckning som varit fallet. Jag vill liksom herr Möller understryka, att utskottets utlåtande är synnerligen positivt. Jag vill också framhålla att utskottet understrukit vad vi finner vara mycket väsenligt, nämligen att mödrar-

na bör ha möjlighet att välja mellan arbete i och utanför hemmet. Det är en väsentlig punkt, och alla torde finna det önskvärt att man söker åstadkomma denna valfrihet.

Utskottets positiva inställning och samlade vilja att söka förbättra förhållandena för barnfamiljerna kommer ju tydligt till uttryck i den sammanfattning, som avslutar utlåtandet. I den framhålls att utskottet finner det mycket angeläget att de pågående försöken att komma till rätta med olika problem på familjepolitikens område energiskt fullföljes och att utvecklingen på området fortlöpande hålles under uppmärksam observation samt att, allteftersom utredningsresultat framkommar, förslag till praktiska åtgärder utan tidsutdräkt framlägges för riksdagen. Även högerns representanter inom utskottet har funnit det direkt olämpligt att nu göra några bindande uttalanden på det sätt som föreslagits av centerpartiet. Det kan inte vara rimligt att när det nu pågår utredningar, framför allt då familjebereidningen och skatteberedningen, låsa sig fast på det sätt som föreslagits från centerpartiets sida.

Herr talman! Jag ber med dessa korta ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Då denna debatt pågått helt jämsides i båda kamrarna har jag tyvärr inte haft möjlighet att avlyssna de första debattinläggen här, men jag har förstått att inläggen närmast rört sig kring barnbidragen och tankegångarna i centerpartiets reservation. Jag har emellertid nyss haft tillfälle att höra fru Hamrin-Thorell spela över hela fältet av uppslag i den motion som hennes parti lagt fram. Det skulle föra för långt att kommentera allt som sagts här. Ett och annat får vi tillfälle att ta upp till behandling, när vi skall diskutera socialhuvudtiteln — det blir antagligen i nästa vecka — bidrag till familjedaghem, daghemssituationen över huvud

Ang. familjepolitiken

taget och mycket annat kommer upp i det sammanhanget. Däremot inte familjerådgivningen. Jag vill i anledning därav gärna säga till fru Hamrin-Thorell, att mitt intryck, grundat på uppgifter från medicinalstyrelsen, är att trögheten vid utbyggnaden av familjerådgivningen mera beror på knappheten på kompetent och specialutbildad personal än på statsbidragets konstruktion. Statsbidraget är kalkerat på statsbidraget till den psykiska barn- och ungdomsvården, som startade 15 år före den allmänna familjerådgivningen och även den hade ett mycket trögt portfölj under många år. Det är sant att det bara är något halvdussin landsting, som f. n. åtnjuter statsbidrag till familjerådgivning, men ungefär lika många står på lut.

Jag begärde, som sagt, inte ordet för att ta upp till diskussion alla dessa olika ting. Jag har bara velat göra den kommentaren, att allmänna beredningsutskottet har sammanjämkat skrivningen på ett enligt min mening glädjande sätt kring fånet av motioner. Man får det intrycket, när man läser utskottets utlåtande, att samtliga partier funnit familjepolitiken värd något som nästan ser ut som en politisk prioritering. Detta åtminstone om man skall döma av *förslags*-sidan. *Kostnadssidan* är ju av naturliga skäl beroende av vilka förslag, som efter närmare utredning samlar vidaste möjliga sympatier och politiska majoriteter. En första indikation på allvaret i partiernas intresse för ett ökat familjestöd får vi, när allmänna skatteberedningen framlägger sitt förslag senare i vår. Det finansiella utrymme, som beredningen kan anvisa för reformpolitiken, blir såvitt jag förstår avgörande för våra möjligheter att ge barnfamiljerna en så påtaglig uppmuntran som de förtjänar. Barnfamiljerna svarar nämligen för den framtida arbetskraft, som vårt progressiva samhälle behöver. Deras uppförringar för barnen är sålunda uppförringar för allas vår räkning.

Det allmänna barnbidraget svarar för närvarande för cirka femtedelen av familjens barnkostnader. Om man till barnbidraget lägger ett genomsnittsbelopp för övriga sociala och pedagogiska förmåner som utgår till barnen — skolmåltider, hälsovård, bostadsrabatter m. m. — blir det måhända ytterligare en femtedel av barnkostnaderna som avlyftes. Den största andelen av barnkostnaderna vilar emellertid alltså jämt på föräldrarna, och om en sådan uppförring bäres med glatt mod för det enda barnet och med jämnmod för två barn, så medför den ekonomiska bördan uppenbarligen betänkligheter när det blir fråga om det tredje barnet. Antalet trebarnsfamiljer är litet i vårt land och utgör bara en tiondel av samtliga familjer, medan 82 procent av familjerna är en- och tvåbarnsfamiljer.

Allmänna beredningsutskottet har tagit hela knippan av motioner och skickat dem på remiss till kommittéer och sakkunniga, som sysslar med familjepolitiska frågor. Av svaren, som redovisas i utlåtandet, framgår att det mesta redan befinner sig under utredning. Detta är inte så egendomligt, ty den livliga debatten i dessa ämnen har ju kommit idéer att mogna och alltmer gjort dem till gemensam egendom. Principen om individens — även kvinnans — valfrihet accepteras nu av alla — från vänster till höger. Det gäller då att utrusta samhället med de serviceanordningar, som gör valfrihetens princip möjlig att praktisera.

Familjeberedningen är ett av de utrednings- och överläggningsorgan, som är verksamt för att öka samhällets service för barnfamiljerna. Detta står inte i några direktiv, fru Hamrin-Thorell, men det ingick i den allmänna presentationen av familjeberedningen vid dess tillkomst, att den i första hand skulle syssla med alla de samhällets serviceanordningar för barnfamiljerna, som tillsammans skapar ett barn- och familjevänligt klimat. Familjeberedningen har också gång efter annan meddelat

Ang. familjepolitiken

utskotten, riksdagen och allmänheten om sitt pågående och planerade arbete. Föreliggande utlåtande upptages bl. a. till stor del av ett sådant meddelande från familjeberedningen om dess arbete.

Det är klart att många i och för sig kloka motioner har blivit avstyrkta med hänvisning till att utredningar pågår. Man kan ju förstå, att detta kan kännas bittert för politiskt aktiva personer med så stort intresse för dessa ting, som här har vitsordats av flera talare. Det gäller bl. a. den motion, som har föranlett reservationen av fru Olsson och hennes partikamrater. Den innehåller en rad intressanta ingredienser. Att jag ändå kommer att rösta emot reservationen, när vi om en stund går till omröstning, beror inte på att jag i och för sig skulle ogilla reservanternas tankegångar utan på att familjeberedningen redan har mycket ingående diskuterat dessa tankegångar och kommer att framlägga sina överväganden i anledning därav redan vid månadsskiftet. Det blir då fråga om rent principiella ståndpunkter, ty innan skatteberedningen har framlagt sina kalkyler, famlar vi alla i blindo beträffande det ekonomiska utrymme som familjepolitiken kan förfoga över framdeles. Om det därefter blir aktuellt med en utredning, som konkretiserar och kostnadsberäknar de olika förslagen, är en öppen fråga. I varje fall är det för tidigt att beställa en sådan utredning nu. Det finns alla möjligheter att ta upp den frågan, **när vi kan se vilket finansiella utrymme som skatteberedningen kan komma att föreslå.**

Huvudsaken är att det i riksdagen finns en gemensam vilja att ta itu med barnfamiljernas problem i en positiv anda, och allmänna beredningsutskottets utlåtande förefaller mig vara uttryck för en sådan vilja.

Innan jag slutar bör jag kanske ändå säga till fru Hamrin-Thorell, som tyckte att familjeberedningen var en mycket underligt sammansatt kropp, att bered-

ningen är opolitisk. Den innehåller lekmannaexpertis på de vardagslivets problem, som barnfamiljerna möter, och därjämte expertis på sociologi, nationalekonomi, barnpsykologi m. m. Det sätt på vilket debatterna i denna beredning gått till har varit mycket uppfriskande som omväxling till de debatter, där vi skärper argumenten med våra politiska synpunkter. Jag anser att det är mycket värdefullt att kunna ha utredningar också av det slag, som familjeberedningen utgör och som kan lägga opolitiska aspekter på frågorna. I sinom tid kommer den parlamentariska bedömningen alltid in, vare sig det blir i kommittéer eller ytterst i utskott eller i riksdagens kamrar.

Till sist, fru Hamrin-Thorell — vad fru Nancy Eriksson personligen skriver i böcker som hon ger ut redovisar inte den samlade socialdemokratiens ståndpunkter. Hon har full frihet — och på ett roligt sätt tillvaratagen frihet — att skriva som hon tycker. Det skulle vara mig fjärran att anklaga fru Hamrin-Thorell för allt vad hennes partikamrater kan ha skrivit och göra fru Hamrin-Thorell ansvarig för allt som står i sådana broschyrer. Jag har haft mycket nöje av fru Nancy Erikssons bok, men jag kan inte dela hennes mening på alla punkter. Vad som däremot kommer att sägas från familjeberedningens sida om några dagar står jag för varje rad!

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Som i viss mån ansvarig för den reservation, som under diskussionen här delvis blivit utsatt för en ganska hård kritik, har jag funnit anledning att begära ordet.

Statsrådet fru Lindström har emellertid sedan dess gjort en, som jag betraktar det, mycket positiv värdering också av reservationen och av tankegångarna i den motion, som ligger till grund för reservationen. Detta noterar jag med största tacksamhet och tillfredsställelse.

Ang. familjepolitiken

Det skulle vara frestande att anföra några synpunkter i anslutning till de allmänna resonemangen om familjepolitiken. För en gammal familjefader som jag är, är det tråkigt att konstatera, att en- och tvåbarnsfamiljerna tillsammans utgör 82 procent av alla barnfamiljer — jag vet inte hur stor procent sexbarnsfamiljerna utgör i detta sammanhang. Jag skall emellertid, herr talman, vid denna sena tidpunkt underlåta att gå in på detta resonemang.

Anledningen till att jag begärde ordet var egentligen att beredningsutskottets ärade talesman, herr Möller, var ganska kritisk mot att reservationen avgivits — han menade att reservationen inte särskilt mycket skilde sig från utskottets utlåtande. Jag vill nog på den punkten säga, att också jag är tacksam för den samskrivning som här kunnat ske inom utskottet. Att vi från centerpartiet i sista omgången inte kunde följa med, berodde på att våra synpunkter inte blev tillräckligt beaktade i det försök till samskrivning som ägde rum.

Jag noterar emellertid, att herr Möller mycket riktigt refererade de tre väsentliga ting som vi begärt. Det var först och främst kravet på en höjning av de allmänna barnbidragen. I detta fall har, såvitt jag förstår, allmänna skatteberedningens kommande förslag inte någon väsentlig betydelse, eftersom den höjning — om jag inte förstått saken alldeles fel — det kan komma att föreslå är en kompensation för i första hand den höjda omsättningsskatten. Vårt första krav gäller alltså en successiv höjning av barnbidragen.

Det andra kravet vi ställer är införande av allmänt vårdnadsbidrag, och på denna punkt delar jag fru Olssons uppfattning. Jag tror att jag gjorde mig till tolk för den uppfattningen i utskottet, att vårdnadsbidragen bör vara generella och utgå till alla mödrar med barn under förslagsvis tre år.

Vidare gäller det här vårt resonemang om bostadspolitiken, som innebär en avveckling av de generella bostads-

subventionerna samt ett utbyte av bostadsbidragen mot andra familjepolitiska åtgärder, som i första hand skulle komma barnfamiljerna till godo. På denna punkt vill jag en smula bemöta vad herr Möller sade beträffande kostnaderna för allt detta. Han förskräckte kammaren med att tala om ett belopp på inte mindre än 1,2 miljarder kronor. En del av detta belopp är dock de omkring 400 miljoner kronor som redan utgår i form av bostadsbidrag och som här således bara direkt överföres.

I övrigt har vi konstaterat av statsrådet fru Lindströms yttrande, att det här råder en vänlig och positiv inställning till barnfamiljerna, vilket kommer att innebära att de medel, som kan komma att ställas till förfogande, skall fördelas på det sätt som man här allmänt har tänkt sig.

Vad sedan gäller, herr talman, ansvaret för finansieringen, kan självfallet denna fråga inte tas upp i detta resonemang, eftersom hela vårt förslag går ut på ett samlat utredningsarbete i en parlamentarisk kommitté. Det är detta som är det väsentliga i vårt förslag.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få instämma i det redan förut framställda yrkandet om bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad som anförts i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru Olsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Om införande av sommartid

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad som anförts i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Olsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 14.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om effektivisering av samhällets rådgivnings- och hjälpverksamhet för kvinnor i abortsituation, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om införande av sommartid

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om införande av sommartid.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion II:764, av fru *Gärde Widemar* och fröken *Elmén*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om införande

på försök av sommartid i Sverige i enlighet med Nordiska rådets rekommendation i ämnet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionen II: 764 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Carl Albert Anderson*, *Widén*, *Tage Johansson*, *Wallmark* och *Carlsson* i Huskvarna, fru *Jäderberg*, herrar *Svensson* i Kungälv och *Hamrin* i Kalmar samt fröken *Anderson* i Lerum, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motion II: 764 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om införande på försök av sommartid i Sverige.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! I motionen har yrkats, att sommartid skall införas på försök, och reservationen som är bifogad utskottets utlåtande har samma syftning.

Nordiska rådet instämde 1958 i ett förslag, som skulle föranleda en utredning i Sverige, Norge och Danmark om dessa ting. Enligt vad som sedermera meddelats till rådet är Norge berett att fortsätta den sedan några år tillämpade ordningen med sommartid. Danmark är inte berett att införa sommartid, och Sverige har meddelat rådet, att frågan ligger under regeringens prövning.

Nu anser vi reservanter i denna fråga, att till grund för denna prövning bör också ligga ett praktiskt försök. Vi hade sommartid här från maj till september år 1916, men vi anser nog att det har hänt mycket i samhälls- och arbetslivet sedan dess, som kan motivera en förnyad saklig omprövning av hela denna fråga. Därför tycker vi att man borde kunna göra ett försök för att se hur det slår ut.

Det står både i utskottets och reservanternas skrivning att denna fråga

Om införande av sommartid

måste tillmätas stor betydelse ur både hälso- och trivselsynpunkter. Det finns skäl som talar emot sommartid, framför allt från kommunikationshåll och från jordbrukarhåll. Men just på dessa områden skulle försöksverksamheten kunna skapa större klarhet i problematiken. Vi anser att när Norge, som ju har vissa likheter med Sverige i fråga om läge o. s. v., har kunnat ha denna anordning i flera år, så finns det en del som talar för att vi också kunde försöka.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Tiden är långt framskriden, och jag vill inte ta kammarens tid många minuter i anspråk.

Detta är en ur medicinsk synpunkt synnerligen angelägen sak. Vår tid är högeligen medveten om att allt bör göras som kan göras för att höja folkhälsan. Införande av sommartid medför utan tvekan ökade möjligheter till utevistelse, och detta har hälsovärde i och för sig. Dessutom ökas den tid som disponeras för motion utomhus i olika former.

Ur medicinsk synpunkt vet vi, att ultraviolett strålning i form av solljus och dagsljus har betydande värde. Vi inför särskild ultraviolett bestrålning i yrken där utövarna får för litet av den varan i sitt arbete.

Vi kan här få betydande värden för landet ur ekonomisk synpunkt genom att helt enkelt införa sommartid.

Jag tror alldeles säkert att svårigheterna för jordbruket och kommunikationerna bör kunna övervinnas. Överallt där sommartid införts, har det visat sig gå bättre än man trott. Att i alla fall göra ett försök att här införa sommartid är ur hälsosynpunkt för landet synnerligen motiverat. Ur den synpunkten vill jag tillstyrka reservationen.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Det har redan framgått, att detta är en gammal fråga, som fått ny aktualitet under senare år. Sverige gjorde försök med sommartid under första världskriget, 1916. Reaktionen däremot blev så stark, att riksdagen redan följande år upphävde detta. Det blev ett kortvarigt experiment på ett år. Sommartiden slopades därför att den ansågs medföra stora olägenheter, i första hand för jordbruket, men även i viss mån för fisket.

Herr Widén säger, att mycket har hänt sedan dess. Självfallet är det så. En väsentlig faktor, som egentligen inte talar för utan emot, är att arbetstiden nu har blivit så mycket kortare och semestern så mycket längre. Det väsentliga är att den dagliga arbetstiden har tillåtit fler att komma i åtnjutande av fritid under den ljusare delen av dagen.

Då som nu bröt sig meningarna och de kommer ständigt att bryta sig. Det är i stort sett samma debatt som förs i dag som under första världskriget, samma fördelar och samma nackdelar dryftas och samma kategorier av befolkningen tillstyrker respektive avstyrker. En stor del av landsbygdens befolkning, främst jordbruksbefolkningen, är emot sommartid, en stor del av stadsbefolkningen anser att det skulle vara fördelaktigt att göra ett försök.

Motioner har lämnats i riksdagen 1926 och 1940 med förslag om införande av sommartid. De har emellertid även dessa gånger avslagits. Nu har frågan genom Nordiska rådet åter tagits upp. Utredningar har skett, och förra året rekommenderade Nordiska rådet att man skulle genomföra gemensamma försök i Norden »efter enhetliga regler». Detta uttryck av Nordiska rådet är mycket väsentligt, det var nämligen själva innebörden. Men där har man stannat. En propå fördes fram från norskt håll, vari det framhölls att det är vissa olägenheter med att byta ti-

Om införande av sommartid

der ett par gånger om året. Förden-skull försökte man pröva en helt annan utväg, nämligen att pröva en permanent östeuropeisk tid i Norden. Ni känner alla resultatet av detta, ärade kammarledamöter. Det blev ett kraftigt avslag på denna propå i Nordiska rådet i vintras.

Förutsättningar har sålunda inte uppstått för de enhetliga försök som Nordiska rådet rekommenderade. Vi vet alla hur splittrad Norden är i fråga om tid. Finland har östeuropeisk tid, Norge prövar sommartid sedan 1959, Danmark motsätter sig försök med sin starka förankring i det västeuropeiska och mellaneuropeiska tidssystemet, och Sverige befinner sig i den situationen att regeringen överväger denna fråga.

Denna prövning är icke avslutad hos regeringen. Med hänsyn till denna faktor har majoriteten i utskottet inte ansett det lämpligt att i nuläget rekommendera ett separat svenskt försök. Jag har ansett att regeringens prövning i första hand bör avvaktas med den bättre och djupare analys och prövning med större bredd som därvid kan göras, och eventuellt — man får hoppas med större framgång — kan nya försök göras att uppnå den enhetlighet som Nordiska rådet har förutsatt. Denna enhetlighet har tillmätts betydande vikt både av Nordiska rådet och av medicinalstyrelsen och andra som har uttalat sig.

Jag konstaterar att meningarna bryter sig starkt i själva sakfrågan. Jag skall inte gå närmare in på detta. Alla känner till att de instanser som främst är emot försöket är järnvägsstyrelsen och jordbrukets alla organisationer med hänvisning till de betydande olägenheter, som där ansetts komma att uppstå, och de ävenledes betydande merkostnader som kan uppkomma för kommunikationsväsendet och för jordbrukets produktion.

Medicinalstyrelsen har tillstyrkt försöket, som herr Edström mycket riktigt nyss anförde, därför att den lagt

tonvikten på trivsel- och hälsovärden. Även medicinalstyrelsen erkänner emellertid att man i någon mån är ute på osäker mark och tillfogar, att om en sådan försöksverksamhet göres under två år bör man metodiskt och vetenskapligt bearbeta alla effekter och erfarenheter. Det har visat sig, säger medicinalstyrelsen i sitt yttrande, att åtminstone vissa hälsoargument, talande för sommartid, ur vetenskaplig synpunkt är otillfredsställande underbyggda och att de ej är så imperativa att de icke behöver nogsamt vägas mot andra motiveringar för och emot.

Eftersom det gäller ett försök och man inte har några empiriska fakta att stödja sig på, är det naturligtvis risk för att det blir rätt mycket av gissningsverksamhet.

Jordbrukets alla organisationer har uttalat sig kraftigt mot en omläggning med hänsyn till nackdelarna för skördarbetet. Järnvägsstyrelsen pekar på de olägenheter som uppstår i kommunikationerna med Västeuropa, som vi har de livligaste järnvägsförbindelserna med, och visar hur en omläggning skulle inverka på hela tidtabellsväsendet och tågföringen i stora delar av vårt land.

Jag skall inte dröja så mycket mer vid frågan. Jag konstaterar att om ett försök skulle göras, så skulle de eventuella fördelarna främst uppstå på våren och hösten, icke på själva sommaren, eftersom vi då i större delen av landet har ljus oavsett om man flyttar på klockan. Dessutom är det i väsentlig grad inte solen det handlar om, utan ljuset — det är ljuset som karakteriserar den svenska sommaren.

Utskottet har icke gått in på en realprövning av alla dessa detaljfrågor om fördelar och nackdelar. Vi har icke ansett det vara behövligt i nuläget med tanke på den slutsats som utskottets majoritet vill dra, nämligen att riksdagen lämpligen bör avvakta resultatet av Kungl. Maj:ts prövning, men vi förutsätter och understryker att denna prövning snarast möjligt slutförs, så att vi

får ett säkrare underlag för ett mera definitivt ställningstagande.

Med denna motivering, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets yrkande.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Från 1916 till i dag är det i det närmaste 50 år. Under dessa 50 år har det ägt rum en snabb utveckling i vårt land, dels befolkningsmässigt och dels vetenskapligt, så att vi har fått mer kunskaper än vi då hade.

Den befolkningsmässiga ändringen innebär att oerhört mycket fler människor nu bor i städerna, och det är i första rummet stadsbefolkningen som har fördel av sommartid genom att man kommer ut i dagsljuset på ett annat sätt än man annars gör.

Vetenskapens utveckling har bl. a. inneburit att man kommit underfund med att solljuset och dagsljuset har väsentliga hälsobringande egenskaper. Vi vet mycket mer om detta i dag än man gjorde för 50 år sedan, men fortfarande finns det vissa detaljer som vi inte känner till, och därför har medicinalstyrelsen understrukit vikten att noggrant undersökningar om dagsljusets betydelse ur folkhälsosynpunkt är i hög grad önskvärda.

För närmare 50 år sedan var medicinalstyrelsen tveksam och tillstyrkte icke införande av sommartid; i dag tillstyrker den det varmt, inte minst med hänsyn till att vi skulle få möjligheter att undersöka, vad dagsljuset betyder ur folkhälsosynpunkt.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Jag tycker att reservationen i viss mån är festligt formulerad, och där finns vissa formuleringar som skulle passa i Grönköpings Weckoblad, t. ex. denna: »Sommartid innebär, att tiden skjutes framåt, vanligen en timme. Då klockan exempelvis visar 21, är den i verkligheten endast 20.» På ett annat ställe heter det: »Från medicinsk synpunkt anses den ultraviolettera strål-

ningen i solljus och dagsljus ha en icke ringa välgörande inverkan.»

Herr Edström var inne på de förändringar som har skett sedan 1916. Ja, just de förändringarna gör det fullständigt onödigt att genomföra en sådan här reform. Hur lång var arbetsdagen 1916 i jämförelse med nu? Vi har snart 40 timmars arbetsvecka, lediga lördagar och fyra veckors semester. Detta har förändrat situationen så att man inte alls borde behöva genomföra denna reform nu.

Vi bör samtidigt ha klart för oss att införande av sommartid innebär betydande nackdelar för jordbruket, större nackdelar än 1916, då det fanns gott om folk på gårdarna. Nu skall skörden bärgas med maskiner, och vi har ont om arbetskraft. Det måste innebära betydande fördyringar för jordbruket. En mellansvensk jordbrukare kanske inte kommer i gång med skörden förrän klockan 11 på dagen, eftersom man inte kan börja skörda förrän dagen har torakat upp. Är man beredd att ta på sig den kostnadsökning detta måste innebära? Jag tror det är en väsentlig fråga. I de allra gynnsammaste delarna av Skåne kan man nog klara saken ändå, eftersom brisen från havet kommer tidigt på förmiddagen, men för det mellansvenska jordbruket skulle en omläggning innebära betydande svårigheter, som inte är så lätta att manövrera bort. Vi måste ta hänsyn också till den saken.

Jag tycker för min del att denna reform är fullständigt onödig, och jag ber att med instämmande av vad herr Möller här har anfört få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag skulle också vilja säga, att jag tror det vore värdefullt om läkarna lärde människorna värdet av att stiga upp så tidigt att de inte behöver rusa i väg till arbetet, utan kan ge sig tid att i lugn och ro dricka morgonkaffet på balkongen eller i gröngräset. Solljuset är lika mycket värt då som på kvällen.

Häri instämde herr Kaijser (h).

Om införande av sommartid

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Det är riktigt som herr Möller säger, att vi vet rätt litet om de konsekvenser som skulle följa på införande av sommartid. Han vill att vi skall vänta tills vi fått mer fakta och regeringen kan ta ställning mera deciderat till hur man skall göra med den här frågan.

Det är just på detta resonemang som vi reservanter har byggt. Vi vill ha en försöksperiod för att under och genom densamma göra de rön och relevanta erfarenheter som kan ligga till grund för en mer permanent bedömning av hur vi skall ha det.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag skall inte ta så allvarligt på denna sak men vill ändå något beröra de svårigheter som faktiskt föreligger för näringslivet och inte minst för jordbruket. Jag vill därvidlag helt instämma i vad herr Möller och herr Isacson här sagt.

Jag har närmast gjort mig själv en liten fråga, nämligen: Vad är det egentligen som gör att vi börjar vårt arbete kl. 6, 7 eller 8 på morgonen, eller vid vilken tidpunkt det nu sker. Beror det på att vi inte har sommartid utan att vi har kl. 12 när klockan skall vara 12, som det heter? Jag tror att man kommit fram till detta fullständigt oberoende av vad klockan har slagit. Man har helt enkelt funnit det praktiskt och lämpligt. Det är utstuderat under många år, och det ligger många års erfarenhet bakom detta. Man har på detta sätt så att säga oberoende av klockan kommit fram till vid vilken tid vi skall börja arbetet.

Då kan man väl också, om man nu inte minst med stöd av läkarvetenskapen skulle finna att vi haft fel alla dessa år, ändra tiden för vårt arbetes början utan att ändra klockan. De grupper i samhället som har intresse av att börja arbetet tidigare — det måste man göra om man vrider fram klockan —

kan väl komma överens om att göra det och låta andra, vilka obestriddigt ha olägenhet av sommartid också få fritt bestämma därvidlag.

Jag vill också understryka vad som här sagts om att vi numer har fått kortare arbetstid, längre semester, femdagarsvecka etc. Allt detta tar ju udden av framställningen om införande av sommartid.

Jag kan inte underlåta att också ställa frågan till professor Edström: Är inte solskenstimmarna på morgonen precis lika välgörande som på kvällen? Det finns väl mycket stora möjligheter för dem som vill lapa solsken att gå upp på morgonen och göra det. Man får ju ändå gå upp tidigare om sommartid infördes.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga att solljuset på morgonen i allmänhet är bättre än på eftermiddagen, det har mer ultraviolettera strålar. Man börjar fabrikena kl. 7 i Frankrike, fastän tiden där kommer en timme efter oss. Vi börjar fabrikena kl. 7 i vårt land. Det är en internationell regel, som vi inte kan bryta mot. Ändrar vi tiden får vi börja arbetet i våra fabriker lika tidigt som i Finland. De har en tid som ligger 1 timme före oss.

Det är hälsosamt och nyttigt för oss att kunna utnyttja solljuset på morgonen, då ljuset på morgonen är biologiskt mer effektivt än ljuset på eftermiddagen.

Vad bönderna beträffar kan väl deras maskiner gå lika bra på morgonen som på kvällen!

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Beträffande det sista herr Edström sade vill jag säga, att i varje fall skördetröskorna inte kan gå på morgonen medan daggen ligger kvar. De måste gå på en tid då det är torrt.

Om införande av sommartid

Vad sedan beträffar det herr Edström yttrade om att vi måste börja arbetet i fabrikena i Sverige kl. 7 på morgonen oavsett vilken tid vi har, ifrågasätter jag verkligen om detta är absolut nödvändigt. Vi har ju genomfört så stora reformer i detta land beträffande arbetstid och annat att det väl bör vara möjligt att åstadkomma en ändring även på den punkten. Det är ju mot denna bakgrund här fråga om en mycket liten reform. Därest det finns enighet bland industriens arbetare att börja arbetet tidigare får man väl besluta att göra den ändringen, vilket i så fall lätt kan ske, i varje fall inom de sektorer där man inte har skiftarbete. Där faller ju hela resonemanget om sommartidens värde bort.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Att detta inte är någon partifråga förefaller ganska klart. Jag vill bara svara herr Kristiansson litet på hans propå, då han tycks ha fått det hela om bakfoten.

I och för sig kan man mycket väl tänka sig att fabrikena skulle börja kl. 6 i stället för kl. 7. Skiftarbetarna börjar i regel kl. 5, så för den delen går det bra. Men om en fabrik skall börja arbetet kl. 6 måste vi ställa om alla kommunikationer så att arbetarna kommer fram till fabriken. Kommunikationsnerna är ju i dag anpassade efter den arbetstid som finns. Reservanterna föreslår nu här att vi mer generellt anpassar arbetstiden och kommunikationerna för att medge denna möjlighet att börja arbetet en timme tidigare. Däremot finns det ju möjlighet för jordbruket, såvitt jag förstår, att träffa speciella uppgörelser om en förändring av arbetstiden. Om jag är någorlunda rätt informerad förekommer det viss förskjutning redan nu inom jordbruket. Om man nu anser att skördetröskorna i vissa delar av landet inte kan gå tidigt på morgonen kan man alltså överenskomma om en sådan förskjutning av arbetstiden.

I Norge går det bra med sommartid. Sifo-undersökningarna visar att majoriteten av de jordbrukare som har erfarenhet av sommartid är belåtna. I England, som är ett stort jordbruksland, har man haft sommartid i många år, och där är man nöjd och belåten. I Frankrike är man det också. När det nu i Sverige gått nästan 50 år sedan förra försöket vore det väl märkligt om vi inte skulle kunna göra ett nytt försök under de helt nya betingelser som i dag gäller. Skillnaden mellan då och nu är ju den att majoriteten av svenska folket i dag bor i tätorter.

Det är ju alldeles ostridigt att kommunikationsproblemet inte är något nämnvärt problem. Det torde kunna lösas utan några större svårigheter. Två kommunikationstabeller om året trycker man ju redan nu; det enda nya blir att man får anpassa tabellerna efter den tidpunkt när sommartiden börjar respektive slutar.

Jag tror att jordbrukarna överdriver svårigheterna för sin del. De argument som tidigare framfördes gällde jordbrukarna i Skåne, men så fick vi sakkunnigt besked om att *det* inte var problemet. Nu hänvisar man till jordbrukarna i Mellansverige, men därmed börjar man närma sig förhållandena inom det norska jordbruket. Då kan ju inte skillnaden vara så kolossalt stor, och det tycks ju som jag tidigare sagt gå ganska bra med sommartiden i Norge.

Jag ber att få tillstyrka reservationen, herr talman!

Herr ISACSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wallmark började med att tala om en bakfot, och han har absolut fått fatt på en sådan när han vill göra gällande att det inte skulle bli några nackdelar för jordbruket utan att det skulle gå utmärkt bra att anpassa arbetet efter sommartiden.

Jag vill säga att jordbruket är direkt beroende av tiden. Låt oss tänka på mjölkproduktionen — vi kan inte bara

Om införande av sommartid

leverera mjölken en timme senare på dagen om sommartid införes, utan vi måste upp när klockan visar den vanliga tiden; men det innebär att vi får vänta en timme längre innan vi kan sätta igång med skördearbetet.

Att ta undersökningarna från Norge som utgångspunkt för bedömningen är också att få fatt i en bakfot. Ju längre vi driver mekaniseringen, desto mer beroende blir vi nämligen av allt som sammanhänger med sommartiden. I Norge har skördetröskan ännu inte slagit igenom, men det har den gjort i Sverige; inte heller skultorkningen av hö, som införts hos oss. Vi blir genom mekaniseringen mer och mer beroende av väderleken. Mekaniseringen har skapat nya problem som kommer att innebära svårigheter om vi skall införa sommartid.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns redan en differens, herr Wallmark, mellan jordbrukets arbetstid och arbetstiden på övriga områden. Den är till nackdel för jordbruket, och skall differensen ytterligare skärpas med en timme så tror jag att det kommer att leda till mycket stora besvärigheter för jordbruket.

Sedan förstår jag inte herr Wallmark, när han säger att det inte går att ändra industriens arbetstid därför att man är beroende av kommunikationerna. I nästa ögonblick säger han ju, då det gäller försvaret för sommartiden, att man lätt kan ändra kommunikationerna. Varför går det inte att ändra kommunikationerna vid bibehållen vintertid, om jag får använda det uttrycket? Det är ju bara att flytta fram dem så att arbetstagarna kan komma till arbetet med de allmänna kommunikationerna, i den mån de är beroende av desamma. Finns det över huvud taget en önskan bland arbetstagarna att tillämpa sommartid, lär det gå att göra detta på frivillig väg.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! När herr Möller hade ordet och kom till sin slutkläm, konstaterade han att utskottet hade funnit att det enda man här hade att röra sig med var gissningar. Men sedan förklarade han att man tryggt kunde överlämna frågan till Kungl. Maj:t, som skulle pröva den, och därefter skulle vi ha en säkrare grund att bygga på. Måste det inte då, herr Möller, bli bara gissningar även från regeringens sida? Den har ju inte mer material att röra sig med än utskottet.

Jag skall inte säga många ord till, men jag tycker ju att det börjar verka inte bara grönköpingsmässigt utan också något av virrvarr, då man börjar tala om att vi själva skall bestämma litet hur som helst när arbetet skall börja, utan tanke på arbetstiden för dem som tillhör serviceyrkena, när våra affärer skall hållas öppna o. s. v. Slutsatsen av detta blir ju att vi skall avskaffa klockan!

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag skall bara göra en kort kommentar.

Vi har egentligen inte gått in på en vägning av fördelar och nackdelar. Debatten har mera kommit att handla om vad som är fördelar och vad som är nackdelar.

Jag vill beträffande försöket att underskatta svårigheterna för såväl kommunikationerna som jordbruket bara hänvisa till den utredning, som har gjorts och som ingår i Nordiska rådets handlingar. Expertgruppen påpekar att en tidsförskjutning kommer att leda till betydande kostnadsökningar för jordbruket, särskilt om lejd arbetskraft måste användas, men även genom att vederbörande företagare nödgas anpassa sitt arbete efter samhällets arbetsrytm. Det gäller självfallet i ännu större utsträckning, om man skulle gå in för en östeuropeisk tid, då hela samhället mås-

te omställa arbetsrytmen. Det skulle beröra allt som har med klockan att göra; arbetstiden på arbetsplatserna, butiktiderna, kommunikationer o. s. v.

När det gäller opinionsundersökningarna i Norge, som herr Wallmark refererade till, vill jag fästa uppmärksamheten på medicinalstyrelsens yttrande, där styrelsen just beträffande de två norska opinionsundersökningarna framhåller att de är svåra att bedöma, eftersom tillräcklig information icke lämnats om deras uppläggning och genomförande. Man får därför enligt medicinalstyrelsen vara försiktig i fråga om att avläsa resultaten ur dessa undersökningar.

Även doktor Edström vill jag ge några ord på vägen ur medicinalstyrelsens yttrande. Styrelsen säger att fördelarna ur hälso- och trivselsynpunkt överväger men betonar att detta uttalande göres utifrån de synpunkter medicinalstyrelsen har att företräda. Styrelsen anser sig således ur de synpunkter den har att företräda ha anledning tillstyrka införandet av sommartid, men den säger sig vara väl medveten om att praktiska och ekonomiska skäl utanför medicinalstyrelsens kompetensområde kan anföras mot införandet av sommartid.

På detta sätt kan vi hålla på att väga för och emot och att slå varandra i skallen med argument. Det står fullt klart att vi inte kommer ifrån vissa nackdelar, om vi vill ta de fördelar som eventuellt står att vinna. Jag hävdar därför att vi i vissa avseenden måste arbeta med gissningar, inte gissningar på det något karikatyriska sätt som en talare i bänken bakom mig framförde utan gissningar i fråga om verkningar ur hälsosynpunkt. Av den anledningen har vi i utskottet funnit att det skulle vara klokt att låta regeringen göra sin prövning med hänsyn till alla relevanta fakta som kan inhämtas.

Med detta ber jag att få tillstyrka utskottets förslag.

Ang. införande av sommartid

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Det råder väl ingen tvekan om att det, som herr Möller säger, är både fördelar och nackdelar med införandet av sommartid. Vi reserverar anser emellertid att de kvalificerade gissningar, som har förevarit, väger till förmån för förslaget i reservationen, d. v. s. till förmån för sommartid.

Till herr Kristiansson vill jag bara säga att det förhållandet, att han inte förstår vad jag säger, väl inte är något argument för att rösta med utskottet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Widén begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Widén begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

funnos vid omröstningens slut rösterna
hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 37.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 363, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 138, m. m.

Det nu föredragna protokollsutdraget lades till handlingarna.

Därefter yttrade herr talmannen, att han, efter samråd med andra kammarens talman, finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde fredagen den 24 innevarande månad företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna nu beslutat tillsätta.

Detta förslag antogs.

Ordet gavs till herr **ANDRE VICE TALMANNEN**, som anförde:

Herr talman! Jag ber att få hemställa att första kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter i särskil-

da utskottet skall för första kammarens del bestämmas till tio.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 53 skulle sättas sist på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av tre tilläggsprotokoll till konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna; samt

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande för Sveriges del av ändring i konventionen angående upprättandet av Europeiska frihandelssammanslutningen.

Justerades än ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.31.

In fidem

K.-G. Lindelöw